

ABDULLAH ÖCALAN SOSYAL BİLİM AKADEMİSİ ÜYESİ DURAN KALKAN KOMİNAL'IN SORULARINI YANITLADI:

İNKAR ZİHNİYETİNDE DEĞİŞİM YOK

■ Ortada Demokratik Cumhuriyet, demokratik siyaset yoktur. Tekçi, Türkçü, Sünni İslam ve ulus-devlet var... Bunu değiştirelim-dönüştürelim deniliyor ama değişim-dönüşüm yapacak bir zihniyet ve siyaset yoktur. Henüz Kürt'ü inkar eden zihniyet ve siyasette ciddi bir değişiklik ortaya çıkmış değildir. Dil ucuyla Kürdün var olduğu söyleniyor ama nasıl bir Kürt? Kürt halkı tanımlanmıyor. Halksa, hakları verilmek istenmiyor, görülmek istenmiyor. Bu yaklaşım hala devam ediyor.

YASA PKK'LİLER İÇİN DEĞİL!

◆ Yasa çok büyük oranda PKK'yi içermiyor, 'PKK için çıkarılmış bir yasa!' deniliyor da ama PKK'lileri içermiyor. Örneğin Önder Apo'yu içermiyor, 800 kadrosunu içermiyor. PKK için çıkarılmış bir yasa olarak tanımlanıyor ama aslında PKK'liler için çıkarılmış bir yasa değildir. PKK'nin taraftarları için çıkarılmış bir yasa gibi duruyor. Somut durum budur.

İMRALI'NIN KAPILARINI AÇIN

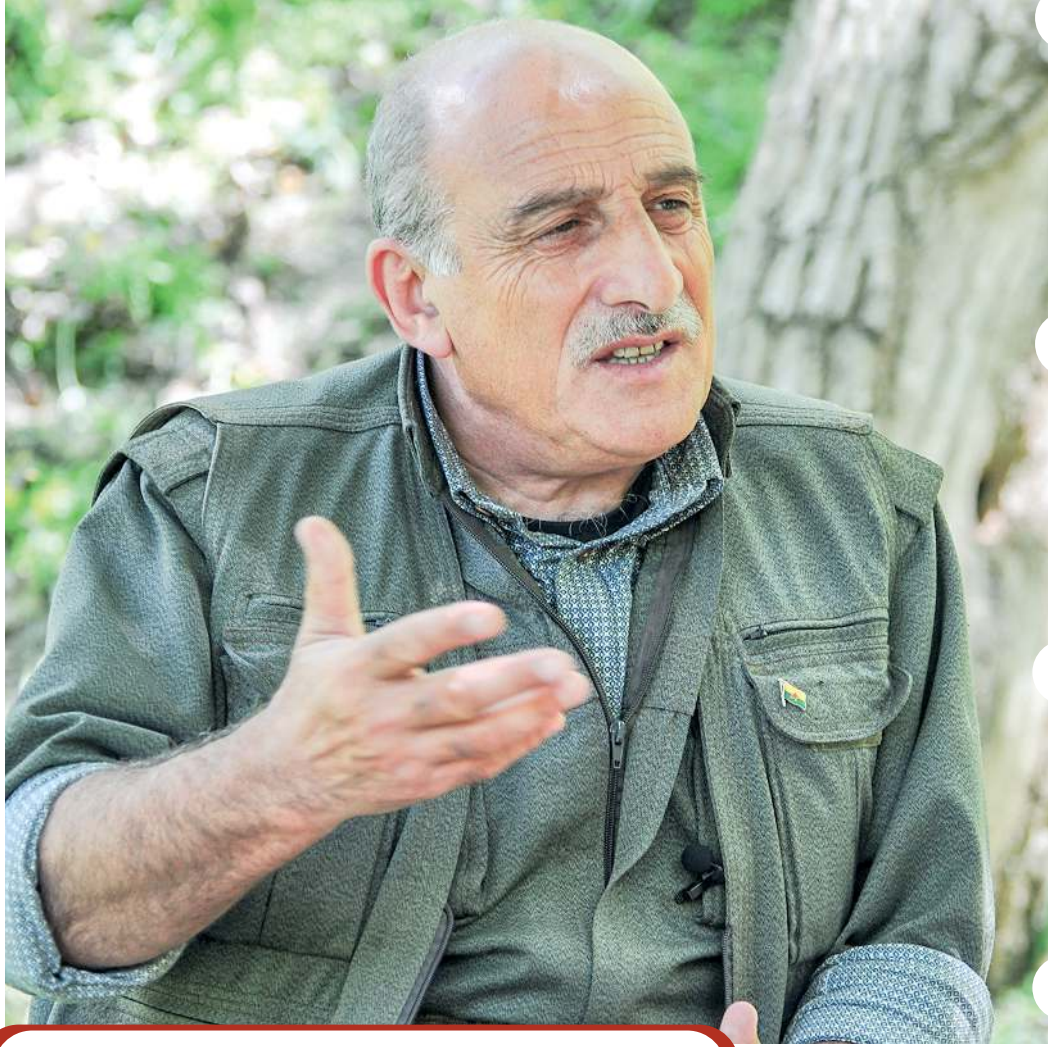
◆ İmralı'da 'villa yapıldığını' söyleyenler oldu. 'İmkanlarla dolu bir evin yapıldığını' da söyleyenler var. Mehmet Uçum da çok uygun koşulların oluşturulduğunu söylüyor. Bunu niye söylüyor ve propaganda yapıyor, insan anlayamıyor. Öyle yapacaklarına İmralı'nın kapılarını açsınlar, basın ve diğer kurumlar gitsin.

SİLAHSIZLANMA GERÇEKLEŞMİŞTİR

◆ Bir buçuk yıldır bir kurşun bile patlamamıştır. 11 Temmuz 2025'te 30 arkadaşımız silahlarını yakıt ve silahlı mücadele konusunda tutumumuzu ortaya koydu. Bütün çatışma alanlarından güçlerimizi geri çektik. Provokasyon ve çatışmaya meydan verecek hiçbir durum bırakmadık. Dolayısıyla silah bitti. Silahsızlanma esas olarak gerçekleşmiş durumdadır. Daha neyi gerçekleştireceğiz.

BİRLİĞİ PARÇALAMA ÇABALARI TUTMAZ

◆ Önderlik, örgüt ve halk düzeyinde tam bir birlik var. Bu birliği bölüp parçalamaya, çeşitli biçimlerde tartışarak psikolojik savaşla farklı göstermeye çalışıyorlar ama bunların hiçbiri tutmuyor. Kürtler bu konuda son derece bilinçlidir. Önderliğiyle, örgütüyle, halkıyla tam bir bütün olmuştur. Kendiliğinden değil, 50 yıllık mücadele bunu yarattı.

ROJAVA

◆ 21. yüzyılın ortasında dünyanın gözünün içine baka baka Kürtlere, Kürt gençliğine asimilasyon ve soykırım dayatılıyor, bu asla kabul edilemez. Anadilde eğitim talebiyle yürütülen eylemlerin hepsini kutluyorum, o gençleri, çocukları selamlıyorum, alınlarından öpüyorum.

ŞENGAL

◆ Mevcut karar verici güçler Şengal'in durumunu özenle ele almalılar. Irak genelinde ölçülmemeli. Orada bir dini, etnik topluluk var, Kürt'tür Arap değildir. Êzidi inancına mensuptur. Asgari düzeyde demokrat olmak bunlara saygı göstermek ve sahip çıkmaktan geçiyor.

ALEVİLER

◆ Ezilen kadın kimliği yanında etnik kimliklerin başında Kürt kimliği geliyor. Dinsel-mezhepsel kimliklerin başında ise ezilen Alevi kimliği geliyor. İşte Önder Apo tüm bunların özgürlüğü için mücadele eden, yaşamını buna adanmış bir önderlik.

İRAN

◆ Bizim üzerinde durup kafa yormamız gereken İran toplumunun üçüncü bir güç olarak devreye girmesi, kendi özgür iradesini ortaya koyması, öz gücünü ortaya çıkarması olmalıdır. Bu kadar dış saldırı, bu kadar iç baskı idam, eziyet, işkence mutlaka bir toplumsal hareketi ortaya çıkarması lazım.

Sayfa 2

Komployu boşa çıkaran ÖNDERLİK PARADİGMASIDIR

◆ Bunca katliam, özel savaş ve algı operasyonuna rağmen Önderlik ve halk gerçekliği arasındaki inanç ve irade birliği korunmuştur. Kürt halkının Önder Apo'ya olan bu eşsiz bağlılığı, içinde bulunduğumuz sürecin gerçek gücünü ve mayasını oluşturuyor. Barış ve Demokratik Toplum sürecinin gerçek yaratıcısı ve güç kaynağı Önder Apo ve Özgürleşen Halk gerçekliğimizdir.

► HÊLÎN ÜMÎT

Sayfa 8

İnançların demokratik ittifakı BAŞARIYA GÖTÜRÜR

CİHAN EREN Sayfa 14

Sorun-sorunsal ve SORUNSALLIK

ABDULLAH ÖCALAN
SOSYAL BİLİM AKADEMİSİ Sayfa 17

ŞEHİT YAŞAMIN SÖZÜDÜR

◆ Şehit verilmedik Kürdistan toprağı kalmadığı gibi, şehadet gerçeğine şahit olmadığımız ay, hafta ve gün yoktur. Toplumsal inşa büyük bedeller göze alınmadan gerçekleştirilemez. Yüz yıllardır parçalanıp dağıtılan, kendisi olmaktan çıkarılan Kürt halk gerçekliği söz konusu olunca verilmesi gereken bedeller artmaktadır. Bu yüzden Önder Apo Kürdistan'da ulusal bir düzeyin yakalanması için amansız bir mücadelenin verilmesi gerektiğini ortaya koydu.

◆ Şehitler geçmişte kalan bir anı değil, bugünü ve geleceği aydınlatan birer meşale ise buna göre yaşadığını iddia edenlerimizin hem bu aydınlatıcı yolda neleri gördüğünü, hem de ne kadar buna göre yaşadığını sürekli bir muhasebe konusu yapması gerekiyor. Sürekli sorgulanması, hatalardan arınma, yeni hedeflerin üzerine daha dayanıklı bir yürüyüş demektir. Bunun arayışı ve kesintisiz iradeleşmesi demektir. İşte bu nedenle şehitlerle yürümek devrimci bir yürüyüştür...

ŞEHİT ÇALIŞMALARI KOMÜNÜ Sayfa 10

Abdullah Öcalan Sosyal Bilim Akademisi Üyesi **Duran Kalkan** Komînal'ın sorularını yanıtladı:

KAOSTAN, KRİZDEN ÇIKMANIN YOLU DEMOKRATİK ENTEGRASYON ÇÖZÜMÜDÜR

Komînal: Kürdistan Özgürlük Hareketi'nin şehitleri anılıyor. Şehit ailelerinin bu süreçteki rolü ve gösterdikleri kararlılığı nasıl değerlendiriyorsunuz? Önder Apo'nun da bu konuda bir açıklaması oldu. Bu sürecin şehitler anısına saygının bir gereği olduğunu belirtti. Önümüzdeki süreçte şehitlerin mücadelesine sahip çıkılması açısından neler söylenebilir?

Duran Kalkan: Hareket yönetimimiz geçen dönemin yoğunluğu nedeniyle ilan edemediği şehitlerini Ağustos'un ikinci yarısıyla Eylül ayının ilk yarısında ilan etti. Başta şehit ailelerimiz olmak üzere tüm halkımız tarafından özgürlük mücadelesi şehitleri büyük bir bağlılıkla, heyecanla anıldı, sahiplenildi. Başta Önder Apo olmak üzere çeşitli kurumlar, yönetimimiz önemli açıklamalar yaptılar. 'Kürt Halkı Şehitlerini Anıyor' sloganı altında etkili bir halk hareketi, şehitleri anma temeline gelişti. Bu temelde öncelikle ilan edilen şehitlerimiz şahsında tüm Özgürlük Mücadelesi Şehitlerimizi saygı, sevgi ve minnetle anıyorum. Eylül ayının sonlarında şehit düşen büyük şehidimiz Rıza yoldaşı, yine "Güneşimizi Karartamazsınız" şiarı temeline büyük bir şehadet direnişi geliştiren, komploya karşı Önder Apo etrafında ateş çemberi oluşturan kahraman şehitlerimizi, onlar şahsında tüm Ekim ayı şehitlerini yine saygı, sevgi ve minnetle anıyorum, amaçlarını başarma ve anılarını yaşatma sözümüzü yineliyorum.

Önder Apo "PKK'nin şehitler partisi" olduğunu ifade etti. Haki Karer'in anısının örgütlenmesi olduğunu söyledi. Şehitlerimizin PKK biçiminde yaşadığını halkı eğitip öncülük ettiğini belirtti. Şimdi de içinde bulunduğumuz Barış ve Demokratik Toplum Süreci'nin "şehitlerin anısının

gereği olarak geliştirildiğini" belirtiyor. Fuat ve Rıza arkadaşların anısına verdiği mesajda "yeni süreçteki mücadelemizin esin kaynağı olacaklar" demişti. Bu sürecin temel esin kaynağı yönlendirici ve ilham verici gücü kesinlikle kahraman şehitlerimizdir. Bu süreç 1976-77 yılından itibaren başlayan ve günümüze kadar da gelen kahramanca mücadelenin sonucunda ortaya çıktı. Bu mücadeleyi Önderlik geliştirdi, şehitlerimiz var etti ve ete kemiğe büründürdü. Dolayısıyla "Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı" temeline yeni bir süreç başlatmak, yeni başlangıçlar yapabilmek, yeni bir umut ve heyecan oluşturabilmek kesinlikle şehitlerimizin gücü sayesinde oluyor. Yarattıkları değerler, verdikleri güç bu tür yeni ve tarihi çıkışlar yapmaya imkan veriyor. Başka türlü olamazdı.

Başta şehit anneleri olmak üzere şehit ailelerimiz bu son dönemdeki şehit ilanlarına çok güçlü katıldılar, şehitler gerçeğini çok güçlü bir biçimde sahiplendiler. Bu temelde hepsini saygıyla selamlıyorum, şehit annelerimizin elinden öpüyorum.

Şehit anmalarında şu gerçek görüldü: Gerçekten de şehadet çizgisinde kendini yenileyen, yeniden var eden, yaşayan ve yürüyen bir halk gerçeği, şehitler partisi olan PKK mücadelesiyle yaratılmıştır. Önder Apo şehitleriyle var olan yaşayan ve şehitlerin izinden yürüyen, ondan kopmayan bir halk gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bu son anmalar ve şehitler gerçeğini çok güçlü sahiplenme bu durumu net bir biçimde açığa çıkardı. Şehitleriyle var olan, şehitleriyle duyan, anlayan, şehitleriyle yaşayan, şehitler gerçeğinden kopmayan ve uzaklaşmayan bir halk gerçeğinin ortaya çıktığı herkes tarafından görüldü.

Bu neye işaret ediyor: Bir; yaşayan gerçeklik, şehitler gerçeğidir. Geçmişte, bugünde, gelecekte, en büyük güç kaynağımız şehitler gerçeğidir. Varlık ve özgürlük mücadelesine şehitler gerçeği öncülük ediyor. Öncü güç, örgütlü güç, önderliksel gerçekleşmeyi temsil eden güç şehitler gerçeğidir. Bunu net bir biçimde ortaya koyuyor. İkinci; şehitleriyle var olan şehadet çizgisinde duygu ve düşüncelerini geliştiren, yaşamını örgütleyen bir halk gerçeği ortaya çıkmıştır. Ne olursa olsun artık şehitlerinden kopmayan bir Kürt insanı var, kadını-erkeği var, yaşlısı-genci var, yaşayan temel gerçeklik olarak şehitler gerçeğine sahip çıkıyorlar.

Böyle bir şehitler öncülüğü ve bu öncülüğe bu düzeyde sahip çıkan, o temelde bilinçlenen, örgütlenen ve yürüyen halk gerçeği var. Böylesine bir halk gerçeği şunu göstermiştir ki; karşıtları ne olursa olsun, ne kadar saldırıya uğrarsa uğrasın her zaman kendi yolunu bulur, doğru yolda yürür, her türlü saldırıyı kırar özgür ve demokratik yaşamı mutlaka yaratır. Bu şehit anmaları bize bunu net olarak gösterdi. Kürt halkının artık böyle bir düzeye ulaştığını net bir biçimde ortaya koydu. O halde saldırı ne olursa olsun, inkar imha hangi biçimlerde yürütülmeye çalışılırsa çalışılsın bu halkı hiç kimse şehitlerinin izinden, davasından koparamaz. Şehitlerinin yarattığı bilinç ve örgütlenmeyi dağıtamaz, şehitlerin çizgisinde özgürlük yürüyüşünü zafere götürmekten alı koyamaz. Bu net bir biçimde bir kere daha ortaya çıktı.

Güncel açıdan da şunu ifade edebiliriz: Halk şehitlerine çok büyük bir bağlılıkla sahip çıktığı gibi aynı zamanda bu sahip çıkış Önder Apo'nun 27 Şubat 2025 tarihli "Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı" ile ortaya çıkan yeni sürece de

sahip çıkma oldu. Geçmiş mücadelenin şehitlerine sahip çıkan halk, Önder Apo'nun geliştirdiği yeni sürece de aynı oranda sahip çıktığını dost-düşman herkese gösterdi. Böyle bir Önderlik ve halk bütünlüğü var. Bunu herkes gördü. Bu da Barış ve Demokratik Toplum Süreci'nin başarısı açısından oldukça önem arz eden bir durumdur. Çünkü herkes 'süreç toplumsallaşırsa başarıya ulaşır' diyor. Evet toplumsallaşmadan hiçbir süreç başarıya gitmez, şehit anmaları bize gösterdi ki; Barış ve Demokratik Toplum Süreci en azından Kürt cephesinde en ileri düzeyde toplumsallaşmıştır. Yediden yetmişe Kürt halkı, kadını-erkeği süreç konusunda bilinçlenmiş, süreci çok güçlü bir biçimde sahiplenir, onun gerektirdiği görev ve sorumlulukları yerine getirir hale gelmiştir. Bu, Kürt cephesi açısından oldukça büyük anlam ifade ediyor ve bu da gösteriyor ki Kürtler süreci başarıya götürmüştü.

PKK, 12. Kongresi'nde şehitlere ilişkin önemli değerlendirmeler yaptı. Tarihi kararlar aldı. Bütün gelişmelerin yaratıcısı ve sahibinin şehitler gerçeği olduğunu ifade etti. Her şeyin şehadet çizgisinde yaratıldığını, kazanıldığını belirtti. Halka iki çağrı yaptı. Bir; '50 yıllık mücadelenin ortaya çıkardığı en büyük değer olan şehitler gerçeğini her düzeyde sahiplenmek için size emanet ediyoruz. Bundan sonra parti adına siz sahiplenip yürüteceksiniz' dedi. İki; 'şehitler çizgisinden sapmayacaksınız, şehitlerden uzaklaşmayacaksınız, şehitler çizgisinde yürür mücadele ederseniz her zaman doğru yolda yürür ve başarı elde edersiniz' dedi.

Ağustos sonu ve Eylül başında yapılan hala da devam eden şehit anmaları bize gösterdi ki halk bu çağrıya olumlu cevap veriyor. Kendilerine emanet edilen bu yüce değerlere canları pahasına sahip çıkıyor. Şehitler çizgisinde şehitlerin amaçlarını başarmak için tüm güçleriyle mücadele edeceklerini sözleriyle ve eylemleriyle ortaya koyuyor. Bu da son anmaların ortaya çıkardığı, kanıtlandığı bir gerçeklik oldu.

Bazı çevreler korktular, ürktüler, engellemek istediler ama herhangi bir olumsuzluk yaşanmadan bu anmalar sürecin ruhuna uygun gerçekleşti. Bu da iki şeyi ortaya çıkardı. Bir; Barış ve Demokratik Toplum Süreci'nin Kürt cephesinde ne düzeyde güçlü ve etkili sahiplenildiğini ortaya koydu. İki; Barış ve Demokratik Toplum Süreci'nin başarıya ulaşması için demokratik

“Şehitler öncülüğü ve bu öncülüğe bu düzeyde sahip çıkan, o temelde bilinçlenen, örgütlenen ve yürüyen halk gerçeği var. Böylesine bir halk gerçeği şunu göstermiştir ki; karşıtları ne olursa olsun, ne kadar saldırıya uğrarsa uğrasın her zaman kendi yolunu bulur, doğru yolda yürür, her türlü saldırıyı kırar özgür ve demokratik yaşamı mutlaka yaratır. Şehit anmaları bize bunu net olarak gösterdi. Saldırı ne olursa olsun, inkar imha hangi biçimlerde yürütülmeye çalışılırsa çalışılsın bu halkı hiç kimse şehitlerinin izinden, davasından koparamaz.”

entegrasyon çözümünün gerçekleşmesi için gerekli olan Demokratik Komünal Toplum örgütlülüğü için ne kadar güçlü bir zeminin olduğunu gösterdiği gibi örgütlenme ve eylem zeminini çok daha canlı hale getirerek güçlendirdi. Bunun üzerinden demokratik toplum inşa çalışmalarını en ileri düzeyde, çok yönlü ve etkili bir biçimde geliştirmek mümkündür. Var olan toplumsal zemin çok daha duyarlı ve güçlü hale geldi. Bundan sonrası bu temelde eğitim ve örgütlenme çalışması yapacak olan kadrolara, devrimcilere, komünarlara kalıyor. Onların çalışmaları sonucu belirleyecek. İnaniyoruz ki, bu öncülük de tıpkı toplumun şehitlerine anmalarda gösterdiği sahiplik düzeyinde bu sonuçlara sahip çıkacak ve bu zemini güçlü bir demokratik toplum eğitimine ve örgütlülüğüne dönüştürecek.

Aynı durum Türkiye'deki halklara yayılır mı, ne oranda yayılır, dolayısıyla bir Türkiye başarisına dönüşür mü, ne zaman dönüşür, bunu kuşkusuz önümüzdeki çalışma ve mücadele süreci belirleyecek. Bu açıktır ama Kürt cephesinde sürecin en güçlü biçimde sahiplenildiği, en derin biçimde toplumsallaştığı ve en etkili bir biçimde de gereklerini yerine getirildiği açığa çıkmıştır.

Çerçeve yasanın çıkışı ve sonrasındaki gelişmeler biliniyor. Devletin, Önder Apo'ya statü vermekte ve resmi bir rol atfetmekte gösterdiği isteksizliği nasıl değerlendiriyorsunuz? Önder Apo'nun fiziki özgürlüğünün sağlanmasının sürecin gelişimi açısından önemi nedir? Ayrıca Avrupa Parlamentosu'nun Aralık ayında Umur Hakkı gündemini yeniden görüşeceğini açıklamasının sürece nasıl bir etkisi olur?

Hem tarihsel değişim ve dönüşüm bakımından önemli hem de güncel siyasetin yürütülmesi açısından önemli konular. Devletin özellikle AKP iktidarının süreci yürütmede Önder Apo'ya statü vermede, Önder Apo'nun sürecin başarısı için etkili çalışır koşullara sahip hale gelmesinde isteksiz olduğu bir gerçektir, bu gözle görülebiliyor. Bu durum aslında "Çerçeve Yasa" denilen yasada da görülüyor. Hareket yönetimi olarak bizim ve Önder Apo'nun bütün uyarılarına rağmen yasayı bu şekilde çıkardılar. Şimdi uygulayamıyorlar. Çünkü birçok bakımdan uygulanması mümkün olmayan bir yasa oluyor. Örneğin yasa çok büyük oranda PKK'yi içermiyor, 'PKK için çıkarılmış bir yasa!' deniliyor da ama PKK'lileri içermiyor. Örneğin Önder Apo'yu içermiyor. Örneğin 800 kadrosunu içermiyor. PKK için çıkarılmış bir yasa olarak tanımlanıyor ama aslında PKK'liler için çıkarılmış bir yasa değildir. PKK'nin taraftarları için çıkarılmış bir yasa gibi duruyor. Somut durum budur. Bunu da PKK'lilerin eliyle, Önder Apo eliyle uygulamak istiyor. Hem PKK'lileri dışlıyor, örgütü, halkı, kadroyu, yönetimi, savaşı, sempatzanı birbirinden ayırıyor ve bölüyor, hem de bunlar içerisinde yönetimi, Önderliği dışlıyor ama uygulamasını da bunlar üzerinden yapmak istiyor. Bu kadar çelişkilerle dolu bir yasa oluyor. Siyaseten de hukuki bakımdan da ciddi çelişkileri var. İnsan buradan bakınca devletin de iktidarın da genel olarak Türkiye Cumhuriyeti diyelim PKK'yi içine almaya hazır ve istekli olmadığı görülüyor. PKK'yi içine alacak bir açıklıkta ve genişlikte değildir. Tekci cumhuriyet PKK'ye dar geliyor çünkü PKK 60 milyon Kürdü temsil ediyor. 60 Milyon Kürde ya ayrı bir devlet vereceksiniz ya da bir devlete entegre edeceksiniz. Burada ortada duramaz. Yapılmak istenen müzakere, diyalog, süreç aslında böyle bir dahiliyetin sağlanmasını içeriyor ama bunun gereklerine göre devlet-iktidar gerekli zihniyet ve politika açıklamalarını yapmış değildir.

Yasa bu biçimde sonuç vermez demeyeyim, uygulanamaz bile!

Ortada Demokratik Cumhuriyet, demokratik siyaset yoktur. Tekçi, Türkçü, Sünni İslam, ideolojik ve ulus-devlet var. PKK'yi de bunun içine sığdırmak istiyor. PKK zaten ona sığsaydı dağa çıkmazdı, gerilla olmazdı, bu kadar mücadele gelişmezdi. Geçen 50 yıl böyle yaşanmazdı. Bunlar görüldü. Böyle yaşanmıyor, bunu değiştirelim-dönüştürelim deniliyor ama ortada değişim-dönüşüm yapacak bir zihniyet ve siyaset yoktur. Henüz Kürdü inkar eden zihniyet ve siyasette ciddi bir değişiklik ortaya çıkmış değildir. Dil ucuyula Kürdün var olduğu söyleniyor ama nasıl bir Kürt? Kürt halkı tanımlanmıyor. Halksa, hakları verilmek istenmiyor, görülmek istenmiyor. Bu yaklaşım hala devam ediyor. Yasada da böyledir. Yasanın uygulanmasına yaklaşımda da böyledir. Yasa bu biçimde sonuç

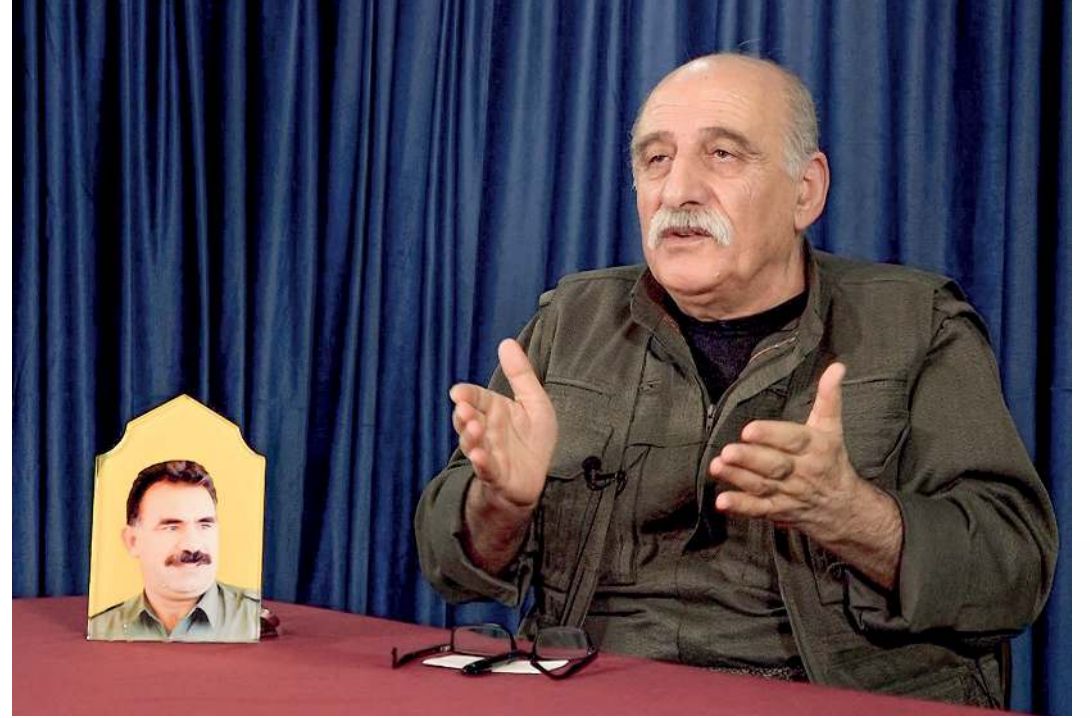
vermez demiyeyim, uygulanamaz bile. Yasanın uygulanabilmesi için yeni yaklaşımlara hatta yeni yasalara ihtiyaç var. Bu uygulanamaz yollarının yasanın içerdiği kurullar tarafından ortadan kaldırılması, düzeltilmesi gereklidir.

Bu konuda Önder Apo'nun birçok önerileri, tartışmaları, uyarıları oldu. Yasanın hazırlık sürecinde de vardı. Yasa çıktıktan sonra da oldu. Bunlar ne kadar dikkate alınıyor, alınacak, gerçekten bu temelde düzeltmeler değişiklikler ne kadar yapılacak onu önümüzdeki günler gösterecek. Henüz pratik bir uygulama bu konuda görülüyor. Bu açık bir durumdur. Oysa hareket ve halk olarak biz hep söyledik. PKK'nin 12. Kongresi çok net karar aldı. Kongre öncesinde 'kongreyi ancak Önder Apo toplayabilir, biz toplayamayız' dedik. Önder Apo toplanmasını istedi, yazılı-görüntülü perspektif sundu. O zaman da 'biz kongreyi toplar ve karar alırız ama uygulama Önder Apo'ya ait olur' dedik. Nitekim PKK'nin 12. Kongresi böyle karar da aldı. Barış ve Demokratik Toplum Çağırısı'nın istediği kararlar oldu ama onların altına da 'Bu kararların uygulanmasını ancak Önder Apo yapar' kararını aldı. Dolayısıyla PKK'nin örgütsel yapısının sona erdirilmesi, silahlı mücadele stratejisinin sona erdirilip hareketin siyasi mücadele stratejisi temelinde yeniden yapılandırılması, yeni tarzda mücadele eder hale gelmesi gibi temel kararların tek uygulayıcı ve yönetici gücü Önder Apo'dur. Dolayısıyla Önder Apo'nun fiziki özgürlüğü olmadan silahsızlanma olmaz, demokratik siyasi mücadele yürütmenin koşulları oluşmaz, fesih kararı uygulanamaz.

Fakat mevcut haliyle özellikle iktidar çevrelerinde görülen şey şudur: Hem Önder Apo'nun fiziki özgürlüğü olmasın, özgür yaşar ve çalışır koşullara kavuşmasın hiçbir statüye sahip olmasın hem de bu kararları uygulasın! Böyle olmaz. Ama Önder Apo "bu koşullarda ancak buraya kadar yapabilirim, bundan öte rol oynamam isteniyorsa o zaman pratik iş yapmanın uygun koşulları oluşturulmalı, içinde bulunduğum koşullar çalışma yapmaya uygun hale getirilmeli" diye onlarca kez ifade etti. Yönetim olarak biz de bunu çok söyledik, halk bunu her gün söylüyor. Bu konuda Önderlik, Örgüt ve Halk düzeyinde tam bir birlik var. Bu birliği

bir destek var. Ama buna rağmen pratik adım atılmıyor. Çünkü iktidar isteksizdir, her şeyi kendi çıkarlarına göre, seçim oyunlarına göre, iç siyasetin gereklerine göre düzenlemek, alet etmek istiyor. Bu yaklaşım doğru değildir. Bunun için bir mücadele var, çok çeşitli biçimlerde bu mücadele sürüyor. Daha fazla da sürdürülmesi gereklidir. Özellikle de Türkiye'nin içindeki mücadeleler, konferanslar oluyor, çeşitli etkinlikler var. Bunların hepsi çok önemlidir ve çok daha fazla geliştirilmesi gerekiyor. Aydınların, siyasetçilerin, sanatçıların, kadınların, gençlerin Türkiye toplumunun bu sürece çok daha fazla sahip çıkması gerek.

Evet dıştan destek de önemli. Aslında dıştan da güçlü bir biçimde destek var. Dıştan bu sürece dönük, Önder Apo'ya dönük kamuoyu desteği iyidir. Fakat devletlerin desteği, siyasetin desteği aynı düzeyde değildir. Siyasette iki yüzlülük var. Bir taraftan 'destekliyoruz' diyorlar, arkadan AKP'nin bu yaklaşımlarına onay veriyorlar. Belli ki gizliden anlaşmalar yapıyorlar. Avrupa kurumları da öyledir. Avrupa Konseyi de öyledir. Aslında yeniden yargılanma, Umut Hakkı konusunda öncesinden de olabilirdi,

“Savaşın çıkışı sağlayacak çözüm demokratik entegrasyon çözümü gibi görülüyor. Önder Apo'nun demokratik entegrasyon çözüm stratejisi aslında Ortadoğu'da yaşanan bu kriz ve kaosu aşmanın, bu kriz ve kaosu ortaya çıkardığı Üçüncü Dünya Savaşı'ndan çıkmanın stratejisidir. Bu tümüyle Önder Apo'nun değerlendirdiği gibi olacak mı? Demokratik toplumcu yanı ne kadar güçlü olacak? Diğer boyutlar ulus devletçi eğilimler içinde ne kadar yer alacak? Bunları önümüzdeki süreçte yaşanacak mücadele belirleyecek.”

bölüp parçalamaya, çeşitli biçimlerde tartışarak psikolojik savaşla farklı göstermeye çalışıyorlar ama bunların hiçbirisi tutmuyor. Kürtler bu konuda son derece bilinçlidir. Önderliğiyle, örgütüyle, halkıyla tam bir bütün olmuştur. Kendiliğinden değil, 50 yıllık mücadele bunu yarattı. Dolayısıyla basit oyunlarla, psikolojik savaş yöntemleriyle bunu bozmak, farklı duruma getirmek mümkün değildir. O halde gerçeği görmek gerekiyor.

Eğer Türkiye bu ateş çemberinden rahat çıksın isteniliyorsa bu gerçeklerin görülüp bu adımların atılması lazım. Bunun da temel koşulu Önder Apo'nun fiziki özgürlüğünün sağlanması, Önder Apo'nun bu süreci etkili bir biçimde yürütür-yönetir hale gelmesidir. Başka türlü olmaz. Mevcut haliyle böyle bir durum oluşmuş değildir. Yasa çıkarken bazı vaatlerde bulundular, 'yasa çıktıktan hemen sonra İmralı'ya gazeteciler, aydınlar gidecek, kapılar açılacak ve her türlü iletişim sağlanacak' diye söylerdi. Fakat yasa çıktı ve üzerinden iki aya yakın bir süre geçti hiçbir adım hala görülmemiştir. Bu süre içerisinde değil grupların İmralı'ya gitmesi ve Önder Apo'nun birçok çevreyle iletişim kurması, Dem Parti İmralı heyeti yasa çıktıktan 40 gün sonra bir sefer gidebildi.

Bilindiği gibi çerçeve yasa meclisten rekor oyla geçti. Buna rağmen neden korkuluyor?

Evet rekor oyla meclisten geçmiş bir yasa var. İktidar 'elim zayıf güçsüz' de diyemez. Hem meclis komisyonunun raporunda Türkiye'nin demokratikleşmesinin yasaları çıkartılacak ve Kürtlere hakları verilecek hem de onun uygulanmasının önünü açacak çerçeve yasa mecliste rekor oyla geçti. Sürece verilmiş bu kadar güçlü

çünkü 14 yıl geçti. AİHM'nin kararının Avrupa Konseyi'nin uygulama koyması gerekiyordu. Şimdi Aralık ayında yeniden görüşecek, Türkiye'den çeşitli kurumlardan, hukuk kurumlarından başvurular var. Bunun tartışılması da önemlidir, bu da önemli bir mücadele alanıdır. Böyle bir süreçte yürütülen bu mücadele de önemlidir. Fakat Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ne karar verecek çok belli değildir. Geçen süreçte yaşananlara bakınca insan çok umutlu olamıyor. Umutlu olmak, umutlu konuşmak istiyoruz ama realite çok onu yansıtmıyor. 'Olmasın' demek lazım fakat net bir durum da yoktur. Durum böyledir diye mücadelede bir tavsama, zayıflama, geri çekilme kesinlikle olmamalıdır. Bakanlar Komitesi karar almayabilir ama bu konuda ne kadar çok etkinlik gösterilirse, başvuru olursa, umut hakkı üzerinde ne kadar mücadele olursa bu da Önder Apo'nun özgür yaşar ve çalışır koşullara kavuşması için o kadar fayda sağlar. Bu nedenle mücadeleye devam etmek lazım.

Mehmet Uçum'un Önder Apo'nun yer aldığı alt kurullara ilişkin bir açıklaması oldu. Önder Apo sürecin başından beri "Barış ve Siyasallaşma Kurulu" tanımlaması yapıyor, sürecin ancak böyle gelişebileceğine dikkat çekiyor. Önder Apo'nun sürekli olarak bu iki başlığa vurgu yapması ve iki başlığı da birlikte kullanmasını nasıl okumak gerekir?

Bu çerçevede şunu belirtelim: Neden Takip ve Değerlendirme Kurulu diye tanımlanan ya da alt komisyonlara karar verdiğini söyleyen kurum; onların içeriğinin nasıl olduğuna, nasıl çalışacağına dair bir açıklama yapmadı da Mehmet Uçum yaptı? Doğrusu onu anlaya-

madık. Denebilir ki; Cumhurbaşkanlığı danışmanlarından biridir ama Mehmet Uçum gibi onlarca Cumhurbaşkanı danışmanı daha var. Bir de o kurulu Cumhurbaşkanı yardımcısı olan Cevdet Yılmaz yönetiyor. Çıkartılan yasa ya göre de böyledir, fiili olarak da böyledir. O halde kurum başkanı olarak Cevdet Yılmaz neden açıklama yapmadı ya da yapmıyor ama Mehmet Uçum yapıyor? Bir defa bu anlaşılabilir bir durumdur. Öyle kolay kabul edilir bir durum da değildir. Bu işin içinde bir terslik var. Mehmet Uçum sadece kurulun tanımlanmasını da yapmadı. Aynı zamanda Önder Apo'ya İmralı'da nasıl bir tesisin yapıldığını, çalışma koşullarının oluşturulduğunu kamuoyuna etkilemeye dönük sözlerle anlatmaya çalıştı. Arkasına da 'Tayyip Erdoğan yeniden cumhurbaşkanlığına adaydır' diye ekleme yaptı. Bunların birbiriyle ilişkisi neydi onu da anlayamadık. Aslında Tayyip Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığı adaylığı açıklanacaksa bunu kendisi değil de ya da yardımcısı değil de Mehmet Uçum açıklayacaksa başka bir açıklamayla bunu yapabilirdi. Önder Apo'ya dair yapılan açıklamaların yanına onu da koyma-

nın ne anlamı var? Mehmet Uçum'un açıklamaları karışık ve çelişkilerle doludur.

Şunu söylememiz gerek: Örneğin İmralı'da 'villa yapıldığını' söyleyenler de oldu. 'İmkanlarla dolu bir evin yapıldığını' da söyleyenler var. Mehmet Uçum da çok uygun koşulların oluşturulduğunu söylüyor. Bunu niye söylüyor ve propaganda yapıyor, insan anlayamıyor. Öyle yapacaklarına İmralı'nın kapılarını açsınlar, basın ve diğer kurumlar gitsin. Villa mı yapmış, ünite mi oluşturulmuş ne yaratılmışsa görsünler. Hiçbir şeyi gösterme ve tam bir tecrit uygulaması, herkese yasakla, görüşme yaptırma ondan sonra da çıkıp 'iyi şeyler yaptık' diye propaganda yap. Bu da iyi bir tutum değildir. Kamuoyunu aldatmaya dönük bir propaganda çalışmasının olduğu açığa çıkıyor. Bir açıklama değil de ortada birilerini bir şeye ikna etmeye dönük bir propaganda çalışması var. Eğer gerçekten öyleyse kamuoyuna dönük açıklık ilkesi işlesin herkes görsün ve kararını kendisi versin. Mehmet Uçum'un sözleriyle insanlar karar vermesin. Bir yanı budur.

Diğer yandan 'Silahsızlanma ve Strateji Koordinasyon Alt Komisyonu' diye ilginç bir kurul açıklandı. Güya 'barış ve siyasallaşma kurulu' tanımlaması daha önce DEM Parti adına yapılan basın toplantılarında söylenmiş-deşifre olmuş, karar veren kurul da onların talimatını uygular pozisyonuna düşmemek için adını değiştirerek 'Silahsızlanma ve Strateji Komisyonu' yapmış. Halbuki en çok konuşulan, en çok deşifre edilen, en fazla dillendirilen kavram 'Silahsızlanma'ydı. Eğer başkalarının söyledikleri 'Takip ve Değerlendirme Kurulu' üzerinde baskı oluşturuyorsa en çok baskı oluşturacak kavram 'Silahsızlandırma' kavramıydı.

Önder Apo, 'Barış ve Siyasallaşma Koordinatörü'dür

Dolayısıyla o tanımlamanın da gerçekte bir alakası yoktur. Bu süreci yürüten iktidar çevreleri böyle diyerek karşıtlarını, DEM Partiyi, çeşitli basın çevrelerini suçlamak istiyor. Bunu da herkesin bilmesi gerekiyor. Gerçek öyle değildir. Önder Apo, Devlet Bahçeli'nin yaptığı tanımlamayı esas alıyor. Kendisi için geçerli olanın o olduğunu söylüyor. Dolayısıyla olacaksa bir kurul 'Barış ve Siyasallaşma Koordinatörlüğü' biçiminde olursa kabuldür. Önder Apo'nun çalışacağı kurul kesinlikle böyle bir kuruldur. Bunu Kürt kamuoyu, demokratik çevrelerin iyi bilmesi gerekiyor. Önder Apo 'Barış ve Siyasallaşma Koordinatörü' olarak hareket ediyor. Bir de Önder Apo böyle bir kurul içerisinde birçok insandan bir tanesi değildir. Bunun başkanı, bunun koordinatörüdür. Devlet Bahçeli de Önder Apo'nun statüsü için 'Barış ve Siyasallaşma Koordinatörü olsun' dedi. Önder Apo'yu tanımlayan demokratik çevreler bilmelidirler ki Önder Apo 'Barış Süreci

“Süreci 'silahsızlanma ve strateji' gibi anlamsız kavramlar ile anlayamayız ve yürütemeyiz. Sürecin temel karakterleri neyse isimlendirilmesi de öyle olmalıdır. Temel karakteri 'Barış ve Siyasallaşma'dır. Dolayısıyla bu süreci yürütecek kurulun ismi de 'Barış ve Siyasallaşma Koordinatörlüğü' olmak durumundadır. Koordinatörlük görevini de Önder Apo'nun yürütmesi gereklidir. Bunu hepimiz böyle bilmeliyiz ve anlamalıyız. Tüm demokratik yurtsever çevreler, hareketimiz, halkımız özellikle basın çevreleri kavramları doğru kullanmalıdır. Birçok çevre yanıltmaya ve içini boşaltmaya çalışıyor. O oyunlara gelmemek gereklidir.”

ve Siyasallaşma Koordinatörü' olarak hareket ediyor. Hem isim olarak böyle tanımlanmazsa hem de koordinatör olarak görev yürütmezse Önder Apo'ya ilişkin herhangi bir statü belirlenmiş olmaz. O durumu ne Önder Apo kabul eder ne hareketimiz kabul eder, ne de Kürt halkı bunu kabul eder. Demokratik çevreler de bunu kabul etmezler. Bunu herkesin bu biçimde bilmesi lazım.

Kavramlar niye bu kadar önemli? Çünkü Önder Apo süreci 'Barış ve Demokratik Toplum Süreci' olarak tanımladı. Çağırıyor, 'Barış ve Demokratik Toplum Çağırısı' olarak yaptı. Silahsızlanma bunun içerisinde çok dar bir alanı ifade ediyor. Kongrede hareket olarak 'Silahlı Mücadele Stratejisi'ne son verdik. Bir buçuk yıldır bir kurşun bile patlamamıştır. Türkiye'de savaş yoktur. 11 Temmuz 2025'te 30 arkadaşımız silahlarını yaktı ve silahlı mücadele konusunda tutumumuzu ortaya koydu. Bütün çatışma alanlarından güçlerimizi geri çekti. Provokasyon ve çatışmaya meydan verecek hiçbir durum bırakmadık. Dolayısıyla silah bitti. Silahsızlanma esas olarak gerçekleşmiş durumdadır. Daha neyi gerçekleştireceğiz.

Peki yeni oluşan kurulun adına 'silahsızlanma' diyerek ne yapacaksınız! Bir de 'Strateji koordinatörlüğü' deniliyor. Neyin stratejisini çizecek! Önder Apo Cumhurbaşkanı mı oluyor, Başbakan mı oluyor ya da Milli Güvenlik Kurulu'nun yerine mi geçiyor! Stratejilerin nerede çizildiğini herkes biliyor. O ismin bir geçerliliği yoktur. Aslında sadece 'silahsızlanma kurulu' diyecekler ama böyle söylerlerse kabul görmez diye 'strateji' kavramını da yanına eklemişler. Dolayısıyla pratikte hiçbir geçerliliği ve anlamı olmayan bir isim, kabul edilmesi de mümkün değildir.

Süreci 'silahsızlanma ve strateji' gibi anlamsız kavramlarla yürütemeyiz

Niye Önder Apo barıştan ve siyasallaşmadan bu kadar söz ediyor, çünkü sürecin temel iki boyutu oluyorlar. Bir; barış oluyor. İki; siyasallaşmadır. Önder Apo, 'barış, silahlı mücadelenin sona ermesine tekabül ediyor' dedi. Siyasallaşma ise demokratik siyasetin demokratik toplum inşasının önünün açılmasına, Demokratik Cumhuriyet'in oluşmasına tekabül ediyor. Dolayısıyla sürecin esası budur. Barış ve siyasallaşma, barış ve demokratik toplum sürecinin iki temel boyutunu tanımlıyor. Dolayısıyla içeriğe uygun isimlendirme budur. O nedenle anlamı var. 'Barış ve Siyasallaşma' denilince bu kurulun ya da koordinatörlüğün rolünün, görevinin, misyonunun, işinin ne olduğunu insan tüm ayrıntılarını bilemezse bile esas olarak anlıyor. O bakımdan isimlendirme içeriği temsil ediyor, görevi ortaya koyuyor. Elbette böyle olmak durumundadır. Diğer türlü biz süreci 'silahsızlanma ve strateji' gibi anlamsız kavramlar ile anlayamayız ve yürütemeyiz. Sürecin temel karakterleri neyse isimlendirilmesi de öyle olmalıdır. Temel karakteri 'Barış ve Siyasallaşma'dır. Dolayısıyla bu süreci yürütecek kurulun ismi de 'Barış ve Siyasallaşma Koordinatörlüğü' olmak durumundadır. Başta koordinatörlük görevini de Önder Apo'nun yü-

rütmesi gereklidir. Bunu böyle hepimiz iyi bilmeliyiz ve anlamalıyız. Tüm demokratik yurtsever çevreler, hareketimiz, halkımız özellikle basın çevreleri kavramları doğru kullanmalıdır. Birçok çevre yanıltmaya ve içini boşaltmaya çalışıyor. O oyunlara gelmemek gereklidir.

Bunun gelişme koşulları var, Kürt cephesi buna sonuna kadar açıktır. Türkiye'de kamuoyu fazlasıyla bunu istiyor. Dünyada kamuoyu desteği de var. Fakat Kürt sorununu yaratan ve ondan nemalanan, rant elde eden çevreler buna karşılar. Kürt sorunun çözümüne karşı olanlar, evet böyle bir kurulun oluşmasına da çalışmasına da karşı çıkıyorlar. Bu temelde süren bir mücadele var. Kim etkili mücadele ederse o başarıya gidecek. Bu bakımdan da mücadelenin koşulları var, başarı durumu etkili, doğru, yaratıcı yöntemlerle mücadele etmeye bağlıdır. Biz böyle bir mücadele yürütürsek sonuç alınır.

Yakın zamanda Önder Apo ile görüşme tutanağı olduğu söylenen bazı içerikler neden gündeme konuldu? Kürt Özgürlük Hareketi'ne saldırı içinde olan bazı 'Kürt milliyetçi' çevreler, bazı sol gruplar ve belirli Kemalist kesimlerin saldırılarını daha da arttırdıklarını görüyoruz. Yine bu çevrelerin Önder Apo'nun, İdris'i Bitlis'i ve Yavuz Selim de-ğerdirmelerini çarpıtarak Özgürlük hareketiyle Alevileri karşı karşıya getirmelerini nasıl okumak lazım?

Bu konular yoğun tartışılıyor. Son olarak Önder Apo temel cevapları verdi. Bazı belgelerin sızdırılmasına dönük de açıklama yaptı. Özellikle Kürt Özgürlük Hareketi'yle Alevileri karşı karşıya getirme, Önder Apo'nun sözlerini çarpıtarak Alevi toplumunu tahrik etme yaklaşımlarının bir provokasyon olduğunu, maksatlı yapıldığını açıkladı. Bizim çok fazla bu konuda yorum yapmamıza gerek yoktur. Fakat Önder Apo'nun belirttiği bazı hususlar da önemliydi. Evet Yavuz Selim ile İdris-i Bitlis'i bir anlaşma yaptılar. O anlaşma Kürtlerin üç yüz yıllık statülerini belirledi. Öyle basit bir şey değildi. Fakat onu kimler yaptı. Sultan ile Kürt Mirleri, Beyleri yaptılar. Şimdi Önder Apo, Sultan ile Beylikler arasındaki ilişkileri yürüten, ilişki-ittifaktan bunu anlayan bir kişilik değildir. Halk önderliğidir, ezilen kimliklerin özgürlüğüyle uğraşan bir önderliktir, kadın özgürlüğüyle uğraşan bir önderliktir. Ezilen kadın kimliği yanında etnik kimliklerin başında Kürt kimliği geliyor. Dinsel-mezhepsel kimliklerin başında ise ezilen Alevi kimliği geliyor. İşte Önder Apo bunların özgürlüğü için mücadele eden, yaşamını buna adayan bir önderliktir. Önder Apo, 'geçmişte egemenler arasında da böyle bir ittifak yapılabilmiş. Şimdi ise halklar arasında demokratik temelde ittifaklar yapılarak bu kimlikler demokratik birlik içinde özgürlüğü yaşayabilir, özgür kılınabilir' diyor. Buna çağrı yapıyor, bunu geliştirmek istiyor. Bunun öyle Yavuz Selim-İdris-i Bitlis'e benzeme ya da orayı esas almasıyla bir alakası yoktur. Sadece 'egemenler geçmişte bunu yapmışlar, ezilenler olarak biz niye yapmayalım' diyor. Ezilenlerin bunu yapmasını istiyor. Önder Apo bunu açıkladı, anlaşılır bir durumdur.

Bu tür tahrikler maksatlıdır, bilinçlidir, provokasyon niteliğindedir. Arkasında egemen güçler var, iktidar çevreleri var. Arkasında tekçi, milliyetçi ulus-devlet çevreleri var. Ezilenlerin özgür iradeye kavuşmasını istemiyorlar. Daha da çok ittifak yapmasını, birleşmesini istemiyorlar. 'Birleşirlerse güç sahibi olurlar dolayısıyla kendilerine karşı etkin mücadele edip egemenliği yıkarlar' diye korkuyorlar. Böyle bir provokasyon zemini her zaman var, çünkü Türkiye'de örgütlü bir özel savaş sistemi var. Geriletilmedi, dağıtılamadı, etkin bir biçimde sürüyor. Herkesin buna dikkat etmesi gerekiyor. Söz söylerken, iş yaparken böyle bir özel savaş rejiminin var olduğunu bilmesi lazım. Ona karşı da her zaman örgütlü ve duyarlı olması gerekli.

Diğer yandan ise 'bir şeyden kim fazla fayda görürse onu o yapar' diyorlar, böyle bir genel tanımlama var. Madem bazı belgelerin basına sızması adıyla ismi geçen çevreler Kürt milliyetçileri, bazı sol çevreler, Kemalistler bu kadar saldırıya geçmişlerse o zaman bu tür girişimlerin ardında onları aramak gerek. Bu konuda da Önder Apo, kendisine yöneltilmiş komplonun devamı olan komplo niteliğinde bir provokasyon girişimi olarak tanımladı. Gerçekten de öyledir. Bir gerçek buluyorlarsa önüne ya da arkasına birkaç yalanı da ekleyerek karşıtıni kötölemeye çalışıyorlar. İdeolojik mücadeleyi, teorik mücadeleyi böyle yürütüyorlar. Bir eleştiri ya da bir tartışma değil, gerçekten de ölçsüz, ilkesiz, ahlaki kuralları zorlayan yöntemlerle bunu yapıyorlar. Bu tehlikeli bir durumdur. Madem beğenmiyorsun düşüncelerini eleştirebilirsin, Önder Apo'nun düşünceleri sadece bir belgede yok ki, yüzlerce kitapta binlerce yazıda var, belki de bu dünyada Önder Apo kadar konuşan ve yazan insan yoktur. Düşünceleri bilinmeyen bir kişi değil ki, düşüncelerine karşıysan sen doğru düşünceni ortaya koy tartışma yürüt ve düşüncesini çürüt. Niye bilinmeyen, görülmeyen, herkesin bilmediği bir şeyi kendine göre çarpıtıp yorumlayıp topluma servis ediyorsun ki! Bu ahlaki bir yaklaşımın dışında bir mücadele tarzı denilebilir, buna aslında mücadele de dememek gerekiyor, çünkü saldırı boyutunda ele almak gerekiyor.

Buradan yola çıkarak bazı şeyler geriye itilmeye çalışıldı. Biz esas olarak onun üzerinde duruyoruz. Ne sızmış, o sızıntı üzerine kim ne diyor bunlar üzerinde çok fazla durmaktan ziyade, bir; Alevileri tahrik eden yaklaşımı tehlikeli bulduk. Onun üzerinde durduk. Diğer buradan yola çıkılarak Önder Apo'nun üzerinde daha fazla tecrit uygulamaya dönük girişimler gelişebilir. Bunu kabul edemeyiz. Buna yönelimler var. O halde Önder Apo ile kimse görüşmemeli, daha az görüşülmeli, Önder Apo'nun düşünceleri kimseye yansıtılmamalı gibi bir sonuç çakarsa bu kötüdür. Nitekim AKP sözcüsü mecliste yasayı sunarken açıkladı, 'oylamadan sonra İmralı kapıları açılacak çeşitli çevreler gidip Önder Apo ile görüşecek' dedi. Şimdi neredeyse Çerçeve Yasanın meclisten geçmesi üzerinden iki ay geçiyor sadece bir kez Dem Parti heyeti gidebildi, onun dışında kimse gitmedi. Bundan yararlanılarak İmralı yenden bu duruma dönüştürüldü.

Önder Apo ile örgüt de görüşmeli yönetim de, basın ve aydınlar da

Basına bazı şeyler sızmış diye bir tecrit uygulaması geliştirilmek isteniliyor. Biz bunu asla kabul etmiyoruz. Önder Apo ile örgüt de görüşmeli, yönetim de görüşmeli, halk da görüşmeli. Çeşitli çevrelerden insanlar, basın, aydınlar herkes görüşebilmelidir. Eğer Önder Apo bu sürecin yürütücüsü olacaksa, kendisinin ilan ettiği süreci yürütecekse, devlet yürütmesini istiyorsa bunlara izin vermelidir. Bunlar olmadan, böyle çalışmadan süreci nasıl yürütecek. Bu bahane ediliyor ve İmralı kapıları daha fazla kapatılmaya çalışılıyor. O zaman bu tür şeyler maksatlı mı sızdırıldı ya da bu tür tartışmalar maksatlı mı açıldı, şüpheleniyoruz. Böyle yapılırsa böyle söyleriz. Çünkü araştırmalar gösteriyor ki, çok önceden internette bazı şeyler dolayışmış ama basın bunları hiç görmemiş. Ne zaman görmüş, yasa çıktıktan sonra İmralı'nın kapıları açılacak Önder Apo ile görüşmeler olacak taahhüdü ortaya çıktığı anda bunlar basına verildi ve kapılar kapatılmak istendi.

Bence iktidar ve devlet çevreleri, Önder Apo ile tartışmaları yürüten ve bu süreci yürütmeye çalışan yetkili çevreler buna dikkat etmeliler, bu konuda duyarlı olmalılar. Eğer bu kadar abartıp da Önder Apo'nun çalışmalarını engellemeye, Önder Apo ile görüşmelerin önünü kapatmaya yönelirlerse en büyük yanlış yapmış olur, en büyük tehlike öyle olur. Bunu hiçbir biçimde kabul edemeyiz. Bu durumun arkasında başka niyetler de aranabilir. Dolayısıyla bu tür şeylerden uzak durmak gerek. Aslında sızdırılmış denilenler Önder Apo'nun düşünceleriyle bağdaşmayan kelimeler, cümleler bu tür notlar adı altında servis edildi. Bunların gerçekte hiçbir alakası yoktur. Önder Apo'nun bu kadar konuşması ve yazısı var o tür durumları hiç kimse göremez. O halde bunun bir provokasyon olduğu, birileri tarafından yapıldığı açıktır. Karşı çıkılması gereken budur, teşhir edilmesi gereken bu çarpıtma durumudur.

Onun ötesinde buna dayanarak Önder Apo ile görüşmeler engellencekse, İmralı kapıları daha fazla kapatılacaksa bu çok kötü ve tehlikeli olur. Süreç açısından da gerçekten olumsuz sonuçlar verir. En fazla da bu süreci yürüteceğim diyen, bu süreçten fayda bekleyen devlet çevreleri bundan zarar görürler. Bunu da belirtmek istiyorum.

Rojava'daki entegrasyon sürecini, çeşitli atamaların yapılmasını, Şara yönetimi ve arkasındaki güçlerin politikalarını, Kobanê'deki olayları, Geçici Hükümet Güçlerinin tutumlarını, özellikle Kürtçe eğitim konusundaki kararlarını; ilişkisel bağlamında değerlendirmek neler söylemek mümkün?

Öncelikle Kobanê yangın şehitlerini, o tür olayların gelişmesinin başlangıcı yapılan Sipan Xizni adlı savaşçının şehit edilmesini değerlendirmek istiyorum. Bunlar peş peşe gelişti. Sipan Xizni olayıyla bir katliam başlatıldı. Kobanê hapishanesine yayıldı. Halep'ten gelen güçler Kobanê'de gözdağı verdi. Kürtler aptıktan o duruma tehdit edildi ve şehit edildiler. 11 Kürt genci, yurtseveri şehit edildi. Bu şehitleri saygı ve minnetle anıyorum. Katliamı ve katliamcılarını kınıyorum.

Şunu söylemek istiyorum: Bu tür durumlar Kürtleri korkutamaz, ürkütemez, kaçtırtamaz. Rojava Kürt halkına şunu ifade etmek istiyorum. Asla bu tür yaklaşımlara boyun eğmemeliler, korkmamalılar, ürkmemeliler, hiçbir zaman yalnız değildirlere. Bütün Kürt toplumunun, Kürt Özgürlük Hareketi'nin desteği yanlarındadır, arkalarındadır.

Soruda birçok şeyin birbiriyle bağlantılı olduğu sorulmuş. Soru bu bakımdan bütünlüklü ve tutarlıdır. Sonuçta belirttiklerim olmuştur. Eğer bu belirttiklerim doğruysa o zaman ortada görülen Şam'daki Ahmet Şara yönetimi Kürt varlığını, Kürt halkının demokratik haklarını kabul etmiyor. Kürtlere karşı soykırımcıdır, inkarcıdır. Kürt varlığını ve demokratik haklarını reddedici. Bunu nerede görüyoruz. Örneğin bu katliamlarda görüyoruz. Bir defa ordu içerisinde bir savaşçı, devletin kendi savaşçısı katledilmiş sahip çıkması gerekcek ama sahip çıkmıyor,

katillerden yanadır.

Diğer yandan Kürt kentinde bir olay olmuş oranın güçleri var, asayışı ve yönetimi var, onların iradesini kabul etmesi gerekcek, etmiyor. Ama Halep'ten güç getiriyor. Sanki Halep'ten Kobanê'ye güç gönderip de gözdağı vermek için özel planlanmış bir saldırı gibi duruyor.

Bütün bunlarla birleşen ve herkesin gözle gördüğü bir olay da Kürtçe eğitimin yasaklanması durumudur. Bunlar birleştğinde tablo net olarak görülüyor. Ahmet Şara yönetimi Kürt varlığını, iradesini, öz yönetimini kabul etmiyor. Kürtleri bir irade olarak görmüyor. Kürtlerin özgür iradesine saygılı değildir. Kürt toplumunun kendi kendini yönetmesini reddediyor. Yerel yönetim iradesine saygılı değildir, reddedici konumdadır. Bu net bir biçimde açığa çıkıyor. Bunları yaparken bazı şeylerle de kendi yüzünü maskelemeye çalışıyor. Esas zihniyeti buyken, bir yere birini

yeni yapalım' denilseydi, örneğin Bakur'da öyle deniliyor, Türkiye'den o isteniliyor ama Türkiye ise 'bunların hiçbirisi yok biz nasıl yapacağız, böyle eğitim olmaz' diyor. Ama Suriye'de Rojava Kürdistan'da bunların hepsi yapılmış. İşleyen bir sistem var. Ama onu durdurup Kürtçenin yerine Arapça konuşulsun deniliyor. Kürt genci, Kürt çocuğu Arapça konuşsun Arap olunsun deniliyor. Niye Arap olsun, Kürdü Arap yapmaya çalışmanın tanımı asimilasyondur, soykırımdır. 21. yüzyılın ortasında dünyanın gözünün içine baka baka Kürtlere, Kürt gençliğine asimilasyon ve soykırım dayatılıyor, bu asla kabul edilemez. Anadilde eğitim talebiyle yürütülen eylemlerin hepsini kutluyorum, o gençleri, çocukları selamlıyorum, alınlarından öpüyorum. Onlar asla geri adım atmamalılar. Kürtçe olmayan eğitime ne olursa olsun gitmemeliler. Gittikleri zaman yok olmuşlar ölmüşler demektir. Gittikleri gün

geliştirmesi, sürdürmesi, kendini daha çok bilinçli eğitimli kılması lazım. Demokratik mücadelesini yaratıcı doğru yöntemlerle daha etkili yürütmesi gerekli. Bu bir mücadele işidir ve bu mücadele hiç bitmeyecektir. Bu mücadeleyi sürekli yürütmek lazım ama dikkatli olmak da gereklidir. Böyle provokasyonlara zemin sunmamak, oyuna gelmemek gerek. Ne mücadelesiz bir biçimde boyun eğici olmak doğru ne de önünü arkasını hesap etmeden provokasyonlara zemin sunacak tarzda mücadelelere yönelmek doğrudur. Bu iki yanılaşa da düşmemek gerekiyor. Bu temelde mücadele edilmelidir. Êzidi halkımız için bunu söyleyebiliriz.

Şengal'daki duruma ilişkin şunlar söylenebilir: Irak'taki tartışmaları biz de izliyoruz. Belki tüm ayrıntılarını bilemiyoruz ama belli düzeyde bilgimiz oluyor. Kamuoyuna açıklandıkça biz de dikkatle takip ediyoruz. Biraz dengecilik var. Bazen Irak cephesinden çok olumlu açıklamalar geliyor bazen ise ona ters durumlar oluyor. Söylenenler pratiğe geçmiyor. Çözüm üretecek açıklamalar yapıldıktan sonra bir bakılıyor ki ters pratikler gelişiyor. Tehditler ortaya çıkıyor, askeri girişimler oluyor. Bir defa böyle olmazsa iyidir.

Evet Irak'ın durumunu anlıyoruz, parçalılık var ama bunlar aşılabilir. Bu yönlü bir önemli çaba da var. Mevcut karar verici güçler Şengal'in durumunu dengele almalılar. Irak genelikle ölçülmemeli. Gerçi Irak Anayasası uygulaması olsa Şengal'in de bir özerklik hakkı olacak. Ama onun ötesinde orada bir dini topluluk var, hem de etnik topluluk var, Kürt'tür Arap değildir. Êzidi inancına mensuptur. Soykırım altında olan yok olmakla karşı karşıya bulunan bir inancı temsil ediyorlar. Asgari düzeyde demokrat olmak bunlara saygı göstermekle sahip çıkmaktan geçiyor. Başka nasıl demokrat olunur ki! Êzidi toplumunun varlığından, güvenliğinden yana olmayacak, görmezden geleceksin, üzerine baskı uygulayan ya da baskıyı destekleyen pozisyonda olacaksın ondan sonra da kendine demokrat diyeceksin, bu olmaz!

Dolayısıyla Irak'ta demokrasiyi uygulamaya çalışan yönetimin Êzidi Kürt toplumu karşısında pozitif ayrımcılığı uygulaması gereklidir, daha duyarlı ve dikkatli davranması lazım. Asgari demokrasinin ölçütü olarak bu etnik topluluğun özellikle de en eski dinsel topluluğun ayakta kalması, güvenliğini sağlaması, kendini yaşatması için çaba harcaması lazım. Çünkü bu insanlığın bir zenginliğidir. Bu dünyada bir millet ya da bir din olsun diyemeyiz, o zaman yaşamın bir anlamı ve tadı kalmaz. Herkes tekeleşirse yaşam olur mu? Yaşam farklılıklardan oluşuyor, zenginlik farklılıktan çıkıyor. Ölüm olmazsa yaşamın bir değeri olur muydu! Herkes dinozor olarak kalsaydı yaşamın heyecanı, önemi, canlılığı, güzelliği olmazdı. Dolayısıyla öyle diyemeyiz. Tek tiplilik yaşam felsefesine, varlık felsefesine aykırıdır. O halde çokluk, farklılıklar, güzelliştir. Çünkü zenginlik yaratıyor, yaşamı güzel kılıyor. O halde bir zenginlikte Êzidi toplumunun varlığıdır. Êzidiliğin de insanlığa kattığı birçok şey var, bunu görmek ve anlamak gerek. Yaşam, özellikleriyle var, ilişkileriyle var, her şeyiyle var. O halde bu toplumun varlığı ve güvenliğine sahip çıkma, ondan yana olma asgari demokrat olmanın temel koşuludur. Bu olmadan demokrat olunamaz. O halde bu konuda da Irak yönetiminde bir netlik gelişirse iyidir.

Son duyularımız olumlu tartışmaların olduğu yönündedir. Çeşitli yönetimler düzeyinde görüşmeler olduğu açıklandı. Êzidi heyeti muhatap alındı, görüşmeler yapıldı. Bunlar iyidir. Tartışmaların da olumlu geçtiği basına açıklandı. Fakat daha iyi olması bunların pratiğe geçmesiyle olacak. Söylenenlerin pratikte uygulandığını gördüğümüz zaman bu söylenenlere daha çok inanacağız ve daha anlamlı bulacağız. Olması gereken de budur. Bir de geçikmeden de olmalıdır. Çünkü bölge karışıktır, Irak'ta da karışıklıklar var. Mevcut yönetim, Irak hükümeti, siyaseti, meclisi Êzidi toplumuna ilişkin kararlar alabilir. Yerel yönetiminin

“21. yüzyılın ortasında dünyanın gözünün içine baka baka Kürtlere, Kürt gençliğine asimilasyon ve soykırım dayatılıyor, bu asla kabul edilemez. Anadilde eğitim talebiyle yürütülen eylemlerin hepsini kutluyorum, o gençleri, çocukları selamlıyorum, alınlarından öpüyorum. Onlar asla geri adım atmamalılar. Kürtçe olmayan eğitime ne olursa olsun gitmemeliler. Gittikleri zaman yok olmuşlar ölmüşler demektir. Gittikleri gün varlıkları biter, her şeylerini kaybederler. Ama direnerek kazanacaklar.”

görevlendiriyor bunun üzerinden propaganda ediyor. Örneğin 'Savunma Bakanlığı'na yardımcı yaptım ve bu yardımcı bu alanlardan görevlidir' diyor ama görevlendirdiği yerde katliamlar oluyor. Bu yardımcının hiçbir yetkisi ve etkisi yoktur. Kobanê'ye güç sevk ediliyor, gösteriler yapılıyor ama komutanın haberi bile yok! Böyle şekli, pratik değeri olmayan görevlendirmelerle de kamuoyunu aldatmaya çalışıyorlar. Bakın Kürtlere yer veriliyor adı altında bunlar yapılmaya çalışılıyor. Cumhurbaşkanı danışman yapılmış, dış işlerine görevlendirme olmuş, savunma bakanlığına görevlendirme olmuş, filan yere vali yapılmış deniliyor. Ama valı yapılmış da hiçbir örgütü ve yetkisi yoktur. Kaymakam yapılmış ama hiçbir yetkisi yoktur, alttan işleri yürütenler başkaları oluyor. Böyle entegrasyon olmaz. Alenen Kürtlerin ve kamuoyunun gözü bu tür görevlendirmelerle boyanmak isteniliyor. Fakat maske iki şeyde düştü. Bir, Kobanê katliamında düştü. İki, anadilde eğitim konusunda düştü. 12 yıldır ilkokuldan üniversiteye kadar okullar kurulmuş, eğitim müfredatları var, binlerce öğretmen var. Yıllardır eğitim yapılmış, Kürtçe okunmuş, bilinç edinilmiş, Kürtçe okuyup yazan bir gençlik ve toplum ortaya çıkmış. Ama şimdi Şam'da yeni bir yönetim çıkmış ve gelip 'bu eğitimi durduruyorum Kürtçe değil siz Arapça okuyacaksınız' diyor. Niye Arapça okuyorlar? Örneğin birileri gidip Şam'da ya da Halep'te bir okula 'siz Arapça okumayı durduruyorsunuz Kürtçe okuyacaksınız' dese o zaman Ahmet Şara ve yanındakiler bunu nasıl karşılar? Bunun bir mantığı olabilir mi? Buna 'güç bende istediğimi yaparım, soykırım uygulayım' denilir. Bu, açık bir soykırım uygulaması oluyor.

Örneğin Kürtçe okullar, öğretmenler, müfredat, yıllardır Kürtçe yapılmış eğitim olmasaydı 'şimdi

varlıkları biter, her şeylerini kaybederler. Ama direnerek kazanacaklar. Çünkü Kürtçe eğitimi durdurmaya çalışanlar insanlık suçu işler konumdadırlar. En haklı pozisyon anadilde Kürtçe eğitim isteme pozisyonudur. Bu bakımdan da hiçbir geri adım atma olmamalıdır. Taviz verme, geri dönme olmamalıdır. Sonuna kadar bu direniş sürmelidir, böyle bir durumda kesinlikle kazanırlar. Böyle bir soykırım uygulamasını Şam yönetimi hiçbir biçimde sürdüremez, kabul ettiremez, ettirememelidir. Biraz Suriye'de demokratikleşme, Kürtlerin ve diğer halkların özgür demokratik yaşamı yönünde gelişme olacaksa Şam yönetiminin bu zihniyet ve siyasetine karşı mücadeleyle olacak. Dolayısıyla doğru çizgi tuturulmuştur, en haklı mücadele olarak bu temeldeki mücadeledir. Provokasyonlara karşı örgütlü ve dikkatli olmak gereklidir. Demokratik entegrasyonu doğru anlamak ve doğru yürütmek lazım. Kürt toplumu kadınları, gençleri öz gücüne ve öz iradesine güvenmeliler. Kürt halkı diğer halklarla birleşerek özgürlük ve demokrasi mücadelesini yürütmelidir. Kesinlikle kazanabilir, fakat şimdi güncel olan anadilde eğitimidir. Anadilde eğitim konusunda zafere kadar mücadeleyi sürdürmek ve asla vaz geçmemek ve geri adım atmamak lazım.

Şengal'deki son gelişmeler hakkında düşüncelerinizi alabilir miyiz? Özellikle son günlerde yapılan görüşmelerde statü konusunda bir şey belirtilirse de YBS'nin Irak ordusuna dahil edilmesi kararı alındığı açıklandı. Bu süreç Êzidi halkının varlığını sürdürmesi ve güvenliğini sağlaması açısından nasıl yürütülmelidir, neler yapılmalı?

Soruya sonandan başlayabilirim. Êzidi halkının varlığı ve güvenliği açısından örgütlülüğünün

olacağı, öz savunmasını kendi güvenliğini sağlamanın mümkün olacağı hakları vermelidir.

Bu temelde bildiğimiz kadarıyla Şengal'deki Êzidi Kürt toplumu da devletle demokratik entegrasyon temelinde bir bütünlük oluşturmak istiyor. Bunu da anlamlı bulmak lazım. Bu, Êzidi toplumunu yaşatır ve insanlığa hizmet eder ama Irak'ı da güçlendirir. Irak'ı demokrat yapar. Irak yönetimini Ortadoğu içerisinde dünyada saygın demokratik yetimlerden biri haline getirir. Her bakımdan da Irak'ı politik olarak da askeri olarak da güçlendirir. Çünkü demokratik entegrasyon temelinde kendi öz yönetimiyle varlığını sürdüren, güvenlik içinde olan bir Şengal Êzidi Kürtlüğü, Irak'ın varlığına, gelişimine, demokrasisine büyük güç katar. Biz bu inançtayız. Kesinlikle zayıflatmaz, güçsüz kılmaz, tam tersine güç katar. İnaniyoruz gelişmeler bu temelde olacak. Hareket olarak görüşlerimiz böyledir.

Önder Apo'nun da bu yönlü çağrıları oldu. Biz Êzidi Kürt toplumu içerisindeki ilişkilerimizi de demokratik entegrasyonun gerçekleşmesine teşvik ediyoruz. Umuyoruz, inanıyoruz ki geçmişteki olumsuzluklar tekrarlanmadan da demeyeceğim, onlara benzer durumlara bir daha hiç düşülmeden sorunlar demokratik yaklaşımlarla çözümlenecek. İnancımız ve beklen-timiz budur.

ABD ve İran arasındaki gerilimlerin yeniden yükselmesi ve İran'daki idamlar bölgedeki istikrarı tehdit eden önemli faktörler olarak değerlendiriliyor. Bu durumun gelecekte nasıl şekilleneceğine dair öngörünüz nedir? Bölgedeki savaş farklı boyutlara taşınır mı? Bu ortamda genelde Kürtler, özelde PJAK'ın nasıl bir yol haritası izlemesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

İran savaşı tekil bir savaş değildir. Öncesi var çevresi var. Tarihsel ve coğrafi bütünlük içerisinde ele alınıp değerlendirilmesi en doğru olanıdır. Aslında bu savaşın geçmiş dayanağı devletçi uygarlığın şekillendiği döneme kadar, iktidar ve devlet sistemleri arasındaki ilk çelişki ve çatışmalara kadar götürülebilir. Çünkü gerçekten de bu coğrafyada bu zeminde bütün bunlar yaşandı. Yakın dönem olarak Birinci Dünya Savaşı'na kadar götürülebilir. Orada da bazı şeyler oldu. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nda da benzer şeyler yaşandı. Fakat esas olarak bu '90 başındaki Körfez Savaşıyla başlayan ve Üçüncü Dünya Savaşı olarak tanımlanan son 35 yıllık savaş süreciyle bağlantılıdır. Birinci Dünya Sa-

tilan ulus-devletçikler Post-İsrail döneminin özelliklerine ve gereklerine göre yeniden şekillendirildiler. Mısır'dan Tunus'tan başladı, Suudi, Irak ve Suriye'yi zaten baştan içine aldı. Bütün Arap sahasındaki siyasi güçler, iktidar güçleri İsrail-Arap anlaşması temelinde yeniden şekillendirildi. Buna "İbrahimi Anlaşma" deniliyor.

Proto-İsrail döneminin Ortadoğu ulus-devlet statükosunu Lozan Anlaşması çizmişti. Post-İsrail döneminin ABD-İsrail hegemonyasındaki Arap-İsrail ittifakına dayalı yeni ulus-devlet şekillendirilmesini de İsrail-Arap ittifakını ifade eden İbrahimi Anlaşma temelinde şekillendiriliyor. Bu çerçevede Arap sahası yeniden yapılandırıldı. Zorla, savaşla, saldırılarla, katliamlarla yapıldı. 35 yıldır kan, acı, gözyaşı Arap sahasında eksik olmadı. En son 7 Ekim 2024 Gazze Savaşıyla bu doruğa çıktı. Ardından Lübnan'a ardından da Suriye'ye kadar geldi ve böylece Mısır'ın Nasırcılığı, Irak ve Suriye'nin Baasçılığı, Libya'nın Kaddafiçiliği Arap milliyetçiliğini ifade eden bütün ideolojik tanımlamaların ortaya çıkardığı egemenlik yapıları yıkıldı, değişime ve dönüşüme uğratıldılar. Hepsisi İsrail hegemonyasıyla uyumlu hale getirildiler.

Şimdi iki yıldır savaş doğrudan İran ile oluyor. Daha önce Arap sahasında olan savaşların sadece Arapları etkileyen bir boyutu yoktu, Kürtleri de Kürdistan'ı da etkiliyordu. Ama İran'ı ve Türkiye'yi de etkiliyordu. Çünkü Arabistan'da

İran'da mevcut durum şimdi nedir?

İlginç bir durum var. İki taraf da zafer kazan-dıklarını ilan ediyor. Fakat elle tutulur bir zafer de yoktur. Evet İran ciddi bir tahribat yaşadı, zarar gördü fakat bir ölçüde mukavemet de gösterdi. ABD-İsrail cephesi İran'a ağır darbeler vurdu ama yıkamadı. ABD-İsrail cephesi 'yıkacağım ve sona götüreceğim' biçiminde açıklamalar yapmış olmalarına rağmen bunu gerçekleştiremediler. Mevcut İran yönetimi varlığını sürdürüyor. Ali Hamaney başta olmak üzere rejimi temsil eden yüzlerce görevli çatışma içerisinde vuruldu, katledildi. Fakat mevcut rejim yönetim ayakta kalmayı sürdürüyor. Sıpa-i Pasdaran yönetimi sürüyor. Meclis hükümet bir biçimde işler halledir.

Son dönemlerde de Hürmüz Boğazı'nda daha çok da petrol ihracının olup olmaması, yine Hürmüz Boğazı'nın kim tarafından denetleneceği üzerine çatışmalar yoğunlaştı. Buna son günlerde Kızıl Deniz'in ticareti üzerindeki savaşta eklenmiş durumdadır. Yemen bunun uzun bir parçası, orası üzerinde yoğunlaştı. Zaten İran yanlısı olanlarla Suudi yanlısı olanlar karşıt hal-deydiler bir iç savaş vardı. Şimdi Suudi karşıtı olup İran yanlısı olanlar, Kızıl Deniz girişinde bir adayı ele geçirdi. Kızıl Deniz ticareti üzerinde etkinlik sağlar hale geldiler. Bu durum İran'ı biraz güçlendirmiş gibi görülüyor. Daha önce-sinde Mekke'de Türkiye-Suudi-Pakistan askeri

için birçok planın yapıldığını söylüyor. Ama bunların hepsi söylenti oluyor, ne kadar gerçeği yansıtıyorlar bilemiyoruz. Şunu anlıyoruz; en azından çok yönlü hazırlık yapıyor. Pratikleşme bile boş sözler değildir, altında bir geçerliliği olan sözler oluyor. Öyle anlamamız gerek.

Diğer yandan İran biraz kendisini toparlamış durumda. Özellikle Körfez ve Kızıl Deniz'deki etkinliğiyle birlikte daha fazla askeri cevaplar da verebiliyor. Ekonomi ve ticaret üzerinde etkili hale de biraz geldi. ABD tarafından İran üzerinde ambargo uygulanıyor, Avrupa'da buna katılıyor. Bu ambargonun çeşitli düzeylerde etkisi var. ABD-İsrail saldırılarıyla İran'ın ekonomik kaynakları önemli oranda tahrip edildi. Ambargo ile de zorlanıyor. Ambargoyu boşa çıkarmak için Asya'dan karşılamaya çalışıyor ama ekonomik krizin olduğu söyleniyor, yazılıyor, bunlar açık hususlar.

Toplum rahatsız fakat mevcut ABD-İsrail saldırılarıyla birleşecek bir duruma da girmiyor. Bu konuda hem reformist muhalefet denilen çevreler hem de çeşitli toplumsal kesimler çok duyarlı. ABD ve İsrail'in yedeğinde mevcut rejime karşı savaşan ya da mücadele eden duruma düşmek istemiyorlar. Kendi bağımsız tutumlarını göstermek istiyorlar. Bu durumlarda mevcut İran yönetimini biraz daha ayakta tutuyor. Şu anki durum böyledir.

İdam karşıtı kampanyalar desteklenmeli

İran bir yandan tehditle bir yandan Asya tarafından ticareti geliştirerek daha çok baskı, tutuklamalar, idamlarla bu krizin bir toplumsal harekete dönüşmesini engellemeye çalışıyor. Çok vahşi ve ağır bir biçimde günlük idamlar sürüyor. Kabul edilebilecek bir durum değildir. Rejime karşı çıkan, özgürlük isteyen, geçmişte Jin Jiyan Azadî Serhildan'na katılmış olan kadınları, erkekleri; yine özgürlük isteyen çeşitli halklardan kadınları erkekleri hapishanelere doldurmuş durumdadır. İşkence ve idamlar çoktur. Rejim bunlarla ayakta kalmaya çalışıyor. Mevcut durum biraz böyledir. Elbette idamlara karşı çıkmak gerekiyor. Bu konuda bir kampanya var, bu kampanyayı herkes desteklemelidir. İran'ın bu işkence ve idamlarını durdurmak lazım. Hiçbir şey bu rejime söz konusu işkence ve idamları yapma hakkı ve yetkisi vermiyor, hiçbir gerekçeyle bunlar haklı görülemez, gösterilemez.

Diğer yandan İran'daki rejimin olduğu gibi sürmesi çok zor görülüyor. Değişim başlamıştır, değişim olacak da mevcut durum bu değişimin sürecini uzatıyor, içeriğinin nasıl olacağını biraz muğlaklaştırıyor, çok yönlü kılıyor, kesinliği ortadan kaldırıyor. Henüz netleşmiş bir durum yoktur ama İran'da değişim olacak. ABD vurup yıkacak deniliyor ama ABD rejimi değiştiremedi, yapamadı. Bu anlamda ABD prestij kaybetti. Bütün tekniğine ve her türlü yöntemi kullanmasına rağmen sonuç alamadı. Bu da ABD'nin 'ben her şeyi yaparım, yok ederim' yaklaşımını boşa çıkardı. ABD içinde de buna muhalefet var, dışında birçok çevrede de müttefikleri arasında da buna muhalefet var. ABD-İsrail saldırı yürütür mü? Sonuç alacağını bilse yürütür ama yaptıklarının ötesinde ne yapabilir? Dolayısıyla yeni şeyler geliştirmeden yapacağı saldırılarla da sonuç alması zor görülüyor. Bu durumda taraflar yeni yöntemler arayacaklar.

Bunlardan daha çok bizim üzerinde durup kafa yormamız gereken İran toplumunun üçüncü bir güç olarak devreye girmesi, kendi özgür iradesini ortaya koyması, öz gücünü ortaya çıkarması olmalıdır. Hep ABD-İsrail ya da mevcut İslami rejim ne yapacak diyerek onların iki yönünün arasına düşünce ve değerlendirme olarak sıkışıp kalmamalıyız. Üçüncü güç var, bu da önemlidir. Olması gerekiyor. Bu kadar dış saldırı, bu kadar iç baskı idam, eziyet, işkence mutlaka bir toplumsal hareketi ortaya çıkarması lazım. İran toplumunda böyle bir dinamizm ve duyarlılık var. Yani sivil toplumun, demokratik toplumun geçmişten gelen bir gücü de var. Fakat bu iç ve dış saldırılar kısılcacında toplum büzüldü, ağır baskı altına alındı. Öyle ki en ufak bir şeyde ağır baskı işkence katliam görüyor. Diğer yandan bir şey yapsa hemen ABD-İsrail uzantısı olarak görülüyor, ihanetle suçlanıyor. Aslında oldukça duyarlılık var, bu duyarlılığı biz önemsiyoruz. Mevcut sessizliği öyle ifade etmek gerek. Bütün toplumlarda bu görülüyor. Rojhilat'ta Kürt toplumunda da bu duyarlılık fazlasıyla var, bilinci var, örgütlülüğü var. Kürt örgütleri ittifak oluşturdu. Kendi öz güçleriyle üçüncü güç olarak İran toplumunun Demokratik Federal İran yaratmak üzere bir etkinlik geliştirmesini sağlamaya çalışıyorlar. Bu konuda öncü bir rolleri var, etkinlikleri var. Fakat şimdiye kadarki girişimleri ileri bir düzey kazanmadı,

“Çok vahşi ve ağır bir biçimde idamlar günlük olarak sürüyor. Kabul edilebilecek bir durum değildir. Rejime karşı çıkan, özgürlük isteyen, geçmişte Jin Jiyan Azadî Serhildan'na katılmış olan kadınları, erkekleri; yine özgürlük isteyen çeşitli halklardan kadınları erkekleri hapishanelere doldurmuş durumdadır. İşkence ve idamlar çoktur. Rejim bunlarla ayakta kalmaya çalışıyor. Mevcut durum biraz böyledir. Elbette idamlara karşı çıkmak gerekiyor. Bu konuda bir kampanya var, bu kampanyayı herkes desteklemelidir.”

vaşı'nın ortaya çıkardığı ulus-devletçi statükoya Önder Apo "Proto-İsrail dönemi" dedi. İsrail'in ortaya çıkartılması ve geliştirilmesi süreci olarak gördü. Bu statüko buna hizmet etti. Söz konusu statükonun Post-İsrail döneminde yeniden şekillendirilmesini ifade ediyor. İsrail'in varlığı, güvenliği ve bölgedeki hegemonyası temelinde bu ulus-devlet statükosunun yeniden yapılan-dırılmasını içeriyor.

Şunu tanımlamalıyız: Proto-İsrail döneminin bölgesel ulus-devlet statüsü nasıl şekillendi? Bu konuda oluşturulan ilk devlet Türkiye Cumhuriyeti'dir. İngiltere-Fransa-Kemalist hareket arasında Lozan Anlaşması'yla bunun önü açıldı. İlkincisi İran Şahlığı'ydı. 1924-25'te İngiltere tarafından Şah Rıza getirilerek Tahran'da Şahlık rejimi kuruldu. 22 parçaya bölünmüş Arap toplumunun ulus-devletleşmesi, dört parçaya bölünen Kürtler üzerinde soykırımın uygulanması bu eksende geliştirildi. Türkiye ve İran merkezli bölgenin ulus-devlet statükosunun altında gerçekleştirildi. Arabistan bu kadar parçaya bölündü. Bir sürü ulus-devletçik ilan edildi. Kürtler ise en ezilen, en ağır baskı gören, yok sayılan ve yok edilmek istenen bir toplum haline getirildi. Dört dörtlük soykırım yüz yıllık süre içerisinde Kürtler üzerinde etkili bir biçimde uygulandı. Başta Kuzey Kürdistan olmak üzere Kürdistan'ın diğer parçaları üzerinde çeşitli biçimde uygulandı. Şimdi bu statüko yeniden yapılan-dırılmak, değiştirilmek isteniyor. Üçüncü Dünya Savaşı bunu ifade ediyor. Son iki yıla kadar bu savaş Arap sahasında sürdü. Arabistan'a daya-

değiştirilmek istenen statüko Türkiye ve Irak'taki ulus-devlet yapılanmalarına dayalı olarak geliştirilmişti. Doğrudan Türkiye-İran savaşı değildi ama dolaylı bir biçimde bütün o savaşların hepsi İran ve Türkiye'yi ilgilendiren savaşlardı. Şimdi iki senedir doğrudan savaş İran'dadır. Çok vahşi bir savaş oldu. Belli aralıklarla havadan ABD-İsrail saldırıları oldu. İran bunlara karşılık verdi. İran belli bir mukavemet gösterdi, fakat çok ağır bir tahribat yaşadı. İran toplumu ağır bir zarar gördü. Bu savaş körfezi, ticareti, petrol ihracatını etkiledi. Dolayısıyla bütün dünyayı zarara uğratan sonuçlar yarattı. Bunlar birer gerçektir.

Arkasından şu görülüyor: Savaş gelip İran'a dayanınca Türkiye, sonrasının kendisi olduğunu açıkça gördü. Zaten Gazze'de savaş başlayıp da Lübnan'a yönelince Türkiye planlı bir saldırının yürütüldüğünü ve sıranın kendisine geleceğini farketti. Savaş Suriye'ye gelip dayandığında bunu daha yakından hissetti. Şimdi İran savaşını kendi savaşı olarak da görüyor. Geride İran ve Türkiye kalmış bulunuyor. Bu Post-İsrail döneminin İsrail-Arap ittifakına dayalı yeni Ortadoğu hegemonyasına göre Ortadoğu statükosunun oluşmasında İran çözüme götürülecek ve arkasından sıra Türkiye'ye gelecek. Bunun için Bahçeli ve çevresi beka sorunundan söz ettiler. Türkiye büyük bir tehlike altına girdiğini hissetti. Önder Apo'ya çağrılar bu temelde oldu. Kürt-Türk kardeşliği çağrılarını bu tehlikeyi gördükten sonra kendilerini kurtarmak için yapıldı. Bunu herkes biliyor, bu anlaşılıyor.

anlaşması yapılmıştı. Buna 'Ortadoğu Natosu' dediler. Türkiye'deki NATO toplantısından sonraydı. NATO toplantısı sırasında Trump İran'a saldırı emri vermişti. Türkiye savaşın içine böyle çekildi' diyenler oldu.

Bunun ötesinde de Ankara'daki NATO toplantısında ABD'nin Türkiye'yi İran savaşına katmaya çalıştığı, Tayyip Erdoğan yönetimiyle o tür anlaşmalarla vardığı söyleniyordu. Mekke ittifakı ortaya çıkınca bu görüşü savunan çevreler Türkiye'nin İran savaşına dahililinin bu anlaşma temelinde olacağını, Suudi üzerinden gerçekleştireceğini ifade ettiler. Şimdi bütün bunlar da tartışmalı durumdadır. Suudi savaşa ne kadar girecek, Türkiye böyle bir savaşın içine girecek mi, bütün bunlar tartışılıyor. Çelişki ve çatışma alanları daha fazla yoğunlaşmış durumdadır. Petrol ticareti yüzde otuzdan fazla azalmış haldedir. İran, Husilerin elde ettikleri başarıyla birlikte Petrol ticaretinde yüzde otuzdan fazla olanı denetler hale geldiği ifade ediliyor. Son olarak Türkiye ile görüşmeler yaptılar. Bir de Asya İttifakının toplantısına katıldılar. Çin, Rusya, Hindistan ile anlaşmalarını tazelediler. Böyle bir pozisyon var. Çelişkili ve çatışmalı durum sürüyor, arada saldırılar oluyor, kesilmiş değildir, fakat görüşmeler de sürüyor. Böyle ilginç bir durum ortaya çıkmış durumdadır. Ne savaş var ne de savaşızsızlık var. İki taraf da barıştan söz ediyor, barışa hazır olduklarını belirtiyorlar ama savaşta da söz ediyorlar. Birçok kaynak ABD'nin savaşa hazırlandığını, yakın süreçte İran rejimini yıkmak üzere son hamlesini yapacağını, bunun

henüz hazırılık düzeyindedir. Yerelde gelişiyor. Deyim yerindeyse alttan alta alevleniyor, örgütleniyor, öyle bir düzey var.

Rojhilat Kürdistan'ın özgürlük hareketi olarak PJAK'ın da pozisyonu böyledir. Bilinçli, planlı bir strateji izledi. Şimdiye kadar temel ağır yanlışlarda bulunmadı fakat eksiklikleri var. Etkili, öz gücü dayalı bir pratikte geliştiremedi. Bunu ortaya çıkarması lazım. Bunu Kürt halkının öz gücüyle yaptığı gibi İran halklarının ittifakı temelinde yapması gerek. Böyle yaparsa başarılı olur. Gözlediğimiz kadarıyla PJAK böyle bir yol haritası izliyor. Rohhilat Kürdistan halkı özgürlük güçleri böyle bir politik çizgi izliyorlar. Bu önemli bir çizgidir. Sabır gerektiriyor, daha çok direnç ve yaratıcılık gerektiriyor. Fırsat bulunca da etkinlik gerektiriyor. Bunu gösterebilmeliler.

Son olarak şunu söylemek isterim: İran'da son sözü bu üçüncü güç dediklerimiz söyleyecek. Rohhilat Kürtleri ve İran halkları söyleyecek, İran'ın demokratik güçleri söyleyecek. İran değişim sürecine girdi, bunu ne ABD-İsrail hegemonyası gerçekleştirecek ne de mevcut rejim uzun ömürlü olacak. Tersine rejim aşılacak, ABD başarılı olamayacak. Yeni İran Demokratik Federal bir İran olacak. Dolayısıyla Kürdistan'da da demokratik federasyonun oluşması İran'da demokratik sonucun ortaya çıkmasını sağlayacak tek çözüm yöntemidir.

Böyle olursa İran çözümü ne eski statükonun sürdürülmesi biçiminde olacak ne de ABD-İsrail hegemonyasının başarı kazanması olacak. Tam tersine Ortadoğu'ya yeni bir model olarak Demokratik Ortadoğu'nun önünü açacak ve Demokratik İran Federasyonu ortaya çıkacak. Yani İran demokratik çözümün önemli bir merkezi haline gelecek.

Son yıllarda Suriye'deki iç karışıklıklar, Kıbrıs-Yunanistan-Türkiye gerilimi, ABD'nin Irak'tan çekilme kararı, İran-ABD arasındaki gerilimler, İsrail'in birçok güçlü savaş içine girmesi, Suudi Arabistan, Türkiye ve Pakistan arasında imzalanan Mekke Anlaşması ve Kürt sorunundaki gelişmeler, Ortadoğu coğrafyasını derinden etkiledi. Bu karmaşık tabloyu genel olarak nasıl değerlendirir-sunuz? Bölgedeki mevcut savaş ve kaos durumundan çıkış için hangi adımlar atılabilir? Özellikle bu gelişmelerin Kürt halkı üzerindeki olası etkileri nelerdir?

Bu soruya dair önceki soruda kısmen cevap oluşturacak ifadelerde bulunduk. Onları tekrarlamamalıyız. Bölgede 35 yılı aşan ve Üçüncü Dünya Savaşı denen düzeyde bir savaşın yaşanmasına yol açan temel etkenleri bir defa görmeliyiz. Bu savaş kapitalist modernite sisteminin kendi iç çelişki ve çatışmalarından doğan bir savaş. Aslında Ortadoğu'da yaşanan Birinci Dünya Savaşı yüz yıldır bitmedi. İngiltere ya da Fransa'ya göre savaş bitti. Onlar kendi çıkarlarını sağlar hale geldiler ama siz bunu gelin Kürtlere sorun, Araplara sorun, Ortadoğu'daki insanlara sorun onlar için de savaş bitmiş mi? Hayır yüz yıldır bu savaş sürüyor, çünkü yaratılan bu ulus-devlet statükoculuğunun kendisi bir iç savaş durumuydu. Devletler ve toplumların çatışmasıydı, devletlerle Kürtlerin çatışmasıydı, devletlerin birbiriyle çatışmasıydı, mezheplerin birbiriyle çatışmasıydı. Her türlü çelişki, milliyetçilik temelinde kışkırtıldı çatışır hale getirildi. Birinci Dünya Savaşı'nda belli devletlerin askeri güçleri savaştilar, onun sonrasındaki süreçte ise Ortadoğu'daki bütün çelişkiler bir savaş ve çatışma etkeni haline getirildi. Bir defa bunu görmemiz lazım.

20. Yüzyıl siyasi yapıları, savaş yapılarıydı. Dış güçlerin ortaya çıkardığı, bölgeye empoze ettiği yapıları. Bölgenin toplumlarına dayanmıyordu. Bölgenin tarihine dayanmıyordu. Kapitalist modernitenin dıştan empoze etmesiydi. Kendi zihniyetini ve egemenlik biçimini Ortadoğu'ya sokmasıydı. Bölgeye yabancıydı, ajan konumundaydılar. Bunu net ifade edebiliriz. Hepsini kapitalist modernite sisteminin ajanları konumundaydılar. Çatışma ve savaş etkeni oldular, Ortadoğu'yu hep savaş içinde tuttular, dahası Ortadoğu'yu hep dış müdahaleye açık tuttular. En tehlikeli yönü de buydu.

Şimdi ise dış müdahale olarak ABD-İsrail müdahalesi gelişti. Aslında Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaratılan bölgenin ulus-devlet statükoculuğu ile süper sermaye ya da ulus üstü sermayenin daha fazla sömürü arama siyaseti arasındaki çelişkiden kaynaklanan bir çatışmaydı. Bunu giderek ABD ve İsrail ittifakı temsil etti, NATO'dan da destek alıyorlar. Fakat savaş İran'a dayandığında görüldü ki, ABD-İsrail'in ittifak ettiği düzey kadar NATO'dan destek alma durumları söz konusu değil ya da NATO'nun bazı devletleri örneğin İngiltere ile çelişkili hale ge-

“Yasa çok büyük oranda PKK'yi içermiyor, 'PKK için çıkarılmış bir yasa!' deniliyor da ama PKK'lileri içermiyor. Örneğin Önder Apo'yu içermiyor. Örneğin 800 kadrosunu içermiyor. PKK için çıkarılmış bir yasa olarak tanımlanıyor ama aslında PKK'liler için çıkarılmış bir yasa değildir. PKK'nin taraftarları için çıkarılmış bir yasa gibi duruyor. Somut durum budur. Bunu da PKK'lilerin eliyle, Önder Apo eliyle uygulamak istiyor. Hem PKK'lileri dışlıyor, örgütü, halkı, kadroyu, yönetimi, savaştıcıyı, sempaticanı birbirinden ayırıyor ve bölüyor, hem de bunlar içerisinde yönetimi, Önderliği dışlıyor ama uygulamasını da bunlar üzerinden yapmak istiyor.”

lebildiler. Fransa ile ayrı politikalar izler duruma düştüler. Bu hala da sürüyor. Eski statükoyu yaratan Avrupa devletleri ABD ve İsrail'in tek başlarına Ortadoğu üzerinde egemen olmalarına razı olmayan, karşıt olan bir tutum gösterdiler. İran savaşı bu gerçeği açığa çıkardı. İlk defa herkes ABD-İngiliz siyaseti arasında farklılıkların olduğunu gördü. Bu oldukça önemliydi. Şu görüldü ki, İngiltere'de eski statükonun değişmesine tümenden karşı değildir. Ama ABD ve İsrail'in yaptığı değişikliği de olduğu gibi onaylamıyor, aynı düzeyde ona katılmıyor. Biraz daha farklı yaklaşımları var. Nihayetinde ABD-İsrail ittifakı geliştirdiği yeni teknolojiye dayanarak çok kimseyle de paylaşmadan kendi hegemonyalarını kurmak üzere bu saldırıları yürüttüler. Aslında bu süreç Körfez Savaşı'ndan sonra başladı. ABD buna 'Yeni Dünya Düzeni' dedi. Ardından Afganistan-Irak savaşları olarak sürdü. Daha sonra Kuzey Afrika'ya, Mısır'dan Sudan'a, Tunus'a yayıldı buna da 'Arap Baharı' denildi.

Son hamle 7 Ekim 2023 Gazze Savaşı'yla başlayan hamledir. O da Akdeniz kıyılarını denetime alma girişimiydi. Filistin üzerinde hegemonya kuruldu, Lübnan üzerinde hegemonya kurmaya çalışıldı. Suriye üzerinde hegemonya kuruyorlar. Sonuçta Irak'ın bununla çelişir yönleri giderilerek daha fazla böyle bir hegemonik sistem içine alınmaya çalışılıyor. İran da böyle bir denetim ve hegemonya içine alınmak isteniliyor. Savaş bu düzeye geldi.

Demokratik Ortadoğu Birliği yeni gelişmelerin önünü açar

Bir yandan da Türkiye üzerinde mücadele yürütülüyor. Bu da Doğu Akdeniz üzerinden, Kıbrıs üzerinden İsrail-Yunanistan-Güney Kıbrıs ittifakı temelinde sürüyor. Türkiye içerisinde de sürüyor. Daha fazla Türkiye'de yoğunlaşır mı? Bu da İran'dan çıkacak sonuçlara bağlı. Şu an tümüyle Türkiye'de odaklanmamışsa henüz İran'da net bir sonucun ortaya çıkmamış olmasından kaynaklanıyor. İran'da ortaya çıkacak sonuca göre Türkiye bu sürecin odak noktası haline gelecek. İsrail-ABD hegemonyası gerçekleşirse Türkiye'yi de olduğu gibi bu hegemonyaya katacaklar, diz çöktürecekler. Türkiye teslim olacak, Tayyip Erdoğan yönetimini çok çeşitli biçimlerde buna hazırlıyorlar. Yok İran direktir, İran-ABD'nin bir tür anlaşması ortaya çıkarsa Türkiye ile de uzlaşma arayacaklar. Türkiye aslında onu bekliyor. İran'ın biraz ayakta kalmasını, bir uzlaşma yaratmasını, kendisini de biraz daha fazla hak elde ederek bu hegemonyaya katmak istiyor. Ama son olarak belirlediğimiz üçüncü güç ortaya çıkarsa İran'da bir demokratik hamle gelişirse bu Türkiye'yi de bütün Ortadoğu'da demokratik devrim yönünde etkileyecektir. Bu da bambaşka bir durum olacak. ABD-İsrail hegemonyasını kırdığı gibi Birinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkardığı ulus-devlet statükosunu da açacak, parçalayacak, giderecek. Demokratik Ortadoğu Birliği ya da Konfederalizmi biçiminde yeni demokratik birlik gelişmelerinin önünü açacak. Böyle bir tarihi ve kültürel temel var. Siyasi güçler çok gericiler,

ajan ve engel konumundalar. Onlar aşılabildikçe, toplumların iradeleri geliştikçe demokratik toplum, demokratik Ortadoğu birliğinin önü açılır, bu tür gelişme adımları olur. Buna zemin var. Böyle görmek gereklidir. Evet mücadele sürüyor, bu sürecin ikinci yarısının en karmaşık, en yoğun dönemindeyiz.

Mekke anlaşması işleyecek mi? Bu da Yemen'deki çatışmalarla test edilecek ve görülecek. Hızlı uygulanabilirliği çok fazla gözüküyor. ABD-İsrail uygulanmasını isteyecek mi? İsrail-Suudi o düzeyde anlaşabilecek mi? Bunlar henüz cevap bekleyen sorular oluyor. Önümüzdeki süreç görülüyor. Evet derin bir kriz ve kaos durumu var. Çok yönlü karmaşık bir savaş yaşanıyor. Bu savaştan çıkış nasıl olur? Önce onu görmeliyiz. ABD-İsrail hegemonyası savaşı bitirir mi? Hayır bitirmeyecek. Yeni tür bir savaş ortaya çıkarılır. ABD-İsrail hegemonyasıyla Türkiye-Iran yani eski statükonun kalıntılarının uzlaşmasından savaş biter mi? O da çok zor. Aslında savaşı tümenden bitirecek olan halkların demokratik çıkışıdır. İran'dan özellikle Türkiye'den gelecek demokratik çıkıştır.

Önder Apo bunu görerek 'Barış ve Demokratik Toplum Süreci'ni geliştirdi. Önder Apo'nun Türkiye'de başarıya götürmek istediği, bunun Suriye, İran, Irak'ta uygulanmasını istediği Barış ve Demokratik Toplum Süreci, tamı tamına bu savaş durumunu sona erdirmeyi ve buradan demokratik toplumu bir çıkışın gerçekleşmesini sağlamasını ifade ediyor. Savaş durumundan çıkış en kalıcı adım böyle olur. Bu da Kürt sorununun demokratik entegrasyon temelinde çözümünü gerçekleştirir. Bunu hedefliyor.

Önder Apo böyle bir çatışmalı ve çelişkili durumun yeni geliştiği süreçler içerisinde 21. yüzyılın başlarında "bu savaştan hegemonyacı güçler zaferle çıkmak istiyorlar. Bir çözümü o olabilir. Eski statüko ayakta kalmak istiyor, o da zordur. Devrimci demokrasi zafer kazanarak çıkabilir. Bölgenin dinamiklerinin böyle bir gücü var. Fakat en güçlü olasılık yalnız başına bunların hiçbirinin olmayacağı tersine hepsinin içinde yer alacağı bir tür uzlaşmanın bu savaştan çıkışı sağlayacağı" yönünde öngörde bulunmuştu. Bu 'Sümer Rahip Devletinden Demokratik Uygarlığa' adlı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne sunduğu birinci büyük savunmasında net olarak vardır. Görmek isteyenler kitabı inceleyip bu değerlendirmeleri olduğu gibi bulabilirler.

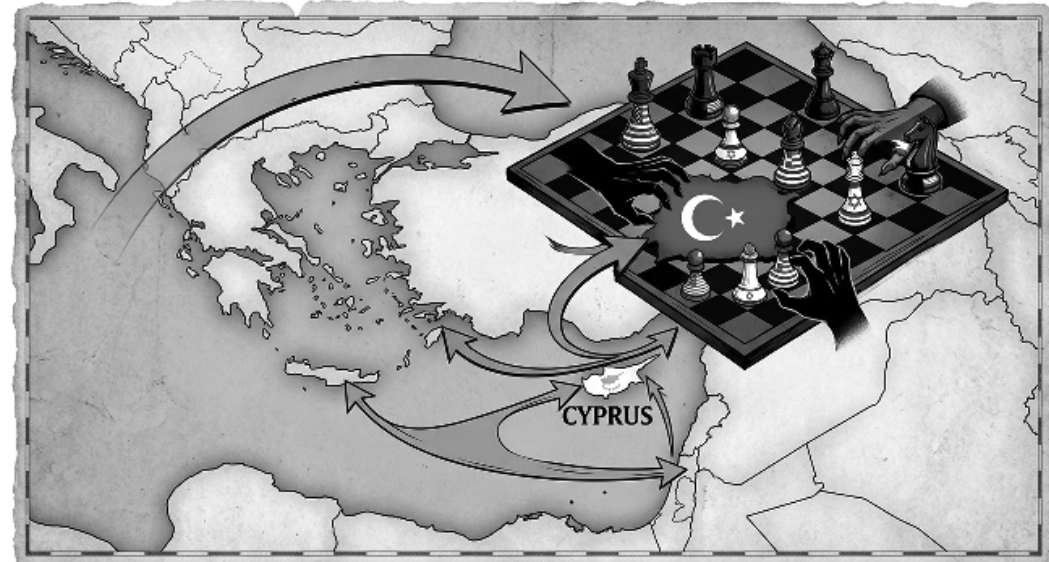
Şimdi de gidişat biraz oraya doğru görülüyor. Bu konuda ABD-İsrail hiçbir şeye razı olmuyor görülüyor. Ama İran örneği gösterdi ki başarılı olamadılar. Ulus-devlet statükoculuğu da çok yüksek perdeden yaklaşıyor. Örneğin Türkiye'de AKP iktidarı mangalda kül bırakmıyor. Hamaney yönetimi İran'da mangalda kül bırakmıyordu ama ABD-İsrail saldırılarını görünce hepsi biraz kendilerine çekti düzen verdi. Biraz sözlerine ve ifadelerine dikkat ediyorlar, suspus oldular. Önder Apo bu durumu değerlendiriyor. Bu savaştan çıkış sağlayacak çözüm demokratik entegrasyon çözümü gibi görülüyor. Önder Apo'nun demokratik entegrasyon çözüm stratejisi aslında Ortadoğu'da yaşanan bu kriz ve kaosu aşmanın, bu kriz ve kaosun ortaya çıkardığı

Üçüncü Dünya Savaşı'ndan çıkmanın stratejisidir.

Bu tümüyle Önder Apo'nun değerlendirdiği gibi olacak mı? Demokratik toplumu yani ne kadar güçlü olacak? Diğer boyutlar ulus devletçi eğilimler içinde ne kadar yer olacak? Bunları önümüzdeki süreçte yaşanacak mücadele belirleyecek. Şöyle olacak diyebilmemiz mümkün değil. Fakat eğer bu savaş sona erdirilmek isteniyorsa bunu gerçekleştirecek tek strateji Demokratik Entegrasyon Stratejisi'dir. Bunun uygulanacağı ilk başlangıç zemini de Kürdistan'dır. Kürt demokratik toplumunu, Kürt varlığının mevcut devletlerle, onları demokratikleştirerek, demokrasiye duyarlı kılarak gerçekleştireceği entegrasyon, Türkiye ile İran'la, Irak'la, Suriye ile gerçekleştireceği entegrasyon ABD-İsrail hegemonyasını parçalayarak bir Ortadoğu Demokratik Birliği'nin çekirdeğini ortaya çıkartacak, temellerini atacak, önünü açacak. Bu denli önemlidir.

Bu bakımdan hem savaştan çıkmanın, Üçüncü Bir yandan da Türkiye üzerinde mücadele yürütülüyor. Bu da Doğu Akdeniz üzerinden, Kıbrıs üzerinden İsrail-Yunanistan-Güney Kıbrıs ittifakı temelinde sürüyor. Türkiye içerisinde de sürüyor. Daha fazla Türkiye'de yoğunlaşır mı? Bu da İran'dan çıkacak sonuçlara bağlı. Şu an tümüyle Türkiye'de odaklanmamışsa henüz İran'da net bir sonucun ortaya çıkmamış olmasından kaynaklanıyor. İran'da ortaya çıkacak sonuca göre Türkiye bu sürecin odak noktası haline gelecek. İsrail-ABD hegemonyası gerçekleşirse Türkiye'yi de olduğu gibi bu hegemonyaya katacaklar, diz çöktürecekler. Dünya Savaşı'nı sona erdirmenin, kaostan krizden çıkmanın yolu hem de demokratikleşmeyi geliştirmenin yolu Kürt demokratik toplumunu demokratik komün temelinde daha çok örgütlemektir. Bu da demokratik entegrasyon stratejisini hayata geçirmek olacak. Başka da savaşı sona erdirecek bir şey görünmüyor. Bu olmazsa yeni biçimler altında yeni hegemonyalar altında bu kriz kaos ve savaş durumu daha da derinleşerek sürecek.

“Bir yandan da Türkiye üzerinde mücadele yürütülüyor. Bu da Doğu Akdeniz üzerinden, Kıbrıs üzerinden İsrail-Yunanistan-Güney Kıbrıs ittifakı temelinde sürüyor. Türkiye içerisinde de sürüyor. Daha fazla Türkiye'de yoğunlaşır mı? Bu da İran'dan çıkacak sonuçlara bağlı. Şu an tümüyle Türkiye'de odaklanmamışsa henüz İran'da net bir sonucun ortaya çıkmamış olmasından kaynaklanıyor. İran'da ortaya çıkacak sonuca göre Türkiye bu sürecin odak noktası haline gelecek. İsrail-ABD hegemonyası gerçekleşirse Türkiye'yi de olduğu gibi bu hegemonyaya katacaklar, diz çöktürecekler.”

Komployu boşa çıkaran ÖNDERLİK PARADİGMASIDIR

HÊLÎN ÜMÎT

Kürdistan ve bu ülkenin mazlum halkı Kürt varlığı için yarım asrı aşan bir süredir mücadele yürütüyor. Böyle bir mücadele yolunu yaratarak, anlamlı ve özgür bir yaşam yolunu açan Önder Apo'ya sevgi ve minnetlerimizi belirtiyorum. Kürt halkının mücadelesi insanlık tarihinin en haklı, meşru mücadelesidir. Bu insanlık duruşuna karşı birleşerek komplo yapmayı kendileri için başarı görenler kaybetmeye mahkumdur. Kürt halkına, özgürlük ve demokrasi mücadelesine karşı işlenen bu tarihsel suçla karşı öfkemiz asla dinmeyecektir.

9 Ekim Uluslararası Komplo saldırısına karşı dağları, zindanları, meydanları hesaplaşma alanına çeviren 'GÜNEŞİMİZİ KARARTAMAZSINIZ' fedailerini saygı ve özlemle anıyorum. 28 yıldır her türlü yöntemle kabul ettirilmek istenen Önder Apo'nun İmralı esaretini asla kabul etmeyeceğimizi ve son nefesimize kadar Önder Apo'nun fiziki özgürlüğü için mücadele edeceğimizi bir kez daha belirtiyorum. Halkımız gece gündüz demeden, kışın soğuğuna, yazın sıcağına aldırmadan, her türlü saldırıyı ve yoksunluğu göğüsleyerek Önder Apo'nun özgürlüğü için 28 yıldır mücadele yürütmektedir. Önder Apo'nun fiziki özgürlüğünü, kendi özgürlüğü ve onuru olarak gören Kürt halkı, başta en değerli evlatlarını bu uğurda feda etmiş, on binlerce insan zindanları göze almış, bir o kadar sürgünde yaşamaya mahkûm olmuştur. Her fırsatta serhildana kalkmış, her türlü eylem yöntemi ile toplumsal hafızadan silinmeyecek bir bilinç, ruh ve ortak duygu yaratmıştır. Herhalde tarihte böyle bir Önderlik ve halk birlik-teliği, bağlılığı da yaşanmamıştır.

Şimdi herkes bunun şaşkınlığını yaşıyor ve anlamaya çalışıyor. Önder Apo'yu İmralı esaretine mahkûm ederek halktan ve özgürlük hareketinden koparma politikasının sonuçsuz kaldığını, bunca katliam, özel savaş, algı operasyonlarına rağmen Önderlik ve halk gerçekliği arasındaki inanç ve irade birliği karşısında sessiz bir teslimiyeti yaşıyorlar. Kürt halkının Önder Apo'ya olan bu eşsiz bağlılığı, içinde bulunduğumuz sürecin gerçek gücünü, mayasını oluşturuyor. Kısacası Barış ve Demokratik Toplum Süreci'nin gerçek yaratıcısı ve güç kaynağı Önder Apo ve Özgürleşen halk gerçekliğimizdir. Yaratılan bu düzey için halkımızı kutluyor, başarı adına ne varsa halkımızın eseri olduğunun bilinciyle, özgürlük sistemini inşa etme kararlılığımızı belirtiyorum.

Önderlik ve halk arasındaki bağ koparılamaz

Bu mücadele, bir halkın şahsında insanlık değerlerini ayakta tutmayı ifade eden, insanlık tarihinin en haklı mücadelesidir. Hiç şüphesiz bu mücadele döneminin en kritik ve anlaşılması gereken süreci 9 Ekim Uluslararası Komplosu ve onunla birlikte başlayan mücadele dönemidir. Çok sayıda kahraman, direnişçi, yiğit savaşçı açığa çıkarmış olan Kürt halkı, binlerce yıl Kürt dağlarında bu savaşçı özellikleriyle ayakta kalmayı başarmış olsa da modern ulusların şekillendiği ve ulus-devlet sistemiyle ayakta kaldıkları kapitalist dönemde, varlıklarını uluslaştıracak tarihsel Önderlikten yoksun olmaları nedeniyle katliam ve soykırımlarla karşı karşıya kalmışlardır. Önder Apo'nun çıkışıyla birlikte Kürtler, kendilerini modern bir ulusa dönüştürecek düşünce, örgüt ve eylem gücüne ulaşmıştır.

Kürtler Önder Apo ile demokratik ulusal kuruluşun gerçekleşeceğine inanmış ve bu uğurda

binlerce şehit vermiştir. 9 Ekim tarihinde uygulamaya konulan Uluslararası Komplo, Önder Apo şahsında Kürt halkının varlık ve özgürlük arayışını ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Komplo-nun gerçekleştiği andan günümüze kadar, bu saldırıya karşı Önder Apo'nun sergilediği direniş çizgisi, onlarca romana konu olacak kadar çok yönlüdür. Fiziki direniş, duygular savaşı, böyle bir komploya fırsat veren zihniyet ve ilişkilerle mücadele, halkın ve yoldaşların beklentileri anlaşılmadan 9 Ekim uluslararası saldırısı ve buna karşı gelişen mücadelenin bütünlüklü olarak anlaşılması zordur. Fakat şunu çok iyi biliyoruz bu komplo ile mücadele, Önder Apo'nun "3. Büyük Doğuş" dediği bir yeniden doğuşu, aydınlanmayı, Rönesans'ı yaratmıştır. Işığı özümsemeden, ışığın açığa çıkardığı aydınlığı görmek pek mümkün değildir.

Komplo tekil bir olay değildir

Barış ve Demokratik Toplum çağrısı yaptığımız böyle bir dönemde 9 Ekim Uluslararası Komplo süreci ve hedefleri ile birlikte, bu komploya karşı yürütülen mücadelenin açığa çıkardığı sonuçları tüm yönleriyle anlamak büyük önem taşıyor. Yani komplo gerçekliği bir dönem yaşanıp sonu gelen tekil bir olay değildir. Böyle yaklaşmak sığ ve yüzeysel bir yaklaşım olur ki, içinde bulunduğumuz tarihi değişim ve dönüşüm süreci bu tarz yaklaşımları kaldırmaz. Bu nedenledir ki yaklaşık 28 yıldır, 9 Ekim 1998'de startı verilen bu saldırının sonuçlarıyla yüzleşme temeline mücadele yürütüyoruz. İktidar, devlet ve erkek egemenliğine dayalı olarak siyaset üreten uygarlığı, 9 Ekim Uluslararası Komplo saldırısıyla tanımlamaya, anlamaya çalışıyoruz. Bu saldırı üzerinden okuyoruz ki bu doğru bir okumadır. Hakikat arayışçıların, savaşçıların hakikate yakın hale getiren de bu zalim, yalancı, hain gerçeklikle yüzleşme gücü, cesareti ve kararlılığı oluyor.

Önder Apo, 9 Ekim'de Kürt halkının özgürlük ve varlık mücadelesinin kalbine yönelen, tarihte eşine çok az rastlanan bu saldırıyı, Uluslararası Komplo olarak nitelendirdi. Elbette bu, uygarlık sisteminin bir bütünlük içinde yer aldığı bir planlamayı göstermek için seçilen bir terim oluyor. Ulusların, halkların tümünü kapsamıyor. Fakat kapitalist modernitenin oluşturduğu ulus-devlet sistematığı içinde bu kavram yaygın bir diplomatik kavram olarak kullanılıyor. Yaratıkları ulus-devlet ile kendini meşrulaştıran ve politika geliştiren hegemonik dünya sisteminin, çıkarları söz konusu olduğunda bir halkın soykırımına uzanan kirli pazarlıklarla yürütüldüğünün göstergesi oluyor. Bu nedenle bu değerlendirmede Önder Apo'nun yapmış olduğu tanımlamayı esas almayı sürdüreceğim. Zira adına hareket edilen ulusların hiçbirinden bu komploya karşı anlamlı bir çıkış gösterilmemiş, bu süreç Kürt halkının özgürlük mücadelesi tarihine kara günler olarak geçmiştir. Önder Apo'ya yönelik saldırıda varlığı yok sayılarak imha ve inkâr politikalarıyla soykırım sürecine alınan tarihin bu en eski ve belki de ilk halkı, kolektif olarak yalnızlık duygusunu yaşamıştır. Bu mücadeleyi özgüç ve irade ilkesine göre geliştiren Önderlik gerçekliği etrafında, 9 Ekim Komplosu karşısında uluslaşma bilinci sıçrama yapmıştır. Komplocuların hesabı daha ilk adımda boşa düşmüş ve yenilmiştir. Samimi ve gerçeklere bağlı kalabilecek her değerlendirme, Önder Apo'ya yönelik Uluslararası Komplo saldırısı ile birlikte Kürtlerde varlık ve birlik bilincinin güçlendiğini kabul edecektir. Uluslararası Komplo karşısında sadece Kürdistan coğrafyasında yaşayan Kürtler değil, dünyanın çeşitli alanlarına yayılmış, sürgünde yaşamak zorunda bırakılmış, kendisinde kırıntı kabilinden kimlik, toplum, varlık bilinci kalmış

tüm Kürtler ayağa kalkmıştır.

Kürtlerde varlık ve birlik bilinci güçlendi

9 Ekim Uluslararası Komplosu'nun temelinde yatan amacın, Kürt gerçekliğinde yaşanan varlık-kimlik krizine çözüm arayan ve özgürlüğünü isteyen bir Önderliği komplo ile etkisizleştirerek, Kürt halkının uluslaşmasını önlemek olduğunu çok iyi biliyoruz. Fakat komployu yönetip yönlendiren çekirdek güç olan ABD-İngiltere-İsrail üçlüsünün anlamadığı, anlayamayacağı husus, Kürt halkındaki varlık istemi ve özgürlük arayışının büyüklüğü olmuştur. Kürt varlığı, kendisi olmakta ısrar eden, binlerce yıl tüm uygarlık güçlerine karşı direnmeyi kültürleştirmiş bir halk olarak, 9 Ekim Uluslararası Komplosu karşısında demokratik uluslaşmasını gerçekleştirerek cevap vermiştir. 9 Ekim Uluslararası Komplosu, daha başındayken boşa çıkmış ve komplocuları yenilgiye uğratmıştır. Hiç şüphesiz bu gelişme kendiliğinden olmadı. Anlatmak istediğim husus bu değildir. Bu gelişme Kürt halkının özlemini, beklentilerini, arayışını ve ihtiyaçlarını tespit eden, bunun için amansız bir mücadele veren, halk değerlerini yücelterek toplumdaki kendinden kaçışı durduran Önderlik gerçekliği sayesinde olmuştur. Önder Apo'ya yönelik komplo saldırısının Kürt halkında ve onun özgürlük tutkunu savaşçılarında büyük öfkeyle karşılanması bu nedenledir.

Kürt halkının özgürlük ve varlık-kimlik mücadelesinde belirgin bir kavşak ve yol ayrımı olarak 9 Ekim devletlerarası komplo sürecini Önder Apo, hem bu sürecin içinde hem de sonrasında tüm yönleriyle aydınlatmıştır. Devletlerarası ilişkiler ve Kürt gerçekliği karşısında uygarlık güçlerinin konumu, komplo-nun geliştirilme ve ilerletilme mantığı, devrede olan ilişkiler ve kurulan oyunun teknikleri artık her Kürt bireyi tarafından biliniyor. Fakat çok iyi biliyoruz ki bir şeyin aydınlatılması, onun mantığının yeterince anlaşıldığı anlamına da gelmiyor. Kapitalist modernitenin insanlık değerlerini ayaklar altına ala ilerlemesi karşısında, büyük filozof Nietzsche'nin de "Böyle Buyurdu Zerdüşt" kitabında belirttiği gibi, anlatılanları algılayacak duygu, düşünce yani duyu dünyasının ne kadar geliştiği henüz belirsiz görünüyor.

28.yılında 9 Ekim Komplosu'nu anlamaya çalışırken bilmemiz gereken en önemli hakikat Kürt halkının Önderlikten koparılmak istenmesidir. Bu ne demektir? Bir halk için Önderlik gerçekliğinden yoksun olmak ne anlama gelir? Kürt varlığı neden kendisini düşünemeyen, başkaları için var olan ve giderek unutturulmak istenen, isimsiz bir halk olarak bırakılmak istenmiştir? Dünyadaki hegemonik güçler, neden soykırım kıskacından çıkmak isteyen bir halkın karşısına çıkmıştır? Bu sorular sadece Kürt halkı ve bireyleri için değil, insan olan ve insanlık değerlerine göre yaşamak isteyen herkesin kendisine sorması ve anlamlı cevaplar üretmesi gereken sorulardır.

9 Ekim 1998 tarihinde startı verilen Uluslararası Komplo'yu Türk ulus-devletinin kendi gücüyle gerçekleştirme potansiyeli yoktu. Böyle bir gücü dün de yoktu, bugün de yoktur. Böyle bir operasyonu gerçekleştiren uluslararası güçleri, Türk ulus-devletinin amaçlarıyla ortaklaşır, Ortadoğu projesi de denilen küresel kapitalist sistemin hegemonyasının inşası olmuştur. Güncel politik söylemde Kürt Özgürlük Hareketi'ne yönelik oluşturulmak istenen algı, hareketin Ortadoğu bölgesinde hakimiyet kurmak isteyen emperyalist güçlerle ilişki hâlinde olduğu ve geliştiği yönündedir. Gerçekte olan ise tam tersi bir durumdur. Uluslararası güçlerle iş birliği ve sınırsız tavizlerle Türk

devleti böyle bir komplo-nun gelişmesine dahil edilmiştir. Bu konu Türkiye'de yaşayan halklar açısından karanlıkta bırakılmakta, aydınlatılmamaktadır. Ne yazık ki milliyetçilik ve devletçilik, Türkiye halklarının geçmişi ve geleceğini ilgilendiren böylesi bir konuda demagoji ve yalanlarla konuyu geçiştirmekte, 9 Ekim Komplosu ile Türkiye toplumuna yönelik yapılan komplo-nun üstü örtülmektedir.

Kürt varlığını yaralı bırakma stratejisinin, I. Dünya Savaşı sonrası Ortadoğu planının temeli olduğunu artık çok iyi biliyoruz. Bu strateji, kapitalist sömürü sisteminin Türk devletini kontrol etme, güçsüz bırakarak kendine bağlama siyasetinin temelini oluşturuyor. 600 yıllık Osmanlı İmparatorluğu'nun bakiyesi olarak görülen Türk ulus-devletinin oluşumu, tam bir bağımlılık ilişkisine girmesi şartına bağlanırken, Kürt coğrafyasının ve halkının dört egemen devletin yönetimine bırakılması ile çatışma zemini hep canlı tutuluyor. Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluşunun tartışıldığı iddia edilerek, bu dönemde yapılan anlaşmalar ne kadar yüceltilse ve koruma altına alınsa da 9 Ekim Uluslararası Komplosu gösterdi ki aslında yaralı bırakılan sadece Kürtler değil, bölge halklarının tamamıdır. Türk, Arap, Fars ve bölgede yaşayan tüm halklar "böl-yönet" politikalarıyla, milliyetçi ulus-devlet oluşumlarıyla, zoraki asimilasyon politikalarıyla, "tavşana kaç, taziye tut" taktikleriyle birbirleriyle savaş pozisyonunda tutulmaktadır.

Uluslararası Komplo'yu yaratan nedenler hala güncel

9 Ekim'de başlayan Uluslararası Komplo sürecinin, 1993 yılında ilk kez somutlaşan "Kürt sorununa siyasal yollardan çözüm", "devletlerin sınırları içinde bütünleşme ve birlik anlayışı", "Kürt varlığına yönelik soykırım ve asimilasyon politikalarının durdurularak kendi içinde çözme politikası" gibi demokratik çözüm arayışlarının yoğunlaşması ile yakından ilişkisi vardır. Türk devleti içinde çözüm yanlısı bir kligin gelişimi, devlet içindeki komplo mekanizmaları ile etkisizleştirilirken, Önder Apo'nun yönetimindeki Kürt Özgürlük Hareketi'nin gelişimi durdurulmayınca ve hareket her geçen yıl etkisini artırıncı komplo gündeme girmiştir.

Kontrolden çıkan Kürt toplumsal potansiyeli, kontrolden çıkan Türkiye ve Ortadoğu olacaktır. Bunun için 9 Ekim Uluslararası Komplosu'nun küresel kapitalizmin Ortadoğu politikaları ile ilişkisi dolaylı değil doğrudandır. Dikkat edilirse hala bu komployu yaratan nedenler ve sonuçlarıyla ilgilimiz. Güncel politik gelişmelerde de bu gerçekler ciddiyetini koruyor, çözümünü bekliyor. Güncel olarak hemen her kesim, Kürt dinamiğini kendi yanına çekmek ve çıkarları doğrultusunda değerlendirmek istiyor. Ortadoğu jeopolitiği, bir kez daha merkezinde Kürt dinamiğinin olduğu hareketlenmelere, politikalara, gelişmelere göre şekilleniyor. Fakat tarih sadece tekerrür etmiyor, coğrafyanın genleri harekete geçmiyor. Kendi farkını da üzerine eklemiş olarak harekete geçiyor. Kürt halkının varlık ve özgürlük mücadelesine yönelen komplo-nun 28. yılında bu defa, bu farkı görmeden politika üretmeye kalkanları başarısızlığın beklediği hassas, kritik bir aşamaya ulaşmış bulunuyoruz. Bu fark, Kürt aklını yaratan Önderlik gerçekliği ve onunla birlik içinde hareket eden demokratik Kürt uluslaşmasıdır.

9 Ekim Uluslararası Komplosu'nun Önder Apo'yu etkisizleştirerek Kürt özgürlük hareketini dağıtma ve Kürt halkı üzerindeki soykırım politikalarını sürdürme amacını değerlendirirken göz önünde tutmamız gereken bir diğer önemli husus ise temsil ettiği çizgi olmaktadır. Önder

“İçinde bulunduğumuz süreç yalnızca bir “müzakere” süreci olarak görülemez ve sadece masa başında çözülemez. Kürt Özgürlük Hareketi'nin, Kürt halkının, Kürt-Türk barışına gönül verenlerin, sosyalistlerin, devrimcilerin, kadın ve gençlik hareketlerinin demokratik örgütlenme ve eylemlerin sahibi olmaları büyük önem taşıyor. Önder Apo ile doğru yoldaşlık temelinde Barış ve Demokratik Toplum Süreci'ni geliştirmek tarihsel bir sorumluluktur.”

“Uluslararası Komplo’yu boşa çıkaran, demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü toplum paradigmasıdır. Demokratik toplum sosyalizmini hedefleyen bu paradigma, devlet ve iktidarı çözüm yöntemi olmaktan çıkarak kadın öncülüğünde inşa edilecek demokratik komünal yaşam gücüne dayanıyor. Bunun politikadaki karşılığı, bir daha 9 Ekim ve 15 Şubat’ta yaşanan komplolarla ve tuzaklarla karşı karşıya gelmemektir.”

Apo, özgüç ve öz irade ile halkların kardeşliğini, başta kadınlar olmak üzere ezilen kesimlerin özgürlüğünü ve iradesini esas alan bir toplumsal sistem arayışı ve mücadelesinin Önderliğidir. Dünyada ezilen ulus ve sınıfların sistemi olduğunu iddia eden reel sosyalizmin çözülmesi ile kapitalist sistem nihai zaferini ilan etmiş ve başta ulusal kurtuluş savaşı veren halklar olmak üzere ezilen sınıflar yürüttükleri mücadelede desteksiz kalmış ve birçoğu marjinal hareketler olmaktan kurtulamamıştır. Dünyadaki siyasal mücadelenin resmi tek renkli bir tabloya dönüşürken, Önder Apo’nun temsil ettiği çizgi hem varlığını sürdürmüş hem de güçlenerek yeni bir sosyalizmin merkezi haline dönüşmüştür.

Önder Apo’nun erkek egemenlikli, iktidar ve sınıflı, devletçi uygarlık sisteminin en çok gadrine uğrayan kesim olan kadınların özgürlük mücadelesinin geliştirilmesine yönelik eşsiz çabası, Kürt kadınlarından başlayarak tüm dünya kadınlarını etkisi altına alan bir gelişme göstermiştir. 9 Ekim Uluslararası Komplosu’nun arkasında, dünya hegemonyası olduğunu iddia eden kapitalist modernist sisteme karşı başkaldıran bu yeni sosyalizm, yani sistem karşıtı yeni bir hareketin durdurulması amacı vardır. Kapitalist sistemin efendileri açısından, Yeni Dünya Düzeni programı olarak planlanan 3. Dünya Savaşı’na hazırlık yapılırken, özellikle Ortadoğu’da, kadın özgürlüğünü, demokrasiyi, halkların kardeşliğini ve birlikte yaşamını esas alan yeni sosyalist hareketin gelişimi en büyük tehdit olarak görülmüştür.

Egemen sınıflarda sandığımızdan daha fazla tarih bilinci vardır. İktidar geleneği, sadece tacını, tahtını, şaşalı kıyafetlerini devretmez. Hafızasını, tarihini de aktarır. Günümüz iktidarlarını tanımlarken bu nedenle sadece sermayenin kümülatif birikimi olarak görmüyoruz. Aynı zamanda iktidarın da kümülatif toplamı olarak değerlendiriyoruz. Bu kısa açıklamayı şunun için belirtiyorum: Kriz, kaos, savaş dönemleri dengelerin değiştiği, kırıldığı ve boşlukların oluştuğu dönemlerdir. 3. Dünya Savaşı ile Ortadoğu’ya yeni seferler düzenlemeyi planlayan kapitalist sistem güçleri açısından, Önder Apo’nun öncülüğündeki Kürdistan özgürlük hareketinin, Rusya’da gerçekleşen sosyalist bir devrim ile çıkış yapmaması, bu koşullardan yararlanmaması için harekete geçildiğine şüphe yoktur.

İfade ettiğimiz bu başlıklar çoğaltılabilir. Çünkü komponun içinde birden çok hedef vardır. İdeolojik-politik hedefler kadar konjonktürel planlama ve güncel çıkarlar da söz konusudur. Fakat Önder Apo’nun fiziki imhası da dâhil olmak üzere, Kürt toplumunun Önderliksiz bırakılarak soykırım sürecinin devam ettirilmesi, halkların birbiriyle çatışma içerisinde tutulması ve yüzyıl süren Kürt-Türk çatışmasının yeni yüzyılda da sürdürülmesi ile kadınlar ve ezilen insanlık adına yürütülen sosyalist mücadelenin yenilgiye uğratılması temel amaç olarak tespit edilebilir.

Komployu boşa çıkartan paradigma

Çok iyi biliyoruz ki Önder Apo’nun esareti ile sonuçlanmış olması nedeniyle Uluslararası Komplo hiç sonuç almadı diyemeyiz. Kadınlar, halk ve özgürlük hareketi olarak 28 yıldır İmralı’da tutulan varlığımızın, irademizin ve özlemlerimizin fiziki olarak özgür olmasının mücadelesini veriyoruz. Fakat burada tekrar da olsa belirtmek gerekir ki Önder Apo’yu tanımamız, anlamamız gerekir. Önderliğimizi tanıyıp anlamadan, ona doğru katılım gösteremeyiz. Fiziki olarak dışarıda da olsa doğru tanımlanmayan, anlaşılmayan bir Önderliğe göre özgür kadın, özgür halk ve özgür militan olunamayacağı bir hakikattir.

Önder Apo, 9 Ekim 1998’den önce de sonra da bu konuda çok ciddi eleştiriler yapmaktadır. Uluslararası Komplo’yla mücadelenin mimarı olan Önder Apo, 28 yıldır sadece Türk devleti ve uluslararası sisteme değil, başta Kürdistan özgürlük hareketi olmak üzere temsil ettiği halk gerçekliğine de bir değişim ve dönüşüm paradigması dayatıyor. Çok açık ki Uluslararası Komplo’yu boşa çıkaran bu paradigmadır. Demokratik, ekolojik ve kadın özgürlükçü toplum paradigması olarak kavramlaşan, demokratik toplum sosyalizmini hedefleyen, devlet ve iktidarı çözüm yöntemi olmaktan çıkarak kadın öncülüğünde

inşa edilecek demokratik komünal yaşam gücüne dayanan Önder Apo, Kürt varlığını ve mücadelesini kapitalist modernite güçlerinin kurduğu oyunun dışına çıkarıyor.

Bunun politikadaki karşılığı, bir daha 9 Ekim ve 15 Şubat’ta yaşanan komplolarla, tuzaklarla karşı karşıya gelmemektir. Oysa iktidar ve devletçi uygarlığın beklentileri tam tersine olmuştur. Kürt-Türk savaşı derinleşecek, Kürtlere vaat edilen devletçilikle Kürt varlığı her parçada soykırım tehdidi altında tutulacak ve kaybeden halklar olacaktır.

28 yıllık İmralı yaşamında Önder Apo’nun karşı karşıya kaldığı ağır tecrit ve özel savaş saldırılarına karşı, her anını Kürt varlığı ve özgürlüğünün sistem kazanması için ayakta tuttuğunu biliyoruz. Bu anlamda 9 Ekim 1998’de başlayan Uluslararası Komplo süreci hedeflediği hiçbir amaca ulaşamamış ve kırılma yaşamak zorunda kalmıştır. Paradigma değişimi ile ulaştığımız düzey, sosyalizmde yaşadığımız güncellenme, Kürt varlığının kalıcı hâle getirilmesi, Önder Apo’nun Kürt halkının Önderi olarak tüm taraflarca kabullenilmesi bu gerçekliği yeterince açıklıyor. Fakat 28 yıldır Kürt halkına moral, düşünce, zihniyet ve bilinç veren, halklarla birlikte yaşamalarının zeminini yaratan, gerektiğinde görkemli bir halk savaşına dönüşerek öz savunmasını yapmasını sağlayan bu özgürlük paradigması, felsefi ve siyaseti hala anlaşılmalı, özümsemeyi bekliyor. Ezber, tekrar, taklit, yüzeysel ve dar yaklaşım, alışkanlıklar, devletçi zihniyetten kopamama gibi geçmişin zihniyet kalıplarıyla hareket etmek, her zaman olduğu gibi yeni komploların zeminini oluşturuyor.

9 Ekim komplosu sonuca ulaşamamıştır. İçinde bulunduğumuz “Barış ve Demokratik Toplum Süreci” bunu gösteriyor. Fakat şunu asla unutmamalıyız: Önder Apo fiziki özgürlüğüne kavuşmadan komponun sona erdiğini düşünemeyiz. Temel ölçümüz budur ve İmralı sistemi aşılmadan gerçek bir barıştan bahsedilemez. Önder Apo bu süreci “dam masasından müzakere masasına” metaforu ile anlatıyor. Elbette bu gelişme tarihidir ve çok iyi değerlendirilmesi gerektiği de açıktır. Türkiye tarihinde ilk kez kendisine karşı başkaldırmış bir Kürt Önderlik gerçekliğini tanıyan, tanımlayan bir devlet gerçekliği vardır. Şimdi birçok çevre bunun şaşkınlığını yaşarken, önemli bir kısım da kıskançlığını ve çekemezliğini tartışıyor. Fakat Kürt halkı bu gelişmenin önemini derinden hissederek Önder Apo’nun demokratik toplum mücadelesine katılma kararlılığını ortaya koyuyor.

Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı ile başlayan süreç, 9 Ekim Uluslararası Komplo’ya karşı 28

yıldır yürüttüğümüz direnişle, Kürt varlığı ve inkarına dayanan bölge sistemini Demokratik Toplum Paradigması ile değiştirmeyi öngörüyor. Bu anlamda bu mücadelenin geldiği tepe noktasını oluşturuyor. Bu tarihsel aşamada Önder Apo’nun açtığı yeni yol, demokratik siyaset ve hukuka dayalı mücadele stratejisidir. Kürdistan halkı ve hareketinin bu strateji ile birlikte kazanma fırsatları artmıştır. Kürt halkı demokratik toplum olarak örgütlenmeyi başarırsa demokratik siyaseti her yönüyle icra edecek birikime sahiptir. Kürdistan özgürlük hareketi öncülüğünde elli yıldır devam eden mücadele, Kürt toplumunun her kuşağında muazzam bir politik birikim yaratmıştır. Yine her kuşaktan halk öncüleri, demokratik toplumun tüm boyutlarında yetişmiş durumdadır. Mücadelenin her alanında sinanmış, tecrübe sahibi bir halk ve öncülük gerçekliği vardır.

Demokratik siyaset, salt parlamenter siyaset değildir. Demokratik toplumun, yeni sosyalizm temelinde örgütlenmesi, kurumlarını yaratması ve devlet ile ilişkilerini örgütlü irade ile sağlamasıdır. 9 Ekim Uluslararası Komplosu’ndan çıkarılacak en önemli ders, Kürt varlığı ve kültürünün iktidar ve devletçi uygar kültürle çelişki içinde var oluşunun bilinciyle, devletçi ideoloji, politika ve yaşam kültürüyle mesafenin korunmasıdır. Bu sağlandıkça Kürtler “kendi olmayı” sürdürecektir, özgür kimlik olarak Ortadoğu halklarının geleceğinde rol oynamayı sürdürecektir.

Dikkat, hassasiyet ve doğru adımlar gerekiyor

Bununla birlikte bu süreçteki yürüyüş, hala ince bir buz tabakası üstündeki yürüyüştür. Dikkat, hassasiyet ve adımların doğru zamanda, doğru yere atılmasını gerektiriyor. Önderliğimiz bu zemini sağlamlaştırmak için çok yüksek kararlılık ve irade gösteriyor. Fakat Ortadoğu’da devlet ve uygarlık siyaseti kodlarının komploculukla iç içe örüldüğünü, iktidar sanatının kökeninde rakibini aldatma, şaşırtma olduğunu, derinlerde bir yerde kastik katil sistemini yaratan avcının tuzakları olduğunu da asla unutmamak gerekiyor. Türk-Kürt ilişkilerini demokratikleşme temelinde güncelleyerek, “Türksüz Kürt, Kürtsüz Türk olmaz” diyalektiğini yeniden eşitlik ve kardeşlik ilişkisine dönüştürme amacıyla yürütülen bu tarihi sürecin gelişmesinde çıkar görmeyen çok sayıda çevre vardır.

Bu çevrelerin büyük kısmının dış güçler olduğunu söyleyebiliriz. Yapılan açıklamaların aksine, kapitalist modernite güçlerinin Kürt-Türk barışını ne kadar istedikleri ve destekledikleri net değildir. Türkiye’de Önder Apo’nun “norm

“Bunca katliam, özel savaş ve algı operasyonuna rağmen Önderlik ve halk gerçekliği arasındaki inanç ve irade birliği korunmuştur. Kürt halkının Önder Apo’ya olan bu eşsiz bağlılığı, içinde bulunduğumuz sürecin gerçek gücünü ve mayasını oluşturuyor. Barış ve Demokratik Toplum sürecinin gerçek yaratıcısı ve güç kaynağı Önder Apo ve Özgürleşen Halk gerçekliğimizdir.”

devlet” olarak ifade ettiği kesimlerin ise gücü belli değildir. Türkiye’de dış güçlerle bağlantılı, Kürt varlığını soykırım sürecinde tutmak ve Türkiye’deki siyasi dengeleri, yüz yıldır olduğu gibi iç çatışmalara dayalı olarak sürdürmek isteyen etkili bir kesim de vardır.

Bu nedenle içinde bulunduğumuz süreç yalnızca “müzakere” süreci olarak görülemez, sadece masa başında çözülmesi istenemez. Önder Apo bu müzakere sürecinin hem mimarı hem de yürütücüsü olarak eşsiz bir tempoda çalışmakta, en üst düzeyde bir irade ile mücadele yürütmektedir. Ancak bir de müzakere eden güçleri olumlu ya da olumsuz etkileyecek tarzda mücadele yürüten güçler vardır. Demek ki, Kürt özgürlük hareketi, Kürt halkı, Kürt-Türk barışına gönül verenler, gerçek sosyalist ve devrimciler, kadın ve gençlik hareketleri, müzakere masasını ayakta tutan demokratik örgütlenme ve eylemlerin sahibi olmalıdır. Bu, büyük önem taşıyor.

28 yıl önce 9 Ekim Uluslararası Komplosu gerçekleştiğinde, Önder Apo, komployu hazırlayan koşulları değerlendirirken “yetersiz yoldaşlığı” da bir neden olarak tespit etmişti. Şimdi içinde bulunduğumuz tarihi dönemde bu eleştirinin özelleştirilmesini verelim, Önder Apo ile doğru yoldaşlık temelinde Barış ve Demokratik Toplum sürecini geliştirelim.

ŞEHİT YAŞAMIN SÖZÜDÜR

“Kürdistan için şehadet olayı çok eski bir geçmişe sahip olmasa da kahramanlık çizgisinde verilen yarım yüzyılı bulan Kürdistan özgürlük mücadelesi, bunu anı anına gerçekleştiren yaratıcı bir hakikat olarak ifadeye kavuşturmuştur. Feda ve xweda birbirine içkin olup aynı anlam kapısına varırlar. Yani ‘kendini veren ve kendinden veren’ biri tanrısal olandır. Diğeri ise tanrısal olan ile bağ kuran insanın yaratıcı gerçeğidir. Mücadelenin ilk büyük şehitleri bunun en yalın halini sunarlar.”

ŞEHİT ÇALIŞMALARI KOMÜNÜ

Kürt halkı, Kürdistanlılar ve dostları şehitlerini sonsuzluğa uğurluyor. Yarım asrı aşan Kürdistan Özgürlük Mücadelesi’nde Kürt halkı, on binlerce evladını şehit verdi. Her türlü baskı ve zulme göğüs gererek özgürlük ve demokrasi mücadelesinden asla geri adım atmadı. Nihayetinde Kürt halkına dayatılan soykırım kısıkaı önemli oranda kırıldı. İnkâr ve imha siyaseti aşıldı. Kürt varlığı kesinleştirildiği gibi, insanlığın kurtuluş mücadelesine öncülük etmenin büyük olanaklarına kavuştu. Kadın özgürlük mücadelesi tarihinin en gelişkin öncülük düzeyine ulaştı. Kuşkusuz bunların tümü Kürdistan Özgürlük Mücadelesi saflarında canlarını veren on binlerce kadın ve erkeğin büyük fedakarlıkları, özlü yaşamları sayesinde mümkün oldu. Bugün ise Kürdistan’da Özgürlük Mücadelesi yeni bir aşamaya evrilmiş durumdadır. “Direnişten toplumsal dönüşüm” sürecine geçişi ifade eden bu süreç, hiç şüphe yok ki büyük başarıları bağrında taşıdığı gibi dönem görevlerinin yeterince yerine getirilmemesi halinde büyük kayıpların da yaşanmasına neden olabilecek niteliktedir. Önder Apo’nun 27 Şubat 2025’te yaptığı “Barış ve Demokratik Toplum Çağırısı” ile başlayan bu sürecin başarıya ulaşması için çok daha fazla çalışmak, şehitlerin doğru takipçisi olmak gerekiyor. Şehitlerin yaşam ve mücadeleleri incelenmeli, amaç ve hayalleri doğru anlaşılmalıdır. Kürt halkı Ağustos ayında gerçekleştirilen şehit ilanlarına büyük bir özenle yaklaşıp şehit gerçekliği etrafında kararlı bir bütünleşmeyi yaşadı. Evlatlarını görkemli bir şekilde sonsuzluğa uğurlarken barışın, demokratik toplumun inşası için de görevleri ortaya koydu.

Barış ve demokratik toplumu inşa süreci önemli bir düzey yakalamış olmasına rağmen Önder Apo halen İmralı’da rehin tutulmaktadır. Kürt halkı olarak halen soykırım kısıkaını parçalama mücadelesi veriyoruz, Kürdistan Özgürlük Hareketi’ne karşı küresel ölçekte önleyici saldırılar devam etmektedir. İşte son aylarda tarihin tanık olamayacağı duruluk, güzellik, yiğitlik ve kahramanlığın ölçüsü olan yüzlerce kadın ve erkek özgürlük savaşçısı sonsuzluğa uğurlanmaktadır. Tam da bu noktada Önder Apo’nun “şehitlerin birleşik gücü olan” hakikati temelinde güçlü bir iç sorgulama yaşayıp şehitlerin anısına bu temelde sahip çıkmak gerekir. Eğer büyük mücadele şehitleri adına söz söyleme cüreti gösterilebiliyorsa o halde bunun pratik karşılığının zaferi garantileyen, Önder Apo ve şehitler gerçeğini doğru yaşayan ve yaşatanı olmanın bir zorunluluk olduğu bilinmelidir. Bunun dışında bir pratik sahte, yozlaşmış, alabildiğine bireyci, bencil, erkek egemenlikçi anlayış ve tortu şeklinde yaşayan, kadın özgürlük çizgisinin geliştirilip derinleştirilmesinden kendisini sorumlu görmeyen, yoldaşlık ve toplumsal ilişkilerinde son derece hesapçı, maddiyatçı, dolayısıyla mücadeleye ürkek ve kaygılı katılan, öncülük görevlerini yerine getirmeyen, liberalizmin çürüten etkilerine karşı mücadelesiz kalan, özel savaşın geliştirdiği propagandadan etkilenen, sürekli koşulları bahane edip doğru mücadele ölçülerinden düşen olunursa şehit gerçekliğine doğru anlam verilemez.

Şehitlerin anısı toplumsal hafızayı oluşturur

Önder Apo, ölümü ‘sosyolojik bir anı’ olarak tanımlamaktadır. Anı herhangi bir zaman dilimi ve mekanda gerçekleşen değil, tarihsel toplumun bir kesiti olarak vuku bulmaktadır. Dolayısıyla anıya cevap olmak toplumsal yaşama doğru katılmanın, yaşam karşısında sorumluluk taşımanın bir ölçüsüdür. Burada şehadet gerçeğini derinliğine incelemek ve bu temelde yaklaşım belirlemek anlamlı bir yaşamın ilk koşulu ol-

maktadır. Nasıl ki insanın ana-ataları ilk anlam-sallıklarını fiziki olarak aralarından ayrılanlara dönük oluşturmuşlarsa, günümüzde, özellikle ulusal-uluslar ortaklaşması olarak özgürlük mücadelesi verenler, bu konuda tutum sahibi olmak isteyenler şehadet olayını sosyolojik inşadan kopuk ele almamalıdır. Anı toplumsal hafızayı oluşturur. Anıya verilecek her cevap toplumsal hafızanın güçlenmesi için atılan bir adım olmaktadır.

Kürdistan için şehadet olayı çok eski bir geçmişe sahip olmasa da kahramanlık çizgisinde verilen yarım yüzyılı bulan Kürdistan özgürlük mücadelesi, bunu anı anına gerçekleştiren yaratıcı bir hakikat olarak ifadeye kavuşturmuştur. Feda ve xweda birbirine içkin olup aynı anlam kapısına varırlar. Yani ‘kendini veren ve kendinden veren’ biri tanrısal olandır. Diğeri ise tanrısal olan ile bağ kuran insanın yaratıcı gerçeğidir. Mücadelenin ilk büyük şehitleri bunun en yalın halini sunarlar. Kemal Pir gerçeği yaratıcı gerçeğin ta kendisidir. Kendini vererek kendinden sonrakilere bir ruh, bilinç ve irade ölçüsü olmuştur. Bir halkın adına konuşmanın ancak kendinden, aslında maddi varlığından geçerek mümkün olabildiğini ortaya koymuştur. Kemal Pir hakikati sadece bir halkın değil, tüm insanlığın ortak değerlerinin dile gelmesi olarak gerçekleştirmiştir. Çünkü ‘yaşamın uğruna ölünecek kadar sevilmesi gerektiğinin’ anda gerçekleşen hali olmuştur. Özgür yaşam düşmanları bile bu yaratıcı hakikat karşısında suskun kalmışlardır. Kürdistan halkları bugün bu hakikat temelinde yaşamış, büyük mücadeleleriyle özgür yaşam değerlerinin bu topraklarda kök salmasına ve sile olmuş kızlarını ve oğullarını ebediyete uğurlarken mücadele yükünü de omuzladıklarını bilmek durumundadırlar.

Kürdistan Özgürlük Mücadelesi’nde şehadet böylesi büyük bir gerçeğe tekbül ettiğinden günlük olarak sömürgeciliğin saldırı hedefi olmaktadır. Daha önceleri savaşlar belli bir ‘ahlak’a dayanarak verildi. Fakat kapitalist modernite döneminde bu insanlığın görebileceği en aşağılık bir düzeye çekilmiştir. ‘Ölüye saygı’ tüm toplumsal kültürlerde ortak bir tavır olarak kabul görürdü. Bunun dışında bir yaklaşım oldu mu kabul etmez, bunu insan olmanın dışında bir durum olarak belirleyip karşısında dururdu. Ancak günümüz kapitalist modernite koşullarında, özellikle Kürdistan Özgürlük Hareketi öncülüğünde verilen ve demokratik ulus olarak şekillenen özgürlük mücadelesi karşısında Türk devleti bu yaratıcı hakikatin de farkında olarak en büyük saldırılarını kutsala yöneltmiştir. Mezarlıklar yıkılıp cenazeler teşhir edilmiş, toplumu birleştiren etkisini yok etmek için şehitliklerin oluşmasına izin verilmemiştir. Yıllarca büyük bir özveriyle çocuklarına ait bir ize ulaşmak için çırpınan anne ve babalara sadistçe çocuklarına ait kemikleri koydukları torbalar gönderilmiştir. Şimdi de çocuklarının yasını tutan annelerin direnci, Kürt halkının tek ses olarak çocuklarını sahiplenmesi üzerinden saldırılar geliştirilmekte, barış ve demokratik toplum süreci hedeflenmektedir. Bu da gösteriyor ki söylemde kimi farklılıklar olsa da Türk devleti halen Kürt inkarı ve imha zihniyetinden arınmış değildir. Şehitler canları pahasına bu durumu büyük oranda değiştirdiler. Kürt halkının varlığını garantilemeye adadılar yaşamlarını. Geride kalanların sorumluluğu ise bunu daha da ileriye taşıyıp özgürlüğü kesinleştirmek olmalıdır.

Şehadet gerçeğinin derin bilincine varmak şarttır

Kürdistan Özgürlük Mücadelesi’nde neredeyse her gün bu hakikat ile ifade bulmaktadır. Şehit verilmelik Kürdistan toprağı kalmadığı gibi, şehadet gerçeğine şahit olmadığımız ay, hafta ve gün yoktur. Toplumsal inşa büyük bedeller göze alınmadan gerçekleştirilemez. Yüz yıllardır parçalanıp dağıtılan, kendisi olmaktan çıkarılan

Kürt halk gerçekliği söz konusu olunca verilmesi gereken bedeller artmaktadır. Bu yüzden Önder Apo Kürdistan’da ulusal bir düzeyin yakalanması için amansız bir mücadelenin verilmesi gerektiğini ortaya koydu. Başlangıçta bu gerilla savaşı temelinde yürütüldü. 42 yılı bulan mücadelenin sonunda büyük değerler yaratıldı. Kürdistan halkı en seçkin evlatlarının bu uğurda şehit düştüğüne tanıklık etti. Şimdi de “demokratik siyaset ve hukuk” zemininde yürütülecek mücadeleyle şehitlerin kanlarıyla kesinleştirdikleri varlığın özgürlüğünü sağlama hedeflenmektedir. Çünkü Kürdistan’da büyük mücadeleler verilmeyen günlük ekmeğin bile kazanılması söz konusu olamaz. Şehitler ve şehadet gerçekliği tam da bu noktada büyük bir öğretici olmaktadır. Önder Apo, “Hiçbir şehadet büyük yaşam gerekçeleri olmadan gerçekleştirilemez” demektedir. Kuşkusuz büyük yaşamlar mevcut sistemin dayattığı yaşam sınırları içerisinde oluşturulamaz. Dolayısıyla bu hakikat temelinde şehadet gerçeğinin derin bilincine varmak şarttır.

Özelde Kürt halkı, genelde Kürdistan halkları son iki yüz yılda kesintisiz kırim, asimilasyon, göçertme politikalarıyla yüz yüze kaldı. Türk ulus devleti, Arap ulusunun parçalanması üzerinden kapitalist modernite sömürgeciliği tarafından inşa edilen Arap ulus devletleri, İran ulus devleti Kürdistan’ın bölünmesine dayanarak modern ulus devlet formuna ulaştılar. Gerçekleşen katliam ve kırim politikalarına karşı dört parça Kürdistan’da büyük direnişler gelişse de Apocu Hareket’in çıkışına kadar bütünlüklü, tüm Kürdistan’ı kapsayan bir ‘ulusal kurtuluş’ fikri gelişmedi. Apocu Hareket bu gerçekliğe dayanarak daha en başından ‘halk savaşı’na dayalı bir mücadele stratejisini esas aldı. Halkın doğrudan katıldığı, savaşa halk gerçekliğinin yakalandığı bir mücadelenin zaferi ulaşması önünde bir engel olamazdı. Bu tarihen de ispatlanmıştı. En despotik, faşist, soykırımcı iktidar sistemleri bile büyük bir özenle örülen ve halkların katıldığı direniş hatlarını dağıtamamışlar ve en nihayetinde yıkılmaktan kurtulamamışlardır. 50 yılı bulan Apocu Hareket mücadelesi Kürdistan gerçekliği yönünden bize bu hakikati daha yalın sunmaktadır. İlk adımını halkına ve öz gücüne dayanarak atan Apocu Hareket, 3. Dünya Savaşı’nın verildiği günümüz koşullarında dünya hegemon güçlerinin tüm saldırılarına rağmen demokratik toplumu sosyalizme dayandırdığı mücadele hattını korumakta, dünya insanlığına özgür yaşam umudu olmaya devam etmektedir. Tüm bunlar Önder Apo’nun ‘Şehidin anısına doğru cevaplar oluşturma’ yaklaşımıyla gelişmiştir. Önder Apo ilk büyük şehidimiz Haki Karer’den günümüze değin “Şehitlerin vasiyetine gereken karşılığı verecek şekilde son nefesinde kadar yaşayacağım” yaklaşımını bir ilke düzeyinde ele almış, şehide bağlılığı bir söz, duygusal bir an olmaktan çıkarak yaratıcı, geliştirici, zaferi garantileyen bir yaşam biçimine dönüştürmüştür. Şehadet olayı bir anı olmaktan çıkarılıp yaşamda eylemsel bir duruşa kavuşturulmadığı sürece doğru bir bağlılıktan söz edilemez. Bu noktada oldukça düzeyel, örgütsüz bir duygusalıya kapılma durumu yaşanmaktadır. Elbette her şehadetten büyük üzüntü duyma insan olmanın bir gereğidir. Ancak hiçbir Şehit, ardından yas bağlanıp üzülmek için amansızca düşmanın üzerine yürümedi. Aksine birçoğu fırsatını bulduklarında vasiyet olarak ‘ardımdan ağlamayın, halaya durun’ diyerek uyarılarda bulundu. Ağlayıp yakınmanın, onları (şehitleri) doğru anlamaktan alıkoyacağının farkında olarak şehadete yürürken bile büyük bir sorumluluk bilinciyle uyarılarını yapmaktan geri durmadılar.

Şehadete yaklaşım duygusalıktan öteye geçmemekte, daha da kötüsü şehit düşeni tanıyıp tanımamaya bağlı olarak şehadet olayı karşılanmaktadır. Yakından tanınan birileriyse duygular ona göre şekillenmektedir. Bir akraba ise ona göre karşılanmakta, tepkiler ona göre yükselmekte ya da daha normal bir düzeyde kal-

maktadır. Şehidin bir emir olarak ardında bıraktığı zafer çizgisinin sürdürücülüğünü yapma oluşlarda açığa çıkmamaktadır. Üzülüyor, ağlıyor, şehitlerin anısına en güzel sözler sarf edilip onları yaşatmak istemi ortaya konuluyor. Bunun için mücadele edilmek istendiği belirtiliyor. Ancak tüm bunları kişi kendisine, hissiyatına ve bilinç düzeyine göre yapıyor. Şehitlerin kilitlendikleri zafer çizgisinin gereklerine göre karşılanmıyor, mücadeleye bu temelde yaklaşmıyor. Bunun şehadet gerçekliğini doğru anlama olmadığı açıktır. Şehadete bütünlüklü bir hakikat olarak yaklaşmak oldukça zayıftır. Bu yüzden kimi şehadetler büyük bir duygu yoğunluğuyla karşılanırken kimi şehadetler de gündelik koşuşturma içerisinde küçük bir ifade bile bulmamaktadır. Söylemde bunun böyle olmaması gerektiği belirtilse de çoğunlukla kendine görelilik düzeyinde seyretmeye devam etmektedir. Dolayısıyla ‘şehitleri yaşamsallaştırma’ pratiklerde karşılık bulmamakta, bunun örgütünü geliştirme, mücadelesini verme, pratikliğinin düzeyini yükseltme, ideolojik doğrultusunu derinleştirme zayıf kalmaktadır.

Her şehadet muhasebe ve mücadele gerekçesidir

Önder Apo’nun geliştirdiği tüm çalışmalar esasında şehit çalışmaları, şehidin anısına doğru cevapları oluşturma çalışmasını ifade etmektedir. Bu anlamda barış ve demokratik toplum sürecini geliştirme ve halkı komünalist toplum düşüncesi etrafında örgütlenme en büyük şehit çalışması olmaktadır. Bugün demokratik ulus devriminin inşası tarihin önümüze koyduğu büyük görevdir. Bu aynı zamanda şehitlerimizin biz geride kalanlara mirastan öte, büyük bir irade ve kararlılıkla yerine getirmemiz gereken emrini ifade etmektedir. Önder Apo’nun ilk şehidin anısına verdiği cevap ile Kürdistan Özgürlük Hareketi’nin kurumsal inşasına ulaşıldı ve Kürdistan özgürlük mücadelesi tüm dünyada ezilenlerin, emekçilerin, kadın ve gençlerin kapitalist modernite sömürgeciliğinin dayattığı kölelikten kurtuluşlarının umudu haline geldi. Bu öyle propaganda amaçlı dile gelen bir hakikat değildir, gerçekten de Önder Apo’nun geliştirdiği demokratik modernite paradigmasının evrensel karakteri yeterince anlaşıldığında bundan bir an bile şüpheye düşmek mümkün olmaz ve büyük bir coşku ve başarı inancıyla dönem görevlerine sahip çıkılır. Önder Apo her şehadete anında mutlaka doğru cevaplar oluşturmaya devrimci olmanın, yeterli yoldaş olmanın, daha doğrusu insan olmanın temel ölçüsü olarak belirledi. Büyük şehidimiz Haki Karer arkadaşın anısına PKK’yi kurarak cevap verdi. Diyarbakır Zindanı’nda faşizmin en katı haline karşı tepeden tırnağa direniş kesilen ve zaferin yollarını sonuna kadar açan Kemal Pir, Hayri Durmuş, Mazlum Doğan, Ali Çiçek, Dörtler ve daha nice şehidin anısına cevap olarak mücadeleyi ülkeye taşıma ve gerilla mücadelesini başlatma kararlılığını ortaya koyarak hayata geçirdi. Büyük komutan Egid’e bağlı olmanın gereği olarak gerilla ordusunu büyütmeye ve ülke topraklarını baştan başa savaştan bir gerilla ordusuyla donatmayı tarihin mutlaka yerine getirilmesi gereken emri olarak karşıladı. Kadın Kurtuluş Ordusu’nu geliştirip toplumsal özgürlüğü kadın özgürlük çizgisi temelinde geliştirmeyi yine şehidin anısına verilecek doğru cevap olarak belirledi ve bugün PAJK öncülüğünde somutlaşan Kadın Kurtuluş İdeolojisi tüm dünya insanlığını etkileyen bir düzeye ulaştı. Önder Apo tüm dönemlerde yapılması gerekenin mutlaka süreklileşen bir örgütlülüğe ulaşmak olduğunu ortaya koydu; anı anına mücadele ederek, her dönemin örgütünü oluşturarak Kürdistan sınırlarını aşan demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü toplum paradigmasına ulaştı. On binlerce kadın ve erkek tereddütsüzce bu mücadele hattının başarısı için her şeylerini ortaya koyup şehadete ulaştı. Bu

yüzden de her şehadetin büyük muhasebe ve mücadele gerekçesi olduğunu bilerek gerekleri mutlaka yerine getirilmelidir.

Birçoğumuzda şahadete ve şehitlere yaklaşım sıradan bir duygusallığın, dayanılmaz bir yüzeyselliğin sınırlarında kalma temelindedir. Her şehadet karşısında üzüldüğümüz, göz yaşı döktüğümüz doğrudur. Onları en güzel sözlerle, stranlarla karşılayıp yaşatmak istiyoruz. Gerektiğinde zalime karşı durmaktan da geri durmuyoruz. Fakat tüm bunları kendimize göre, günlük yaşamın hissiyatı temelinde yapmak istiyoruz. Şehadet gerçeğinin, şehitleri yaşatmanın mümkün olacağı katılımın ilkelerine ulaşamıyor ya da ulaşmayı bir görev olarak belle-miyoruz. Bir tören düzenlemek, törenlerde birkaç slogan atmak, anmalarda adlarını zikretmekle sınırlı kalıyoruz. Yoldaşları olarak bu gerçekliği yaşarken aileleri olarak da çoğunda değerli bir şeyimizi kaybetmiş gibi hayıflanıyor, şehadeti karşısında adeta çaresiz kalıyoruz. Oysa onlar, özgür bir ülkede özgür bir yaşamı yaratma uğruna şehit düştüler. Yüce amaç ve bağlılıkları vardı. Onlar, soykırımcı sistemin yaptığı her saldırıyı başarının temeli yaptılar, öfkelelerini büyüterek intikama yöneldiler. Şehit düşen her yoldaşının silahını ve adını başka biri devralarak mücadeleyi sonsuz kıldılar. Şimdi tüm bu gerçekleri görmeden, kavramadan, en önemlisi de bunun derin hissiyatına ulaşmadan şehitlere cevap olunduğunu, onları yaşatmaya çabası verildiği iddia edilebilir mi? Bu ne kadar gerçekçi olacaktır? Söylemde bunlar kabul edilse de pratikte bunun karşılığı oluşturulmadığı, rutinin dışına çıkılmadığı bir gerçek.

Önder Apo şehide olan yaklaşımını “Ben şehitlerin zincirlenmesi biçiminde bir PKK tarihini anlatmayı çok istedim ve zaman zaman da temel dönemeçler itibarıyla anlattım. Şahadetlerin ufku nasıl açtığını ve bunda bir PKK’linin yer alışının nasıl olduğunu da göstermeye çalıştım. Ama sizler de bu zincirin orta halkalarını ekleyebilirsiniz. Her alanın, tüm ülke genelinin bütün görevlerinin şehitlik halkalarını birbirine ekleyebilirsiniz. Bu bir borçtur. Ben hepsinin adı neden aklımda değil diye kendime esef ediyorum. Neden hepsinin anısına verilmesi gereken karşılığı vermedim diyorum. Ama genelde hep şunu kanıtlamaya çalıştım: Şehit kanının döktüğü her yerde bir militan bırakabilmek, kanı boşa aktı dedirtecek bir durumu düşmana sunmamak. Ne kadar şahadet yaşanmışsa, onların anısının amansız bir takipçisi olduğumu gösterdim. Biz bunu biraz gösterdik diye teselli buluyoruz. Ama yetersiz. Çünkü oralarda öyle pek yamanca savaşmıyorlar. Dolayısıyla anılarına biraz daha yetkin karşılık vermek gerekir diyorum. Bütün o sahalarla savaşı kızgınlaştırmak, şahadetin boşuna olmadığını ve şehitlerin intikamının alınacağını, emrettiklerinin gereğinin yerine getirileceğini gösterebilmek gerekir. Yaptığım bütün taktik arayışlar, bütün güne yüklenimlerim bu ahdimde bağlı olmanın gereğidir. Ben de bu anılara karşılık vermek istiyorum. Bunun ancak böyle olacağına inanıyorum. Kendimi kandırmak istemiyorum” şeklinde ifadeye kavuştururken hayati bir gerçeği de ortaya koyuyor. Gerçekle yüzleşmeye çağırmakta, şehitlere yoldaş olmak için nasıl bir bilinç, hissiyat ve pratik düzeyi kazanılması gerektiğini ifade ediyor. Şimdi bu kadar açık olan bir gerçekliğin anlaşılmadığı söylenebilir mi? Elli yıldır durmadan bu gerçekliği haykıran, büyük eylemi ve düşüncesiyle şehitlerin dile geldiği hakikat olan Önder Apo’nun duyulmadığını söyleyecek kadar kendini kandırma durumu olabilir mi? Şehitler, birer hikayeden oluşmuyor; onlar tanınmayı, bilinmeyi, yaşama etki etmeyi gerektiren, dile gelmeyi bekleyen hakikattirler.

Şehadet gerçeğini anda yaşamak ve kendini yeniden doğurmak gerekir

Tüm şehitlerin yoldaşları, aileleri tarafından olduğu kadar halklar, dünya insanlığı tarafından da tanınıyor olması gerekmektedir. Kürdistan özgürlük mücadelesi Kürdistan sınırlarını çoktan aşmış, demokratik insanlığın değeri haline gelmiştir. Dolayısıyla çalışmalar artık sadece Kürdistan’da yarattığı etki üzerinden değerlendirilemez. Bizi doğru mücadele eder durumdan alıkoyan düşmanın gücü değil düşünme, planlama ve uygulamaya koymada yaşadığımız yetersizliklerdir. Zamanında yapılmayan çalışmalar, yerine getirilmeyen görevler sayısız şehidimizin isimlerinin netleştirilmemesine neden oldu. Önder Apo “neden hepsinin isimleri aklımda değil diye kendime esef ediyorum” derken kendimize “kaç şehidimizi yeterince biliyor, tanıyoruz” sorusunu sormak gerekmez mi? Şehitleri tanımıyor, bilmiyor olmak, onların ailelerini ş-

“Önder Apo ilk büyük şehidimiz Haki Karer’den günümüze değin “Şehitlerin vasiyetine gereken karşılığı verecek şekilde son nefesime kadar yaşayacağım” yaklaşımını bir ilke düzeyinde ele almış, şehide bağlılığı bir söz, duygusal bir an olmaktan çıkararak yaratıcı, geliştirici, zaferi garantileyen bir yaşam biçimine dönüştürmüştür. Şehadet olayı bir anı olmaktan çıkarılıp yaşamda eylemsel bir duruşa kavuşturulmadığı sürece doğru bir bağlılıktan söz edilemez.”

hadet gerçeği etrafında yeterli bir örgütlülüğe kavuşturamamak bize ne kadar esef verici geliyor? Bilinmeyen, tarihe gömülmüş kaç şehidimizin sesine ulaşıp onları yaşamla buluşturduk? Yoksa sadece tanıdıklarımızla mı yetindik, sadece tanıdıklarımızı mı dert edindik? Ulusal bir düzeyi ifade eden şehadet gerçeğini kendi dar sınırlarında seyreden bireysel, ailesel, aşiretsel gerçekliğimize indirgedik. Özgürlük mücadelemizin tarihi bir zincirin halkaları gibi birbirine eklemlenen ve tarihin akışına etki eden şehitler gerçeğinden oluşmaktadır. Her bir halkanın oluş zamanını ve mekanını açığa çıkarmayı, demokratik toplum ve özgür yaşamın inşasında moral değer olarak belirlemeyi, ulusal mücadeleyi demokratik ulus paradigması temelinde en etkin düzeye ulaştırma şehitlere bağlılığın temel ölçüsü olarak belirlemek gerekmez mi? Bunları yoldaşları ve aileleri olarak bizim dışımızda yapabilecekler var mıdır?

Kapitalist modernitenin, bağlı olduğu ideoloji olan liberalizmin birey-toplum diyaletliğinde yarattığı en büyük tahribat hakikati parçalamada temelinde gelişmiştir. Hakikati parçalanmış toplumsallığın yarattığı kişiliğin de parçalı olacağı açıktır. Bilinç ve zihniyet kıyımı olarak gerçekleşen bu parçalılık hislerimize, sevinç ve kederlerimize kadar sirayet etmiştir. Dolayısıyla yaşananları değerlendirirken, sonuçlar çıkarmaya çalışırken de son derece parçalı, eksik ve hatta hatalı sonuçları bu temelde yaşamaktayız. Giderek anlamını yitiren bir şarkının nakaratı gibi tekrar durumları pratiklerimizde, düşünce ve kavrayışlarımızda kendisini dışı vurmaktadır. Bir bütünü ifade eden hakikati görmeyince kendimizce sonuçlara ulaşmakta ve birbirinin devamı olan hataları içeren bir oluşa katılmaktayız. Zaman içinde yanlış, doğru olmayana alışıyor ve yanlışlarımızı doğru olarak addetmeye başlıyoruz.

Şehitleri anarken sürekli en iyiyi, en doğruyu, en güzeli onlara yakıştırmaya çalışıyoruz. Kuşkusuz şehitlerimiz her şeyin en iyisini hakketmektedir. Fakat nedense tüm bunları şehit düşmelerinden sonra yapıyoruz. Peki onlar da bizim gibi yaşayan ve mücadele edenler değiller miydi? Şehitler için en güzel sözleri bulmaya çalışırken kendimizi şehit gerçeğinin ne kadar yakınında ya da uzağında görüyoruz? Eğer onlar ahlaki politik birey olmanın en yalın halini ifade ediyorlarsa bizim de buna göre yaşamamız gerekmez mi? Bu bir çelişkiye, yanlışla işaret etmiyor mu? Şehitler çizgisini esas aldığımızı söylüyorsak bizim de iyiyi, doğruyu ve güzeli yaşayanlar olmamız gerekmiyor mu? Hiç kuşku

yok ki tüm bunlar cevaplanmaya muhtaç sorulardır. İyi, doğru ve güzeli şehitlere ithaf ederken kendimizi bunun dışında görme durumumuz olamaz. Eğer şehitleri ölçü olarak belirliyorsak yaşam karşısındaki duruşumuzun, mücadeleye katılımımızın bu ölçüleri karşılaması gerekir. Yoksa şehitler adına nasıl söz söylemeye yeltenebiliriz, kim bizi ciddiye alabilir? Onların demokratik ve özgürlükçü zihniyet ilkelerini kendi pratiğimizde oluşturamazsak yanlışlarla yaşamaya alışma durumuna düşeriz ki, bu da büyük bir yozlaşmanın eşiğine adım atmak olur. Ki şehadetleri üzerinden öyle çok zaman da geçmiş değildir. Halen yüzleri aşan şehit ilanları yapılmakta, halk olarak taziye cadırlarına akmaktayız. O vakit şehadet gerçeği bir anı, belli zaman aralıklarında hatırlanması gereken değil, aksine anda gerçekleşen ve tarihin akışına yön veren bir gerçeklik olarak karşılanmalı, buna uygun yaşamayı, zihniyet ve vicdan devrimini kişiliklerimizde bu temelde gerçekleştirmeyi esas almalıyız.

Şehitlerle yürümek devrimci bir yürüyüştür

Önder Apo’nun İmralı tecrit sistemi içerisinde bile şehide, şehidin anısına doğru yaklaşım gösterme, başarının mutlaka bu temelde sağlanma hakikatini bir an bile düşünmeden yaşamamak gerekir. Önder Apo’nun şehide olan yaklaşımını görünce ürpermek, derin bir muhasebe yaşamamak için vicdanların buz bağlamış, bilinçlerin körelmiş olması gerekir. İmralı duvarlarını, rejiminin zorbalık sınırlarını aşarak bize ulaşan değerlendirmeler, içinde bulunduğumuz gerçekliğin kavranması ve doğru sonuçlara ulaşmak için olması gerekenleri yakıcı bir şekilde bize göstermektedir.

Bu durumu her birimiz kendimize, çevremizdeki tanıklıklarımıza uyarlayabiliriz. Çeşitli uyarıcı etkilerle, kitap, şiir, film, eylem içinde bulunduğumuz ortamın etkisiyle birdenbire çok farklı bir insan olduğumuzu hissedip, bu etkinin dağılmaya başlamasıyla farklı bir kulvara geçiyorsak tam da halden hale geçiş anlamına gelen durumu yaşıyoruz demektir. Kendi içindeki insanlığı yitirmemiş her bireyi etkileyecek olan olayların etkisiyle kısa süreliğine yüce duygulara sahip insanlar gibi kendimizi hissetmek bizleri yalıtılmamalı. Nerede ve kim olduğumuzu belirleyen esas şey, yaşamımızı yön veren başat duygular ve düşüncelerdir. Bazı değerler ilke ve amaç haline gelmiş midir? Yaşam bu amaca göre mi şekillenmektedir? Duygular, tutkular

ve güdüler bunun emrinde midir? Cesurca yüzleşilmesi gereken gerçekler bunlardır. Şehitlerin çizgisini zafere taşıyabilmek için zafer çizgisinin militanlarına ihtiyaç varsa, kendi kendimizle hesaplaşarak böylesi kişilikleri yaratabilme uğraşı içinde bulunmak da şehitlerin anısına verilecek doğru yanıtlardan biridir.

Şehitler ölümsüzdür deyip, onların ardından biri ölmüş gibi yas’a girmek çelişki değil midir? Bedenlerini bir daha göremeyeceğiz, bir daha onlarla fiziken yan yana olamayacağız bunun özlemini, acısını hep hissedeceğiz, bu doğru ve gayet insani bir duygudur. Onların her birini tek tek çok arayacağız, her birinin bıraktığı boşluğu belki de tüm yaşamımız boyunca hissedeceğiz. Önder Apo’nun Haki hevalin şahadetinin ardından döktüğü gözyaşları da bunları anlatıyor zaten. Önder Apo’nun halen şehit arkadaşları özlemle anması, araması onları yaşarken ölümsüzleşecek denli büyük kişilikleri nedeniyedir. “Kemal sağ olsaydı her şey çok farklı olabilirdi” sözleri kaybın büyüklüğüne yapılan bir atıftır. Hakeza diğer arkadaşlar için de böyle. En güzel yoldaşların kaybı, yürekleri sarsmıyorsa insanlığımızdan çok şey yitirmişiz demektir. Bu sarsıntı neye yol açıyor, yaşama küsup içe kapanarak yas tutmaya mı, daha büyük ve örgütlü zafer yürüyüşüne mi? İlkini yapanlar şehitlerin ölümünü kabullenirken, ikincisini yaşamının amacı haline getirenler şehitleri ölümsüz kılanlardır. Şehitlerin yol göstermeye devam ettiği belirtiliyorsa, gösterilen istikamette tek hedef vardır. Zafere ulaşmak! Onların gösterdiği yolda yorgunluk, yılgınlık, sistemiçileşme yoktur. Bu istikamette bir güzergah izleyenler, yanlış yola girip nefesi erkenden tükenenler olabileceği gibi, tercihini bilinçli bir şekilde böyle yapıp vicdan tatmini amacıyla yıl dönümlerinde şehitler için olağan yaşamlarında kısa bir anma parantezi açanlardır...

Verilen sözlerin hakikatinde kendini sorgulamak...

Şehit gerçekliği en ciddi olunması gereken konuların başında gelmektedir. Ne tek başına duygusallık ve hüznün ne de an’lık bir intikam arayışlığı bu ciddiyetin içini doldurmaya yetmez. Önder Apo, şehit acısını yüreğinde en fazla duyumsayan olsa da moralinden, üretkenliğinden, yaşam enerjisinden ve milyonlara başarma inancını yamaktan bir an bile geri durmadı. Her fırsatı bunun için değerlendirdi. Her diyalog, her görüşme, her nefes, her

söz mücadeleyi daha da büyütme vesilesi haline getirildi. “Şehitlerin vasiyetine gereken karşılığı verecek şekilde son nefesine kadar yaşayacağım” sözleri ve yaşama yüklediği anlam ciddiyetin nasıl olması gerektiği açısından da öğreticidir...

Şehitler geçmişte kalan bir anı değil, bugünü ve geleceği aydınlatan birer meşale ise buna göre yaşadığını iddia edenlerimizin hem bu aydınlatıcı yolda neleri gördüğünü, hem de ne kadar buna göre yaşadığını sürekli bir muhasebe konusu yapması gerekiyor. Sürekli sorgulanması, hatalardan arınma, yanlışlarla yaşamaya alışmama yeni hedeflerin üzerine daha donanımlı bir yürüyüş demektir. Bunun arayışı ve kesintisiz iradeleşmesi demektir. İşte bu nedenle şehitlerle yürümek devrimci bir yürüyüştür. Bunu başarabildikçe Önderliğin yükünü hafifletme ve şehitlere yoldaş olma çizgisine yaklaşacağımız açıktır.

Şu hususu önemle vurgulamak, yüksek bilinci ve derin hissiyatına ulaşmak gerekir. Tüm şehitlerin buluştukları ortak payda Önder Apo ideolojisine olan inançları, ülke ve halklarına olan sevgileri, dayatılan zulüm, talan, sömürü ve işgale karşı olan öfkeleriydi. Onların gücü iman ettikleri doğrulardan, özgür yaşam umudundan geliyordu. Kapitalist modernitenin sunduğu tüm maddi imkanları reddederek ana toprakları üzerinde onurlu bir yaşam mücadelesini tercih ettiler. Sonsuzluğa yol aldıklarında da hepsinin ortak şiarı ‘başladığımız özgür toplum inşasını başarıya ulaştırın’ idi. Bunun dışında geride bıraktıklarına dair bir şey bildirmediler. Yoldaşlarına silahlarını yerde bırakmamayı emrederlerken, ailelerine de bütün varlıklarıyla canlarıyla yarattıkları değerlere sahip çıkmayı, her koşul altında mücadeleye devam etmelerini emrettiler. O halde onlar adına söz söyleme sorumluluğunu gösteren bizler nasıl yapmalıyız? Özgürlük mücadelemizi halen başarıya ulaştıramadığımız, büyük bedellerle elde edilen kazanımları sağlama alamadığımız bir gerçek. Oysa biz yoldaşları, devrime gönül verenler, aileleri, arkadaşları onlara sözler verdik. Ağıtlar yapıp öfkemizi bileedik. Halen sözler vermeye devam ediyoruz. Peki ne oluyor da şehadetlerini öğrendikten kısa bir süre sonra bunlar normalleşiyor, günlük yaşamın rutinine karışıyorlar? Şehitler üzerinde tasarruf geliştirmeye iten şey kaynağını nereden alıyor? “Benim şehidim, falan kurumun şehidi” deyip şehitler gerçeğini parçalayan, kategorize eden, şehitlerin ruhlarını incitecek yaklaşımlar sergilenebiliyor? Böyle yapmanın pekala ahlaki, soylu bir davranış olmayacağı açıktır. O halde durup yeniden düşünmek, yaşanan her şehadetin anlamının büyük savaşını vermek şarttır. Şehitleri doğru anlamayı yurtsever, yoldaş, arkadaş ve dahası insanı olmanın temel ölçüsü olarak belirleyerek, özgürlüğü ve başarıyı burada aramalıyız.

“Farklı farklı yerlerden, farklı inançlardan olsalar da Kürt halkının, şehit ailelerinin yek vücut ve bilinç olarak hareket etmeleri gerekir... Şehitlerimiz bir aileye, aşirete ya da şehre ait değil, tüm Kürdistan’a aittir. Öyle ki günümüzde Kürdistan özgürlük mücadelesinde ifade bulan şehadet gerçeği tüm insanlığa aittir. Bunu böyle ele almalı ve şehitler gerçeğine bu temelde yaklaşılmalıdır. Şehadet gerçeğini aile, akraba, arkadaş sınırlarına hapseden her yaklaşımın Şehitler gerçeğine büyük bir haksızlık olacağı bilinmelidir.”

Şehit yaşamın sözü kalanlar ise sözün gerçekleştiricileridir

Şehit gerçekliği etrafında buluşmaların yaşandığı her mekan toplumun doğru zihniyet dönüşümünü yaşayarak ahlaki politik toplumun geliştiği yerler olmalıdır. Sadece belli zaman aralıklarında biraraya gelinen yerler değil, toplumun eğitildiği, gençlerin şehitler gerçeği çizgisinde kişilik kazandıkları, kadın özgürlük çizgisinin toplumsal özgürlüğün sağlanmasında esas ilke olarak benimsendiği, çocukların geleceğe Önder Apo ideolojisi temelinde demokratik ulusun özgür bireyleri olarak komün yaşamını her yerde geliştirecek kişiler olarak yetiştirildiği zeminler olmalıdır. Sadece sorun ve sıkıntıların dile geldiği, rahatsızlıkların ifade edildiği yerler olmamalıdır. Aksine tüm toplumsal sorunların çözümünün şehit aileleri ve şehit takipçilerinin edinecekleri bilinç, kültür ve mücadele kararlılıklarına bakılarak bulunduğu mekanlar olmalıdır. Peki bunu başarmak, insanları yeniden öz toplumsal değerlerle buluşturmak, birarada olmaktan hoşnutluk duymalarını sağlamak, kolektif mücadele ruhunu şehitler gerçeği temelinde yeniden güçlendirmek, toplumda sarsılmaz bir güven, hoşgörü ve sevgi geliştirmek imkansız mı? Farklı farklı yerlerden, farklı inançlardan olsalar da Kürt halkının, şehit ailelerinin yek vücut ve bilinç olarak hareket etmeleri gerekir. Çünkü bağlı olduğumuz şehitler gerçeği yektir; tüm şehitlerimizin ortak çağırısı, varlığı kanıtlanmış halk gerçekliğinin özgürlüğünün sağlanmasıdır. Ne kadar farklılıklarımız olsa da hepimiz bunun başarısı için seferber olmak durumundayız. Şehitlerimiz bir aileye, aşirete ya da şehre ait değil, tüm Kürdistan’a aittir. Öyle ki günümüzde Kürdistan özgürlük mücadelesinde ifade bulan şehadet gerçeği tüm insanlığa aittir. Bunu böyle ele almalı ve şehitler gerçeğine bu temelde yaklaşılmalıdır. Şehadet gerçeğini aile, akraba, arkadaş sınırlarına hapseden her yaklaşımın Şehitler gerçeğine büyük bir haksızlık olacağı bilinmelidir.

Şehitlerin takipçisi olacağımıza dair söz verdik. Belirledikleri istikametten hiçbir şart altında sapmayacağımızı söyledik. Onları sonsuzca yaşatacağımıza ahdettik. Peki onları yaşama taşıyacak

çalışmayı nasıl yapacağımızı hiç düşündük mü, yoksa görkemli bir uğurlamayı, belirli zamanlarda yapılacak anma etkinliklerini yeterli mi gördük? Şüphesiz her şehidin yaşam hikayesi destan, roman, öykü, büyük sanat eserlerine konu yapılacak niteliktedir. Bu yaşamların her birini yeterince inceleyip edebiyat, şiir, sanat konusu yaparak geleceğe taşıma devrimin inşasına, doğru bir zihniyet dönüşümüne öncülük edebileceği gibi demokratik toplumun yaşam ve ilişkilerinin örülmesine de büyük katkı sunacaktır. Mesele bunu kimin yapacağıdır. Çoğunda kendimizi böylesi bir çalışma karşısında sorumlu görmemekteyiz. Şehitler gerçeğini bütünlüklü bir hakikat temelinde toplumun zihniyet inşa çalışmalarına katmamaktayız. Şehit yaşamlarını inceleme, Onlar hakkında bilgi toplama ve güçlü bir direniş ve mücadele hafızasını geliştirmeyi kendimize dert etmemekteyiz. Eğer bunları yoldaşları, amaç ve ideallerine bağlı olduğumuzu büyük bir kıvançla ifade eden sevenleri, aileleri olarak bizler yapmazsak kim yapacak o halde? Bu konuda bir yüzeyselliğin olduğunu, şehit çalışmalarını merasim, anma ve aile sorunlarıyla ilgilenmekten ibaret gören bir yaklaşım sahibi olduğumuzu görmekteyiz. Kaldı ki çoğunda yaptığımız anmaların kendisi de şehadet gerçeğini parçalayan, anlamını daraltan, şehitlerin günlük dişimelere konu olmasına vesile olmaktadır. “Falan kesin şehidi, falan kurumun şehidi, benim şehidim...” gibi ifadeler ile başlayan ve giderek şehitler arasında bir kıyas yapmaya kadar uzan anlamsız, şehit gerçekliğinden son derece uzak ve hatta karşıt yaklaşımlar gelişebilmektedir. Hepimiz çabalarımızı ortaklaştırıp şehitlerin doğru sesini yaşama hakim kılacakken, kendi anlayışlarımızı, basit duygularımızı şehitlerimizin amaç ve ideallerinin önüne geçirebiliyoruz. İşte şehitlerin ifade ettikleri hakikat bu şekilde parçalanıyor ve böyle davranarak şehitlerimizi sonsuz yolculuklarında huzursuz ettiğimizi, ruhlarını incittiğimizi bilmeliyiz.

Kürdistan özgürlük mücadelesinde kadın şehitlerin özgün bir yeri bulunmaktadır. Kürt kadınları, Kürt toplumunda büyük bir dönüşümün öncülüğünü yaşayarak geliştirmekle kalmayıp, kadın özgürlük mücadelesinde de tüm dünyaya yepyeni bir bakış sundu. Özgür Kadın Hareketi olarak Kürdistan özgürlük mücadelesinin her

aşamasında yer alarak gelişmesine öncülük ettiler. Berivanlar, Beritanlar, Zılanlar, Sema, Nuda ve Berfinlere kadar binlerce kadın birer tarih yapıcı olarak zamanın akışına katıldı. Önder Apo, Kürdistan Özgürlük Mücadelesi’ndeki şehadet gerçeğini tanımlarken kadın şehitlere ayrıca yer vererek şöyle değerlendirir:

“Daha şimdiden tarihe geçmiş bu kadar kadın şehidi olan bir hareket olarak, bir Önderlik olarak kanıtlanmıyız gözüyle de değerlendiriyorum. Hiçbir harekete nasip olmayacak yüzlerce kahraman kadın şehitleri var. Bu, madem tarihte ve günümüzde hiçbir partide bulunmuyor o zaman bizim partimiz, Önderliğimiz büyük bir kadın özgürlüğünün de ifadesidir. Çünkü şehadet yalan söylemez! Üzerinde düşünülürse görülecektir ki bu kadar şehadetin açıkladığı tek olay; yüce kutsal özgürlük ilkesidir. Bu ilke temelinde yaşama çekiliyorsunuz. Herkesin büyük takdiri kadar, hürmet etmesi, saygı duyması gereken de bu yaşam biçimidir. Bu konuda gözünü kırpmadan kendini yakan şehadet gerçeğimizdir. Teslim olmamak için son bombayı kendisinde patlatan şehadet gerçeğimizdir ve bu en çok da kadın şehadetinde görülmüştür. Ne kadar üzerinde düşünülse, anlam verilse o kadar yeridir. Bence sizlerin kadın şehitlerimiz üzerinde düşünmeyi bilmeniz lazım. PKK’nin şehitleri içinde, en kahramanca ifade kadın şehadetlerindedir. Gerek yakma olayında gerek teslim olmama konusunda son kurşunu kendine sıkma olayında çarpıcı olarak böyledir. Sıradan geçirilecek şehadetler değildir. Bu temelde de yol alıyoruz...”

Kadın şehitler ayı olan Ekim ayının ön günlerini yaşıyoruz. Özgürlük mücadelemizin ulaştığı düzey bir bütün olarak şehitler gerçeği üzerine çok daha derinlikli yoğunlaşmayı zorunlu kılmaktadır. Ekim ayı şehitleri şahsında kadın özgürlük çizgisini anlama, Önder Apo gerçeğine doğru katılma ve dönemin görevlerini başarıyla bir şekilde hayata geçirme ancak böyle mümkündür.

“Şehitler ölümsüzdür; çünkü onlar yaşanması gereken sözün yegâne sahipleridirler. Kaldı ki bunların da yaşaması bu son sözlerle gösterecekleri bağlılıkla mümkündür. Şehit yaşamın sözüdür, katanlar ise, o sözün gerçekleştircileri olurlarsa yaşarlar. Başka tür bizim için yaşamın gerçekleşeceğine hiç inanamayız.”

Tarihte KÜRT–TÜRK ilişkileri

Öncelikle şu noktanın altını kalın çizgilerle çizmeliyiz: Türklerin Ortadoğu serüveni Kürtlersiz olmaz. Bunu çok derinden anlamak gerekir. Türkler ne inşa ettilerse Kürtler üzerinden inşa ettiler. Bunu, komuta ilişkisi temelinde yapmışlar. Maalesef Harpagos'tan beri Kürtler, hep başka komutanların askeri olmuştur. Çok geleneksel bir Kürt özelliğidir. Komutan, hep başkasıdır. Tarihi Med Konfederasyonu, Harpagos tarafından ihanete uğrayıp sona erdirildiğinden bugüne kadar Kürtlerin en nitelikli askerleri, hep başka komutanların askerleri olmuştur.

Türkleri biraz daha açıklayacak olursak; Türkler bu coğrafyaya İslam'ın askeri olarak gelmişlerdir. O dönem Abbasi halifesi, bir Kürt hanedanlığı olan Büweyhilerin kuşatması altındadır ve işlevi de bir dini görevlinin yetkileriyle sınırlandırılmıştır. Fatimiler Dicle-Fırat sınırlarına dayandıklarından, neredeyse halifeliğin sonu gelmek üzeredir. Böyle bir ortamda Abbasi halifesi, Tuğrul Bey'i yardıma çağırır ve ona sultanlık verir. Temel şartı da Büweyhilerin etkisinin kırılmasıdır. Tuğrul Bey, askeri ihtiyacını karşılamak için, Şia Büweyhilere rakip olan sünni Kürtlerle ittifak yaparak, Kürt-Türk ilişkilerinin de temelini atmış olur. Nitekim sünni Kürtlerin desteğini alan Tuğrul Bey, Büweyhileri yenilgiye uğratar ve böylece halifeliği de yok olmaktan kurtarır. Tuğrul Bey, Şeddadi miri Manuçehr ile ittifak kurarak iki gücü birleştirir ve Ermeni krallığına karşı saldırı başlatır. Ani'den Kars'a tüm alanlarda hâkimiyet sağlayan Tuğrul Bey, Manuçehr ile kurduğu ittifakın gereği Ani kentini Manuçehr'e verir, Kars bölgesini ise kendisi yönetir.

Tuğrul Bey ile Manuçehr ittifakı Ermeni krallığını yenilgiye uğrattırken, Tuğrul Bey güçlenir ve 1055'te Abbasi halifesinden "sultanlık" payesini alır. O dönemde Kürt mirlikleri, bölgede hayli etkin durumdadır. Bugünkü Azerbaycan merkezli Kürt Şeddadi Mirliği, alanın hâkim gücüdür. Farqin merkezli Mervaniler, Van'dan Urfa'ya uzanan hat üzerinde hâkim güç konumundadır. Eğil merkezli Mirdasiler, Adıyaman ve Malatya'ya kadar bir bölgeyi kontrol etmektedirler. Coğrafyanın bazı bölümleri, Hesenweyhi Mirliğinin denetimi altındadır. Bunlar gibi irili-ufaklı mirliklerin statüsü, Selçuklu içindeki bağımsız birlikler biçimindedir.

Kürt-Türk ilişkisi, tarihteki Med-Pers ilişkisine benzer. Medler olmadan Persler, Persler olmadan da Medler ayakta kalamamıştır. Pers İmparatorluğunun etkili askerleri büyük oranda Kürtlerden oluşurken, komutasında Persler vardır. Güncel dile çevirirsek, Kürtsüz İran olmaz. Nitekim bugün de bu yarı-stratejik, yarı-taktik ilişki devam etmektedir. Türklerin Ortadoğu serüveninde de komutanın Türklerden, önde gelen askerlerin ise Kürtlerden olduğunu görürüz. Tıpkı Med-Perslerde olduğu gibi. Günümüzün kavranması açısından bu önemli bir tespittir. Bunu, bütün detaylarıyla anlamak gerekir. Başka türlü kaybetmekten kimse kurtulamaz.

İttifak sadece askeri değil devlet aklının oluşumunda da oldu

Tuğrul Bey, halifeden sultanlık ünvanını aldıktan sonra merkezini tarihsel olarak Medlerin başkenti olan Hemedan'da kurar. Bu merkezde zamanla Büyük Selçuklu Devleti'nin de temelleri atılır. Selçuklu ileri gelenleri bütün ailelerini Hemedan'a getirir ve burayı kendilerine mesken seçerler. Kürtler ve Selçuklular Sünni olduklarından birlikte hareket etme zeminini bulurlar. Bir Kürt alim olan Abdulkadir Geylani'nin bu dönemde devletin hukuksal temelini teorik alt yapısını oluşturmak için fıkıh çalışmasına başladığı da belirtilmelidir. Devlete akıl hocalığı yapan Kürt uleması geleneği Nizamülmülk, İdrisi Bitlisi gibi isimlerle yüzlerce yıl devam edecektir. Kürtlerle Türkler arasındaki ittifak, sadece askeri alanda değil, devlet aklının oluşumunu teşkil eden diğer alanlarda da gerçekleşmiştir.

1100'lerden sonra Kürt mirlikleri adım adım Selçuklu sultanlarına tabi olmaya başlar. 1000'lerden 1100'lere kadar Kürt mirliklerinin bağımsız statüleri, Selçuklularla kurdukları eşit ilişki ve ittifaka dayanır. Selahaddin Eyyubi'de görüldüğü gibi bazen Kürt komutan önderlik eder, bazen de Türk komutan. O koşullarda Kürt-Türk ittifakı her iki halkın varlıklarını korumaları için olmazsa olmaz kabilindedir. 1100'lerden sonra bu denge adım adım değişirken, komuta Türklerle geçer. İdeolojik alan büyük oranda Kürt molla kısmında kalır. Kürtler ise sosyal ve kültürel alanda ağırlık-

“Bin yıllık Türklerle Kürtler arasındaki tarihe bakıldığında kültürel geçişkenliğin oldukça yoğun olduğu görülür. Germiyoanoğulları Anadolu'da bir Kürt beyliğidir. Artukoğulları Kürdistan'da bir Türk beyliğidir ama tebaası Kürt'tür. Kendisi de Kürtleşmiştir. Sadece Kürt ve Türkler değil, Mezopotamya ve Anadolu topraklarında kimlikler, kültürler, inançlar büyük oranda ittifak halinde yaşarlar. Tek başına Türk yoktur, tek başına Kürt de yoktur; tek başına Arap ya da Fars da yoktur. İç içe geçmiş bir tarih ve kültür vardır.”

larını sürdürürler.

Selçuklu aile geleneği, Ortadoğu'da devlet yöneticisi konumunda sultan, prens olarak varlığını sürdürür. Devlet yöneticiliği ve beylik dışında bir konumu kabul etmeyen Selçuklular, Ortadoğu'nun yeni hâkim gücüdürler artık. Hanedanlığa, beyliğe kabul edilmeyenler ise Türkmenleşirler. Türkmenler, aslında hanedanlıktan atılmış kişilerdir. Türkmenler, baskılara karşı isyan ederken Irak'taki ve Suriye'deki çöllere sürülmüş; diğer yandan Anadolu'nun, Karadeniz'in, Torosların doruklarına sığınmış kabilelerdir. Bugünkü Yörükler, Çepniler, Tahtacılar bunlardır. Ki bunlar "Etrak-ı bi-idrak" yani "İdraksiz Türkler" diye geçmektedir. Hanedanlık kesimi ise kendilerini bunlardan saymazlar. Gerek Osmanlı gerek Selçuklu beyleri hem din değiştirmişler hem törelerine yabancılaşmışlar. Bir yönetici kliktirler. Onlar için kan bağı hiç önemli değildir. Bunlar tamamen devlet ve iktidar kesilmiş bir kesimdir. Bunların esas kültürel, ideolojik zeminini ise Kürtler oluşturur. Kürtler de Perslerden beri, iyi asker olma ve dağlarda yaşamaya alışmışlar. Yardımcılıkta da üstündürler.

Osmanlı hanedanları Sünni Müslüman olurken, Türkmenler büyük oranda muhalif mezhep, tarikat ve inançlara sahip olmuşlar. Osmanlı beyleri için kan bağlarının hiçbir anlamı yoktur. Tamamen iktidara ve devlete odaklanmış aristokratik bir gücü temsil ederler.

Kürt-Türk ilişkisi, Türk-Yunan ilişkisi gibi değildir. Bin yıldan bu yana birbirini var etmiş bu ilişki di-yalektiği, şimdiye kadar Kürt tarih yazıcıları tarafından "Türklerin Kürtleri kullanması" biçiminde yorumlanmıştır. Gerçekte bu ilişkiden Kürtlerin de kazandığı değerler vardır. Kürtler tek başına yapamadıklarını, Türklerle birlikte yaparlar. Bunun en somut örneği Malazgirt Savaşı'dır. Hemedan'daki Sünni Kürtler, Selçuklularla ilişki kurmazlarsa emirliklerinin elden gideceğini gördüklerinden, her ikisinin menfaatine olan bir ilişki geliştirmek zorunda olduklarını anlarlar.

Zagroslarda var olmak, ittifak kurmakla mümkün. Bu gerçeği yakından deneyimleyen Kürtler ve Türkler, arada bir birbirleriyle çatışmış olsalar da genel olarak hep ittifaktan yana karar kılmışlardır. 1070'lerde Bizans kralı bugünkü Gürpınar'a kadar gelir. Hakkari'yi bile alabilecek durumdadır. Mervani Mirliği de tehdit altındadır. Daha kuzeyde Ermeniler, Bizans ile iş birliği yaptığından, Şeddadileri de denetim altına alma tehlikesi kapıdadır. Bu nedenle Kürt mirleriyle Sultan Alparslan ittifak yapma gereği duyarlar. Kürt mirleri Türklerle ittifak kurmazsa, süreç içinde Gürcü prenslikleri Ermeni Krallığıyla ittifak yapabileceklerdir.

Neticede bu tehlikeleri gören Kürtler ve Türkler ittifak gerçekleştirip Bizans'ı Malazgirt'te ağır bir yenilgiye uğratırlar. Malazgirt dahil Kars, Muş, Silvan hepsi Bizans'tan kurtarılır. Bu ittifak hem Kürtlere hem de Türklere kazandırdığı içindir ki, sonraki bin yıl boyunca, içinde gelgitleri barındıran ama mutlak surette birbirine dayanan bir ilişkinin zemini atılır. Türk-Rum, Türk-Yunan ilişkisi gibi olsaydı ve birbirleriyle savaşsalar, Türkler Anadolu'yu Kürtler Mezopotamya'yı kaybederdi. Ne Türk kalırdı ne de Kürt. Bu 1000'li yıllarda böyleydi, 1500'lerde de böyleydi, şimdi 2025'te de halen geçerlidir.

Başlangıçta eşitliğe yakın bir ilişki vardır

Kardeşlik dediğimiz olgunun böyle objektif bir temeli olsa da sübjektif yönü eksik kalmıştır. Miras kavramına başvurarak da anlatabiliriz. Öncülerimiz bize bir tarih bırakarak tarihe mal oldular. Zagroslardan Kafkaslara kadar Kürt mirlikleri hâkimdi. Kültürel zeminleri de son derece güçlüydü. Kürtler yerleşiktir ve bütün ilişkileri eşittir. Savaşçı topluluklar olan Selçuklular, Kürt coğrafyasına geldiklerinde pek çok Selçuklu prensi, Kürtçyle ortak bir dil olan Farsça'yı kullanmaya başlar. Giderek kabileler de Farsça ve Kürtçe dilini tercih

ederler. Selçuklu saraylarında Türkçe değil Farsça kullanılır. Mevlana'nın yanındakiler Kürt'tür. Bu düzeyde iç içe geçen bir ilişkinin sonucunda Bizans yenilgiye uğratılır ve Malazgirt, Silvan, Urfa ve diğer yerler Bizans'tan alınır.

Başlangıçta eşitliğe yakın bir ilişki vardır. Böyle yakın bir ilişki kuran Kürtler ve Türkler, yüzyıllarca bu ilişkiyi sürdürmeyi başarırlar. Çaldıran Savaşı döneminde Yavuz Sultan Selim Kürt beylerine "kendi aranızda birleşip bir beylerbeyi seçin, ben onu muhatap alayım" der. Mustafa Kemal de Kürtlere, zorla "benim askerim olacaksınız" demez. Onları ikna etmek için konjonktürel durumu açıklar. Kürtler de işbirlikçi elit kesimin peşinden gitmez, Mustafa Kemal'e ittifak kurarlar. İlişki gönüllü temeldedir. Bu eğilimle kurulan ittifak, ulusal kurtuluş savaşını kazandırır. Ulusal kurtuluş savaşı, gerçekten kardeşliğin savaşıdır. Zaten onun anayasası olan Teşkilat-ı Esasiye'de, Kürtlere yer verilmiştir. Bu konuda Mustafa Kemal'in demecileri de vardır. 16-17 Ocak 1923 İzmit basın toplantısında yaptığı konuşmada bunlar mevcuttur. Kürtlere muhtariyet verilmesi gerektiğini söyler. Daha sonra tehlikeyi görüp geri dönüş yapar.

Talat Paşa çizgisi soykırımcı bir çizgidir

O günden bugüne geriye ne kaldı? Kemalistler pozitivisttirler, burjuvadırlar. Kendi iktidarlarına karşı tehlike teşkil edecek her şeyi ortadan kaldırırlar. Talat Paşa çizgisi ise soykırımcı bir çizgidir. "Ermenileri yok ettim" der. "Zozoları yok ettik, sıra Lololarda" der. 1915'te bunları söyler. Savaşı kaybetmese, asıl soykırımı o zaman yapacaktı. Kürtleri boğacaktı. Mustafa Kemal, biraz gerçekçi olduğu için bu kadar radikal hareket etmez. Çünkü Kürtlerin, kendisi için hayati önemde olduğunu anlar. Talat Paşa politikasını yürütmez.

Bin yıllık Türklerle Kürtler arasındaki tarihe bakıldığında kültürel geçişkenliğin oldukça yoğun olduğu görülür. Germiyoanoğulları Anadolu'da bir Kürt beyliğidir. Artukoğulları Kürdistan'da bir Türk beyliğidir ama tebaası Kürt'tür. Kendisi de Kürtleşmiştir. Sadece Kürt ve Türkler değil, Mezopotamya ve Anadolu topraklarında kimlikler, kültürler, inançlar büyük oranda ittifak halinde yaşarlar. Tek başına Türk yoktur, tek başına Kürt de yoktur; tek başına Arap ya da Fars da yoktur. İç içe geçmiş bir tarih ve kültür vardır.

Kürdistan'da inanç toplulukları Konfederal bir biçimde yaşıyordu

Ermeniler bir etnisitedir. Büweyhiler bir hanedanlıktır. Türkmenler bir milliyettir, Kürt aşiretlerinden farklıdır. Yahudiler bir milliyettir, farklı bir dine mensupturlar. Süryaniler ayrı bir milliyettir, ayrı bir dine mensupturlar. Onlar da Kürdistan'ı bir topluluktur. Demokratik bir Kürdistan'da, tüm bunların demokratik birer topluluk olarak inşa edilmeleri gerekecek. Daha önce "Aşiretçilik geridir, hemen ortadan kaldıralım" diyorduk. Oysa binlerce yıllık bir kültürdür. Pozitif yönleri de vardır. Onu demokratikleştirmek, çağdaşlaştırmak gerekir. Demokratik Ulus kavramı da bunlarla ilgilidir. Bütün bu etnisiteleri, tarikatları, mezhepleri, hatta dinleri kapsayacak bir derinlik ve genişliktedir. Kürdistan hem Yahudiliğin hem Hristiyanlığın doğduğu coğrafyadır. Müslümanlığın başarıldığı yerdur. Bunları inkâr etmek yerine, demokrasi ve barış içinde kendilerini ifade etmelerine ve birleşmelerine imkân açmak gerekir. Bunlar birleşince, muazzam bir demokratik ulus enerjisi açığa çıkar. Demokratik ulusun büyük gücü, buradan gelir. İçinde her türlü mezhep, din, kültür ve etnisite vardır. Bir nevi konfederal biçimde yaşarlar. Demokratik konfederalizm dediğimiz budur.

Türklerde boy ve kabilelerden oluşan Türkmen kitesinin oluşması, tarihsel açıdan sınıfsal bir yapılmayı ifade eder. Aynı şekilde Kürtlerde de

kabile ve aşiret dışı kalmış kesimler, Kurmanc kesimini oluşturur. Bu sosyolojik ayrışma, ortaçağın sonlarında karşımıza çıkar. Başka bir ifadeyle Türkmenleşme ve Kurmanclaşma, bir halklaşma sürecini ifade eder. Türkmenler Türk beylikleri karşısında, Kurmanclar da Kürt beylikleri karşısında yeni bir sosyal kimlik olarak var olurlar. Tarihsel sosyoloji bağlamında bu gelişmeyi değerlendirme ve yorumlamaya ihtiyaç vardır. Bu sosyolojinin bizdeki ifadesi, Önder Abdullah Öcalan'ın "Tarih günümüzde gizli, biz tarihin başlangıcında gizliyiz" biçimindeki tespittir.

Kurmanclaşma öncesi Kürt egemen kesimleri aristokratik bir yapının içindeyken, halkın büyük bir bölümü ise kabile kültürü altında yaşamaktadırlar. Kurmanclaşma, tıpkı Türkmenleşme gibi İslami dönemin sosyolojik ürünü olarak ortaya çıkar. Kurmanc'ın ana özelliği, artık kabile ve aşiret bağları düşmüş, kentleşme sürecine girmiş insanlardan oluşmasıdır.

Mirlikler ise kaldıkları bölgede hâkim olan kimlik hangisiyse, onunla benzeşerek varlıklarını sürdürürler. İran'da Pers, Arap yarımadasında Arap, Anadolu'da Türk kimliğine bürünürler. Askeri sahada da benzer bir yaklaşım görülür. Harpagos, Pers imparatorluğunu Ege kıyılarına kadar genişleten Kürt komutandır. Osmanlı'da Bayezid Paşa, Abbasilerde Ebu Müslim Kürt'tür. Benzeşme yaşayanlar, başka kimlikleri kendi halk kimliğine tercih ederler. Benzeşmeye çalışmak, mirliklerin bir tercihi olarak bugün de devam etmektedir.

Kurmanc, ilk defa kabile-aşiret dışı sosyokültürel bir varlık olarak gelişirken hem bu başkalaşma döngüsünü kırar hem de milliyetin ve halklaşmanın temelini oluşturur. Milliyet, ulustan önceki kategori veya aşamadır. Ulus olmak, siyasal yönetimle ilgili bir durumdur. Kürtleri bir ulus durumuna gelmiş olarak tanımlamak abartı olacaktır. Ama Kurmanclaşma söz konusudur. Kurmanclık sürekli gelişmesine ve büyümesine rağmen, kendi içinde bir öz siyasi yönetim oluşturmadığı için siyasal olarak varlığını gösterememiştir.

Bir başka deyişle, Kürt kabile ve aşiret kültüründen çıkışla gerçekleşen halklaşma olgusuna Kurmanc denilmektedir. "Kürt insanı" anlamına gelmektedir. Türklerde Türkmen, Araplarda Bedevi, İran'da Acem aynı anlamı içermektedir. Kurmanc aşiret ve kabile bağlarından tümüyle sıyrılmasa da, günümüze doğru hız kazanan kentleşmeyle birlikte gittikçe gelişen bir kategoridir. Tüm aşiretler ve kabilelerden çeşitli nedenlerle kopan ailelerin kalabalık köy ve kentlerde bağımsızlaşarak güçlenmesi, Kürt halklaşmasının temel gücünü teşkil etmiştir. Bu tarzda Kürtler halk olarak gelişir ve yeni demokratik uluslaşmaya doğru yol alırken, aşiret üst tabakasının zayıf milliyetin millete, ulusa geçiş yapması aynı yoğunlukta ve hızda gerçekleşmemiştir. Bu tabakanın devlet ulusu haline gelmede yaşadığı başarısızlık, demokratik uluslaşmanın Kürtlerin şansı haline gelmesine yol açmıştır. Demokratik uluslaşmayla devlet uluslaşması arasında köklü farklar vardır.

Ulusçuluğun tarihi son iki yüzyılın inşasıdır, ama Türk ile Kürt'ün kardeşliği bin yılı aşar. Nitekim Batı ulusçuluğunun gelişmesinde Hristiyanlık büyük rol oynamıştır. Kürtlerde ise İslamiyet ve din, uluslaşmanın önünde bir engel konumuna gelir. Şah İsmail, buna açık bir örnektir. Bir Kürt olmasına rağmen hem Farslarla hem Türkmenleşir. Fars milliyetçiliğinin temeli de Şah İsmail'e dayandırılır. Şah İsmail'de, Kürtlüğe dair değerler yitip gitmiştir. Osmanlı ulemasının içinde kendine yer bulan Kürtler de Kürtlüklerinden uzaklaşmışlardır. Ahmedî Xanê'nin daha 1700'lerde ifade ettiği "Bizim de bir krallığımız olsaydı, ulusal birliğimizi sağlasaydı ne Acem'in, ne Rum'un, ne Arap'ın kölesi olurduk" tarzındaki özlemi, buradan kaynaklanır.

Demokratik Komünal Toplum Manifestosu'ndan alınmıştır...

Halkların ve inançların demokratik ittifakı BAŞARIYA GÖTÜRÜR

“Türkiye’de inanç kimlikleri arasında yaratılmış önyargı, güvensizlik ve düşmanlaştırma politikalarının aşılması, Demokratik Toplum Süreci’nin en önemli gelişmelerinden biri olacaktır. Halk ve inançların kendi sorunlarını kendi aralarında çözmesi, devlet ve iktidarların yarattığı çelişkileri aşarak kardeşliği ve demokratik inancı yaşama geçirmesi anlamına gelecektir. Demokratik cumhuriyet, farklı kimliklerin toplumsal çıkarlarını gözeterek buluşacakları zemini güçlendirecektir.”

CİHAN EREN

27 Şubat 2025’te Rêber Apo’nun “Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı” ile başlayan süreci tüm boyutlarıyla anlamak, halkların ve inançların eşit ve özgür geleceği için hayati bir konudur. Bu nedenle “süreci tüm boyutlarıyla anlamak” cümlesi, geleceğin demokratik ve özgür bir temelde inşa edilmesi için önemli bir hatırlatma olarak anlaşılmalıdır. Sürece anlayarak katılmanın demokratik bir ölçü ve görev olduğunu söylemek de yanlış olmayacaktır. Çünkü bu, sürece özgür birey ve demokratik toplum kimliği ile katılabilmenin ilk ve en önemli adımıdır.

Süreci anlamaya dikkat çekmenin nedenleri vardır. Sürecin Türkiye ve Kürdistan için bölgemiz için ortaya koyduğu vizyon, bu vizyonu somutlaştıran teori ve bu teoriyi formüle eden kavramlar yeterince anlaşılmasın, doğru tutum alınamaz ve pratik yürütülemez. Demokrasiyi ahlaki-politik toplumun yönetim sistemi olarak gören, eşit ve özgür yaşam talebi olan halkların ve inançların, kadınların ve gençlerin, kısaca tüm kimliklerin, sürece özne olarak katılmaları, yeni bir başlangıca yol açacaktır. Çünkü Rêber Apo’nun, demokratik, kadın özgürlükçü ve ekolojik toplum paradigmasından damıtılarak hazırladığı ve siyasi bir program halinde sunduğu süreç perspektifleri, eşit ve özgür yaşamın inşa manifestosudur.

Bir olayı ve olguyu her kimlik kendi zihin ve kültür kodlarına göre ele alabilir. Ancak bir strateji ortaya koyan, bunu kendisinin anlam yüklediği kavramlarla anlatan, pratiğinde bunu gösteren bir düşün insanının, stratejik ve politik bir liderliğin ne dediğini adilane ele alabilmek için ne dediğine bakmak ve onu kendi ifadelerinden anlamak gerekir. Bu, ahlaki bir tutumun da gereğidir. Söz kuranın yerine başkasının, onun adına, üstelik kendisini anlamadan, önyargılarla ve kodlanmış düşünce kalıplarıyla konuşması her açıdan sorunludur. Ahlaki de değildir. Kuşkusuz bununla “eleştiri yapılması” denilmiyor. Eleştiri ayrı, söz kurani, teori geliştiren anlamadan, tanımadan değerlendirmek ayrı bir tutumdur. Karşıdakini anlama çabası içinde olmadan, anlamaya gayret göstermeden, “sen bunu dedin, bunu demek istedin” mantığı Ortadoğu’da çok güçlüdür. Ve bu, Türkiye’de özellikle siyasiler ve devletle bağlantılı çalışan propagandacılar arasında hakim bir anlayıştır.

“Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı” süreci ile birlikte özellikle de Türkiye’de demokrasi, demokratik müzakere, diyalog, demokratik entegrasyon, demokratik cumhuriyet kavramları daha sık kullanılmaya başlandı. Okunduğunda kulağımıza yabancı gelmeyen bu kavramların yerli yerinde ve anlam bağlamlarından kopartılmadan kullanılması, Türkiye’nin demokratikleşmesi için çok önemlidir. Eğer bu kavramların daha sık kullanılması Rêber Apo’nun demokratik siyaset stratejisiyle birlikte gelişti diyorsak, o zaman Rêber Apo’nun bu kavramlara yüklediği anlamın bilinmesi hakkaniyetli olmanın bir gereğidir.

Sürecin halkların ve inançların demokratik çıkarları temelinde ilerlemesini ve gelişmesini neden Rêber Apo’nun düşüncelerinin doğru ve yeterli anlaşılmasına bağladık diye sorulabilir. Bunun birden çok nedeni vardır. Baş müzakereci olarak ne düşündüğünü, ne söylediğini ve ne anlatmak istediğini bilmek gereklidir. Yıllardır kendisine karşı, sistemli ve planlı özel savaş konseptiyle iktidarlar düzülmemektedir. En ağır hakaretlerle saldıranlar az değildir. Bu, Türkiye’de her sınıftan, bilgi ve bilinç düzeyi farklı ve

hemen her inançtan azımsanmayacak sayıda insanın vicdanını ve düşüncesini kirlenmiştir. Egemenlerin peygamberleri bile suçladıklarını, peygamberlere iftira attıklarını ve kötü insanlar olarak gösterdiklerini hatırlarsak, bu husus daha iyi anlaşılmış olacaktır. Bir diğer nedense, Rêber Apo’nun kendisine ait bir kavram setinin olmasıdır. Örneğin demokratik entegrasyon ile neyi nasıl tanımladığını, bu kavrama hangi anlam yüklediğini bilmeden, yürütülen görüşmeler, sürecin ilerlemesi için atılmasını istediği adımlar anlaşılabilir. Anlaşılmadığı için de başta milliyetçiler ve mezhepçiler olmak üzere çıkar çevreleri aklına gelenleri söylemeye başlar ve toplumda belirsizliğe yol açarlar. Rêber Apo’nun değişik çevrelerden şahsiyetlerle doğrudan ve kamuoyuna açık görüşmeler yapamıyor olması da bir diğer sebeptir. Rêber Apo’nun düşünceleri üzerindeki yasak sürmektedir. Fikirlerinin topluma daha yaygın ve bizzat kendi hitabıyla ulaşması önünde dijital medyadan geleneksel basına kadar konulmuş engeller tümüyle ortadan kaldırılmamıştır.

Inanç grupları tanınmaz hale getirildi

Türkiye ve Kürdistan’da demokratik toplum sürecine hem doğru hem de özne olarak katılmak, kimliklerini din ve inançlar üzerinden tanımlayan toplumsal kesimler için tarihi bir görev ve sorumluluktur. Türkiye ve Bakûrê Kürdistan’da yaşayan inançların “Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı” ile başlayan sürece katılmaları demokratik toplum ve demokratik cumhuriyet dönüşümü için olmazsa olmazdır. Bu aynı zamanda demokratik ulus fikriyatının ve sisteminin inşası için tartışılmaz bir gerekliliktir. Dolayısıyla din ve inanç gruplarının sürece katılıp katılmamaları konusu tümünden yanlış değilse bile çok eksik bir tartışmadır. Doğru ve yeterli tartışma, Türkiye toplumunun zenginliği olan bu kimliklerin nasıl ve hangi tarzda sürece katılırlarsa ülke zenginliğine zenginlik katacaklarıdır. Örneğin kimi Alevi temsilciler, hâlen bile “sürece karşı değiliz ve destekliyoruz” diyebilmektedir. Türkiye’de inanç kimlikleri üzerindeki inkarı kaldırmaya yol açacak bir sürece, “destekliyoruz, karşı değiliz” cümlesiyle değil, nasıl katılacaklarını beyan eden söylemlerle başlanırsa daha doğru ve yerinde bir yaklaşım olacağını belirtmek yanlış olmayacaktır.

Türkiye’nin resmi sınırları içinde yaşayan inançların her birinin talepleri farklıdır. Cumhuriyetin, farklı etnik kimliklerde olduğu gibi resmi din ve mezhep dışındaki din ve inançları tekipleştirme amaçlı politikası, her inancın farklı sorunlarla karşı karşıya kalmasına yol açmıştır. Aleviler inkâr edilmiş, inançsal soykırıma maruz kaldıkları için kendi gerçekliklerinden epeyce uzaklaştırılmıştır. Kimi adımlar atılmış da olsa gerçekte yasaklı bir inanç olmaya devam etmektedir. Ezdiler baskı görmüş, topraklarını terk etmek zorunda bırakılmıştır. Hristiyanlar resmen kabul edilmiş fakat sürülmüş kalanlar ise doğrudan ve dolaylı engellemelere, açık ve gizli baskılara maruz kalmıştır. Müslümanları mezhep ve tarikatlar üzerinden ele aldığımızda daha farklı sorunlarla karşılaşırız. Hanefilik görece rahat bir ortam bulmuş, daha çok Kürtlerin kabul ettiği Şafilik ise taviz vermeye zorlanmıştır. Tarikatlar önce yasaklanmış, sonra devlet ve iktidarlara bağlanarak doğuş gerekçeleri ve temsil ettikleri inanç ve kültürden uzaklaştırılmış, hatta kendilerine karşı bir yerde konumlandırılmıştır. Örneğin ahlakiliğin ve paylaşımın ocağı olarak doğdukları hâlde, bugün çoğu kapitalist şirkete dönüşmüş, bazılarında ciddi ahlaki problemlerin yaşandığı basına sıkça yansımaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti devleti, etnik ve inançsal kimliklere dönük siyasi ve hukuki sınırlarını, ‘tek millet, tek bayrak, tek din, tek dil ve tek devlet’ sloganıyla çizmiştir. Rejim, hedefine ulaşmak için resmi kabul ettiği kimlikler dışındaki kimlikleri inkâr edip, devletin çıkarı için dönüştürme siyasetiyle kuşatmaya almıştır. Bu strateji, inanç gruplarını, amiyane deyimle, tanınmaz hale getirmiştir. Bu sonuç, asıl ciddi sorunları bizzat inanç toplulukları içinde yarattı. Örneğin Türkiye’de özellikle askeri darbeler öncesi sıkça yaşanan sağ-sol çatışmaları üstündeki örtüyü kaldırdığımızda, göreceğimiz gerçeklik aslında yaşananın sağ-sol değil, etnik ve inanç grupları arasındaki gerginliklerin çatışmaya dönüştürülmüş hali olduğudur. Bu tarihsel gerçeklik, etnik ve inanç kimlikleri arasında yaratılmış düşmanlaştırma siyasetinin bilinen sonuçlarındandır. İnançlıların hiçbir önyargıya düşmeden kendi aralarında, iktidar çıkarları için yaratılmış her türden sorunu çözmeleri, demokratik toplum sürecinin en önemli gelişmelerinden biri olacaktır. Dolayısıyla, cumhuriyetin demokratik dönüşüm süreci, devlet ve iktidarların kendi çıkarları için inanç grupları arasında yarattığı çelişkileri ve yol açtığı sorunların daha rahat ve açık bir şekilde görülmesine imkan sunacaktır. Böylece inançlıların sorunlarını daha kolay çözecek siyasi ve toplumsal ortamı bulacakları da kesindir. Bu çelişki ve sorunları kendi aralarında çözmekse, demokratik inancı ve tüm din ve inançların emrettiği kardeşliği yaşama geçirmek anlamına gelecektir. Sürece böyle bir katılım tarzı da özgür birey ve toplumcu olmanın, demokratik inanç kültürü gereği olacaktır. Zaten demokratik cumhuriyet, aynı zamanda farklı kimliklerin kardeşlik içinde yaşadığı zemini güçlendiren siyasi sistem demektir. Bu da demokratik cumhuriyet dönüşümünün en çok inanç özgürlüğüne yol açacağı anlamına gelmektedir.

Inançlar birbirlerine karşı kışkırtılıyor

Türkiye toplumunun azımsanmayacak bir bölümünde tehlikeli düzeye varmış bir sosyopsikolojik gerginliğin yaşandığı, işlenen cınayetlerden ve cinnet hâllerinden bellidir. Toplumda neredeyse herkes kendini doğru ve haklı, ötekisini yanlış ve haksız görmektedir. Gerginlik halinin en rahat patladığı zeminin, kimliksel farklılıkların gerekçe yapıldığı durumlar olduğu biliniyor. Çünkü Türkiye’de en az yüz yıldır inanç kimlikleri birbirine karşı kışkırtılmaktadır. Farklı kimliklerin varlığı, milli birliğe ve bütünlüğe karşı en büyük tehlike olarak tanımlanmaktadır. Tanrı’nın dillerinizin ve renklerinizin ayrı ayrı olması ayetlerimdendir, birbirinizi tanıyasınız diye sizleri farklı kimliklerle yarattım’ anlamındaki ilahi yasası, devlet Türklüğü ve Diyanet’in temsil ettiği resmi din tarafından inkâr edilmeye devam edilmektedir. Hâlen bile “Kürt yoktur, hepimiz Türk’üz” diyen milyonlar vardır. Bunlar, ruh hâli itibarıyla tehlikelidir, kişilik olarak zavallı, gerçeklikler karşısında da kara cahildirler.

Türkiye’de kimlikler arasında çok derin önyargılar, şüphe ve güvensizlikler yaratıldığı bir vakadır. Devlet ve hükümetler, oldukça tehlikeli bu sonucun müsebbibidir. Gerginlik ve çelişkilerin derinliğini ve patlaması hâlinde şiddet derecesini hesaplayarak siyaset yapmaktadırlar. Çünkü devlet ve hükümetler, Türkiye toplumu ve inançları arasında, derinliği ve sarsılması halinde şiddetinin boyutu farklı olan birçok fay hattını bizzat kendileri yaratmıştır. Halk ve inanç grupları, hak talep ettiğinde bu fay hatlarından birini diğerine karşı doğrudan kullanmasa da ‘falancanın hassasiyeti’ adı altında

kendi çıkarlarını koruma altına almaktadır. Hükümetlerin hassasiyet dediği şey, kendilerinin yarattığı hastalıklı durum olduğu için, en başta inanç topluluklarının bu oyunu boşa çıkarması gerekir. Yani aralarındaki güvensizliğin nedeninin hükümetler olduğunu bilerek, aralarında güven tesis edecek politikalara yönelmesi, inanç kültürünün özü gereğidir. Şayet bu başarılmazsa, ötekinin hassasiyeti adı altında demokratik talepler ya tanınmayacak ya da törpülenerek önlerine getirilecektir. Bu realite, mevcut Türkiye gerçekliğinde çok önemli bir sorundur. Örneğin Türk-Kürt çelişkisi adı altında dillendirilip halklar arasına düşmanlık sokan politikaya benzer bir söylem, Alevi-Sünni çelişkisi ve güvensizliği adı altında da dillendirilir. Bu politik yöntemle devlet ve hükümet, kendini sorun çözen hakem yerine koymak için alan yaratmış olduğu gibi, toplumun taleplerini bu dayacak gerekçe de üretmiş olur. Bu, devlet ve iktidarların şimdiye kadar değişmez siyaseti olmuştur. Halkın ve inançların bu gerçeği görmesi, Türkiye’deki sorunların çok önemli bir kısmının çözümüne yol açacaktır. Ve gerçek demokratikleşme de bu çabaların eseri olarak yaşanmaya başlanacaktır. İkincisi, kendi sorunlarını kendisi çözen halk ve inançlar, demokratik cumhuriyetin hem dönüştürücü öznelere hem de sahipleri olmuş olacaktır. Çünkü demokratik cumhuriyet sistemi, farklı kimliklerin toplumsal çıkarlarını gözeterek buluşacakları zemini güçlendirecektir. Demokratik cumhuriyet, sadece devlet değildir ve devletin her yerde ve her şeyi belirlediği bir sistem de değildir. Halkın iradesiyle her gün karar alma imkânı yakaladığı ve kullandığı bir sistemdir. Demokratik toplum süreci, devletin inkâr ettiği kimliklerin haklarını verme eksenli gelişecek bir süreç değil, kimlikleri tanıma süreci olup, gerçek manasıyla her kimliğin haklarını bilinçli ve örgütlü kullanma sürecidir. Başka bir ifadeyle, devletin ve hükümetlerin halk ve inançlar arasına soktuğu fitne ve nifakın önüne geçilmesi ve düşmanlaştırılanların kendi öz bilinç ve iradeleriyle barışması, kardeşleşmesidir.

Alevilerin süreçteki rolü

Türkiye’de inanç topluluklarının sorunları denilince ilk akla gelen, Aleviler olmaktadır. Bu yanlış bir düşünce de değildir. Çünkü Kürtler gibi inkar ve imha edilmek istenen başlıca inanç topluluğu Aleviler oldu. Alevilerin inkar edilip baskı altına alınmaları, Alevilikte ve doğal olarak Alevi toplumunda içsel bazı sorunlara da yol açmıştır. Demokratik toplum süreci, Alevilerin inkâr edilmesini sonlandıracığı gibi, Alevilerin iç sorunlarıyla daha rahat ve kaygısızca yüzleşmesine, diyalog ve tartışma ile sorunlarını çözmesine de olanak verecektir. Bu gelişme aynı zamanda Alevilerin başta Müslümanlar olmak üzere diğer inanç gruplarıyla daha rahat bağ kurmasına, kendilerini anlatmasına ve tanıtmasına da yol açacaktır.

Alevilerin süreçte etkili rol oynamasının bir boyutu maruz kaldıkları haksızlıkların ortadan kaldırılmasına bağlıysa, diğer boyutu da kendi içinde yaşadıkları sorunlarını çözerek katılmalarına bağlıdır. Bu nedenle demokratik toplum sürecinde asıl odaklanılması gereken konunun, inkâr ve baskı politikalarının Alevilerde yol açtığı sorunları çözme gayreti olması doğru olandır. Bu sorunların Alevilerce görülerek giderilmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Çünkü bu yaklaşım ile Aleviliğe bakmak her zamankinden daha gereklidir ve daha güçlü demokratik katılımı beraberinde getirecektir. Gündemdeki yerini koruyan demokratik toplum süreci, bir kazaya uğramadan nihayete ererse,

bu ancak Alevilerin kimliklerinin tanınmasına yol açacaktır. Bu da önemli bir adım olacaktır. Ancak tanınmak, tüm sorunların çözüleceği anlamına gelmez. Her etnik ve inanç topluluğunun yaşadığı sorunları kendi bilinç, irade ve örgütlülüğü ile çözmesi, demokratik toplum ve demokratik sistem gereğidir. Demokrasi, toplulukların maruz kaldığı inkâr ve baskının yol açtığı sorunları ele alarak çözmesine olanak tanırken, demokratik toplum ise kendi sorunlarını kendi çözen ve çözüm yol ve yöntemleri geliştiren toplum demektir. Demokrasinin sadece seçimle sınırlı bir sistem olmadığına en çarpıcı göstergesi, toplulukların sorun çözen toplumsal birimler olarak söz ve karar sahibi hâline gelmesi, katılımın sorun çözen, zenginlik katan bir süreç olarak anlaşılması ve pratikleşmesi olacaktır. Sürecin Türkiye toplumuna pozitif katkılarının biri de bu olacaktır. Bu temeldeki bir katılım, devletin yükünü, meşguliyetlerini önemli oranda azaltacak, devlet ile inançlar arasında saygıya dayalı yeni bir ilişkiye yol açacaktır. Ve bundan herkes kazançlı çıkacaktır.

Türkiye'nin normalleşmesi, önemli oranda inançlar arasındaki önyargıların, gerginliklerin ve güvensizliklerin giderilmesiyle gerçekleşecektir. Bu, bizlerden bu alanda yaşanan sorunların müsebbiplerini, iktidar politikalarıyla bağını ve toplumun örgütsüz bırakılmasının nedenlerini adil bir biçimde görünür kılmamızı istemektedir. Yöntem olarak hiçbir kesimi yadırgamadan, yüzde yüz haksızın diyerek mahkum etmeden sorunları göstermeyi başardığımızda, zorlukları önemli oranda aşmış olacağız. Bu konuyla bağlantılı olarak şu çarpıcı gerçekliğin altını çizmek gerekir: 'Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı', Türkiye devleti ile Kürdistan Özgürlük Hareketi arasında savaşı durdurma ve Kürt sorununu demokratik siyaset stratejisiyle çözüme ile sınırlı değildir. Kürt sorununu çözmek kadar, inançların yaşadığı sorunların çözümüne odaklı bir süreçtir. Örneğin bu süreç, Alevi inkârının sonlanması sürecidir de. Dolayısıyla inançlılardan sürece katılmaları istenir ve beklenirken, kendi dışındaki bir sorunun çözümüne katkı ve destek olun denilmiyor. Bizzat kendilerinin devlet ve hükümetlerle yaşadıkları sorunlarını çözmeleri de isteniyor. Yani Kürtlere destek için sürece katılmıyor. Türkiye'nin herkese kazandıracak demokratik dönüşümüne katılmaları öneriliyor, isteniyor. Anlatılarımız içinde ısrarla din ve inançların, kendi içsel sorunlarını ve devlet ve hükümetlerin aralarında yarattığı sorunları çözmeleri gerekir denilmesi, bu amaçladır. Sıkça vurguladığımız

sorunların çözümü de sürece demokratik ve yurtsever tarzda katılmak oluyor.

Ulus-devlet dinciliği ve milliyetçiliği besliyor

İnanç alanında yaşanan sorunlar ve devletin inanç kimliklerini sorunsallaştırması konusunu biraz daha anlaşılır kılmak için, Türkiye'de son yüz yılda yaşanan bazı önemli gelişmeleri hatırlatma ihtiyacı vardır. Bunun için son yüz yıllık tarihte yaşanan kimi yasal ve siyasal değişiklikleri ve bunların yol açtığı sonuçları hatırlatmak kolaylık sağlayacaktır.

Kemalist Cumhuriyet olarak da adlandırılan mevcut rejim, dört yüz yıl kadar Müslümanlara halifelik yapmış Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası üzerine inşa edilmiştir. Yeni rejimin kurucu kadroları, halifeliğin bürokratları, aydın ve din-darlarıydı. Cumhuriyet tek etnisiteye dayalı politikaya yöneldiğinde halklara, laikliği seçtiğinde de din ve inançlara karşı tercih ettiği sistemin felsefesine göre siyaset belirledi, kanunlar çıkardı. İlişki ağırları ördü.

Kurucu kadrolar, cumhuriyeti laik bir sistem olarak kurguladığını iddia ettiler. Halifeliğin kaldırıldığı 1924'te Diyanet İşleri Başkanlığı kuruldu. 1925'te Tekke ve Zaviyeler kapatıldı. 1937'de laiklik anayasaya yazıldı. Böylece Diyanet İşleri Başkanlığı, devlet adına din işlerini yöneten, işi devlete dua etmek olan on binlerce kişinin çalıştığı bir kurum işlevi görmeye başladı. Devlet, çoğunluğu Müslüman olan Türkiye'de Sünni İslam'ı ve Hanefi mezhebini resmi din olarak kabul etti. Bunun dışında kalan inançlar resmîyetin dışında kaldı. Fakat devletin Sünni İslam politikası, Osmanlı bakiyesi dini anlayışla önemli oranda çelişti. Bu, Müslüman halk ile cumhuriyet arasında ciddi gerginliklere yol açtı. Devlet bu gerginliği, Osmanlıdan gelen Sünni İslam yaşam tarzını ve kültürünü, Diyanet İşleri Başkanlığı faaliyetleriyle biçimlendirme politikalarıyla gidermek istedi. Bu, halk içinde devlete ve rejime güvensizliğe yol açmış oldu. Halk içinde, devletin Diyanet İşleri Başkanlığı yerine tarikatları dini merci görme eğilimi yaygınlaştı. Cumhuriyetin din ve inanç politikası laiklik olarak tanımlanmıştır. Türkiye'deki laiklik, devletin dini alanda istediği her şeyi yapması, inançlıların devletin istediği çerçevede dindar olması şeklinde formüle edilebilir. Bu, devletin kendine din seçmesidir. Devletin din seçmesi, kendini birey ve toplumun yerine koymasındır. Oysaki devlet, çıkar gruplarını temsil eden kurumların bir araya geldiği bir örgüttür. Devletin

dini değil, topluma ilişkilerini düzenleyen siyaseti ve hukuku olur. Bu siyaset ve hukuk tüm din ve inançlara eşit mesafede durursa, demokratik değerleri kabule açık devlet olmuş olur. Türkiye Cumhuriyeti devleti, hâlen de bunu başarmış değildir. Demokratik değerleri kabule açık olmayan devlet, laiklik politikasıyla vatandaşlarından dini taassuptan uzak durmalarını isterken, kendisini tapınılması gereken puta dönüştürmüştü.

Uygulanan laiklik, ulus devlet sınırları içinde din ile milliyetçiliği besleme ve milliyetçiliği yeni din haline getirme politikasıyla sonuçlanmıştır. Türkiye'de laiklik adı altında yürütülen politika, sadece Müslümanlara değil, belki de Müslümanlardan çok Aleviler üzerinde tatbik edilmiştir. Örneğin devlet, Alevilikle arasına in-kara varan bir mesafe koymuştur. Alevilik-Bektaşılık inkar edildiği hâlde, sanki laiklik Alevi-Bektaşî inancının güvencesiymiş gibi propaganda edilmiştir. Müslümanlarsa laikliği, Alevi-Bektaşî topluluğunun bilerek ve isteyerek getirdiği bir politika olduğuna inandırılmaya çalışılmıştır. Böylece laiklik, devletin inançlılar arasında demokratik ilişki kuran bir laiklik değil, inançlar arasına gerginlik ve güvensizlik sokan, yer yer çatışmalara varıncı, düşmanlaştırıcı bir ilkeye dönüştürülmüştü. Süreçle Müslümanlarda bir Alevi algısı, Alevilerde de Müslümanlara karşı ayrı bir algı ve aralarında önyargılar vücut bulmaya başladı. Bu negatif durumların hiçbirini, doğrudan inananlarca geliştirilmemiştir. Kaynağı önemli oranda devletin laiklik politikası olan yapay bir durumdur.

Osmanlı'da toplumu yönetmek için dine dayandırılarak oluşturulan bir takım hurafeler gibi, başta ceza ve medeni yasalar olmak üzere kanunlara kaynak yapılan dini nasların tümünü zamanı geçmiş, gerilikler olarak gören cumhuriyet, bu sorunu laiklikle çözmek istediğini belirtmiştir. Laikliği, devleti tüm din ve inançlarla eşit mesafede konumlandırmanın garantisi olarak da tanıtmıştır. Ancak bu hiçbir zaman uygulanmamış, sadece bir iddia olarak kalmıştır. Alevileri görmezden gelen ve tarihte ilk defa Aleviliği inkâr eden bir politikaya yer yer dayanak bile yapılabilmektedir. Alevileri bu politikaya inandırmak için kullanılan en etkili propagandalardan biri, cumhuriyetin Osmanlı'dan daha iyi bir din siyaseti uyguladığını, Alevileri şeriatın baskısından kurtardığını sıkça dillendirmesi olmuştur. Bu iddiasına, Osmanlı dönemindeki kimi saldırı ve katliamları sürekli hatırlatarak dayanak yaratmaya çalışmıştır. Oysaki Osmanlı'nın Alevilere saldırısı, cumhuriyet döneminde

bazılarının yazıp çizdiği kadar dini gerekçelere dayandırılmaz. Çünkü Osmanlı, imparatorluk hâkimiyeti için tüm din ve mezheplere ve belki de en çok Sünni Müslümanlara karşı şiddet uygulamıştır. Osmanlı saldırı ve katliamlarının cumhuriyet döneminde sıkça işlenmesindeki asıl gaye, Dersim Kürt Rêya Heq Alevi katliamı başta olmak üzere diğer Alevi katliamlarının üstünü örtmek, dikkatleri yüzlerce yıl önceki trajedilere çekerek yakın tarihte işlenmiş suçları unutturmaktır. İkinci ve belki de en önemli amaç ise Kürt Rêya Heq Aleviler ile Sünni Kürtler arasına nifak sokmaktır. Özellikle de Kürt Aleviler içinde resmi ağzaların ısrarla 'Alevilerle Şafilerin çelişkisi' iddiasını dillendirmeleri, tarihsel ve toplumsal anlamda hiçbir ispatı olmayan iddialardır. Kürtleri inanç üzerinden parçalamanın söylemi olarak bu politikanın farklı bir argümanı olarak geliştirilmiştir.

CHP Alevileri, AKP dindarları alet etti

Müslüman kesimin laikliği eleştirip alternatif olarak Osmanlı dönemine atıfta bulunması, Aleviler içinde resmi ideolojiye bağlı bazılarınca gerici, katliamcı Osmanlı'yı geri getirme gibi dillendirilmiştir. Müslüman kesim içinde de devletle bağlantılı bazı kişi ve gruplar, Alevileri Şii ve İran yandaşı olarak propaganda etmiş, solculuk üzerinden tehlikeli göstermiş, toplumcu ve eşitlikçi değerleri üzerinden de iftiralarla kötülemiştir. Her iki inanç içinde azımsanmayacak bir kesim, rejimin kendisini koruma ve hükümetlerin iktidarlarını sürdürme politikasının karşılaştırma-düşmanlaştırma oyununa gelmiş, yönlendirilmiştir. En nihayetinde Türkiye siyasi sistemi çok partili döneme geçince, belirttiğimiz çelişkiler ve sorunlar daha da artmış, kimi kent ve kasabalarda aynı mezhep ve inançtan insanların yoğun olarak yaşadıkları mahalleler ortaya çıkmıştır.

Aleviler özellikle CHP politikalarıyla sisteme angaje edilmeye çalışılmış ama devlet resmîyetinde kendilerine yer verilmemiş, kanunen tanınmamıştır. Müslümanlarsa dini kullanan ve bugün AKP'nin temsil ettiği siyasi geleneği kurtarıcı sanmıştır. CHP Alevileri, AKP'nin dayandığı siyasi gelenekse dindar ve dini kültürü önemseyen toplum kesimini siyasi amaçları için istismar etmiştir. İki siyasi çizgi arasındaki gerginlikler, çelişki ve yer yer çatışmaya varıncı karşıtlıklar, doğrudan topluma sirayet etmiştir. En son AKP iktidarıyla Türkiye toplumu adeta ikiye ayrılmıştır. Alevilerin hatırı sayılır bir bölümü, CHP politikalarıyla Alevilikten epeyce

“Kürtler gibi inkar ve imha edilmek istenen başlıca inanç topluluğu Aleviler oldu. Alevilerin inkar edilip baskı altına alınmaları, Alevilikte ve doğal olarak Alevi toplumunda içsel bazı sorunlara da yol açmıştır. Demokratik Toplum Süreci, Alevilerin inkâr edilmesini sonlandıracağı gibi, Alevilerin iç sorunlarıyla daha rahat ve kaygısızca yüzleşmesine, diyalog ve tartışma ile sorunlarını çözmesine de olanak verecektir.”

uzak düşünceye kapılmış, kapitalist moderniteyi ilerici ve Aleviliğe en yakın yaşam ve kültür olarak görme yanılsamasına düşmüştür. Dindar Müslüman toplumun bir kesimi 1980'e kadar daha çok sistem dışı kalmış, geleneklerine göre yaşamaya çalışmış, önemli oranda toplumculuklarını korumuş, ancak AKP ile iktidar oldukları yanılgısına kapılarak sistem içleşmiştir. Bu kesimler AKP ile çok ciddi kültür erozyonuna uğramış ve toplumsal ahlaki değerlerinden uzaklaşmıştır. Sonuçta Türkiye'de çok partili sistem, din ve inançları çok ciddi sorunlarla karşı karşıya getirmiştir. Demokratik Toplum Süreci'nde, Türkiye toplumunda inançların iktidar alanı içine çekilmesinin yol açtığı sorunlar ve çıkmaza dönüşen problemlere el atma imkânı doğmuştur. İnançların sürece katılması, bu tür sorunların çözülmesini de beraberinde getirecektir.

Bu süreçte inançlar arasında hiçbir önyargıya düşmeden karşılıklı kabulün gerçekleşmesi elzemdir. Rejimin, özellikle de ilk on yıllarında, kaba pozitivist ideoloji ile din ve inançları çok planlı ve sistemli bir biçimde kötüleme, düşmanlaştırma ve ötekileştirme propagandası yapması, toplumun ahlaki bağlarını oldukça gevşetmiştir. Alevilerin Türkiye'de kötü ve tehlikeli ötekiler olarak tanınmasında ve böyle bir algı ve zihniyetle karşı karşıya kalmasında, devletin Alevi inancını inkâr etmesi ve toplumun çok önemli bir kesimini de buna inandırması etkili olmuştur. İslam kültürünü toptancı bir yaklaşımla gerici, ilkel ve gereksiz görme, kültürel İslam ve Demokratik İslam değerlerini de kapsamıştır. Bu ve benzer sorunlu sonuçları ertelemeden gidermek, farklı din ve inançlar arasında olması gereken kardeşleşmenin gereğidir.

Gelinen aşamada gerekli olan, inançlara tarihselliklerini unutmadan günümüz gerçekliği ile yaklaşmak ve inancın toplumsal yaşamdaki yerini doğru anlamaktır. İkincisi de temsil ettikleri değerlerden güç alarak sorunların çözümünde sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlamaktır. Bu, en başta inançlılar ve bu alanda çalışan entelektüellerin yapması gereken bir iş olmaktadır. Devletin resmi politikaları ve resmi ideolojisiyle yarattığı zihniyet sınırları içinde birbirine yaklaşmak, devletin inançları topluma anlatırken kullandığı argümanları kullanmak, yaratılmış önyargıların ve karşılıklı güvensizliklerin derinleştirilerek sürdürülmesi anlamına gelecektir. Türkiye toplumunun normalleşmesinde din ve inançların hayati rollerinin olduğunu bilerek, bu alan hakkında negatif dil kullanmamaya azami dikkat etmek, sürecin bizlerden istediği bir tutumdur.

“Sürecin en önemli özelliği, demokratik hakların kapsamının örgütlü demokrasi mücadelesiyle belirlenecek olmasıdır. “Ne kadar örgütlü demokrasi mücadelesi, o kadar demokratik hukuk ve siyasi haklar” diyalektiği, özellikle de bu süreç için geçerli bir doğrudur. Demokratik komünal örgütlülük, gerçek kardeşliğin örgütlenmesidir; din ve inançların gerçek özleriyle kendi sorunlarını çözmesi ve aralarında kardeşlik ahlakı ve hukuku geliştirmesi, eşit ve özgür yaşamın inşasına güç katacaktır.”

Cumhuriyetin Anadolu ve Mezopotamya inanç gerçekliğinin çok azını gördüğü aşıkardır. Bu yanlış ve tarihsel gerçekliklerden kopuk, yüzeysel politika, içinden çıkılmaz sorunlara yol açmıştır. Kürt sorununun demokratik siyasetle çözülmesi süreciyle çok daha net görülmeye başlanmış bir realitedir bu. Artık daha rahat ve pozitif bir dille sorunlarımızı tartışabiliriz, diyebilmeliyiz. Demokratik toplum inşa sürecinin inançlara en büyük kazanımı, hiçbir önyargıya, art niyete düşmeden kendi içinde tartışma ve sorunlarını çözme şansı vermesidir. Sürecin pozitif dili, olumlulukları önceleyen yaklaşımı esas alması, farklı din ve inançların birlikte tutum almasına, yan yana gelmesine de ortam hazırlamaktadır. Süreç, devletin ve hükümetin de kendini gözden geçirmesine yol açmıştır. Yavaş da olsa bu yönlü bazı gelişmelerin yaşandığı görülmektedir.

Sürecin temel dinamiklerini anlamak

“Barış ve Demokratik Toplum Süreci”, devletin demokratik içerikli hukuki düzenlemeler yapmasıyla, Kürt halkı gibi inanç gruplarının da varlığını demokratik komünal yapı ve birimler inşa ederek toplumsal ve siyasal iradelerini ortaya koymasıyla ilerleyecek bir süreçtir. Bu sürecin nihai hedefinin demokratik cumhuriyet dönüşümü olduğunu belirtmiştik. Demokratik cumhuriyet, halkların ve inanç gruplarının demokratik taleplerini örgütlü tarzda ortaya koymasıyla gerçekleşecektir. Bu nedenle “Barış ve Demokratik Toplum Süreci”, halk ve inanç gruplarının, emekçilerin, kadın ve gençliğin demokratik toplum mücadelesini tüm zamanlardan daha güçlü geliştirme süreci de olmaktadır. Hukuki düzenlemelerin demokratik nitelikte olmasının yolu, hakları gasp edilmiş toplumsal yapıların ve grupların haklarını örgütlü mücadele ile talep etmesinden ve devletin hak vermesini beklemeden hak ettiklerini kendilerinin yaşama geçirmesinden geçer. Yani bu süreç, devlet ne verdi süreci değildir; bu süreçte dev-

let ne verecek ne kabul edecek sorusunu sorma süreci de değildir. Halk ve inançların istediği demokratik komünal yaşamı örgütleyerek bizat kendilerinin demokratik temelde pratikleştirmesi sürecidir. Mücadele vermeden yasaların çıkmasını beklemek demokratik bir tutum değildir; haklarını ve taleplerini devlet ve hükümetlerin insafına bırakmak ise inançların temsil ettiği komünal değerler sistemini iktidar elitlerinin eline vermek demektir. Dolayısıyla “Barış ve Demokratik Toplum Süreci”, demokratik mücadeleyi büyütme sürecidir.

Türkiye ve Kürdistan halklarının gündeminde, 27 Şubat 2025'ten beri tüm eksikliklerine, belirsizliklerine ve ağır bir tempoda da olsa ilerleyen ve en azından gündemdeki yerini koruyan bir demokratik mücadele süreci vardır. Bu mücadele sürecinin geçmiş mücadele dönemlerinden farklı özellikleri söz konusudur. Bu özellikleri anlamadan sürece katılmak, haklarını elde etmek, varlığını güvenceye almak zor olacaktır. Dolayısıyla tüm halk ve inanç grupları, Türkiye'nin demokratikleşmesini istiyorsa ve sistemin demokratik cumhuriyet çizgisinde değişime uğratılmasında yarar ve fayda görüyorsa, bu dönemin taşıdığı özelliklere göre anlayış, tutum, duruş ve mücadele vermek durumundadır.

Bu sürecin en önemli özelliği, demokratik hakların kapsamının örgütlü demokrasi mücadelesiyle belirlenecek olmasıdır. “Ne kadar örgütlü demokrasi mücadelesi, o kadar demokratik hukuk ve siyasi haklar” diyalektiği, özellikle de bu süreç için geçerli bir doğrudur. İkincisi, demokrasiyle kazanımların tüm kesimlerin ortak mücadelesini zorunlu kılmasıdır. O zaman bu doğrunun bizlere, her zamankinden çok daha fazla derin ve yaygın örgütlülükle haklarımızı yaşama geçirmeyi zorunlu kıldığını bilince çıkarmak durumundayız. Bu bilinçle sürece yaklaşılmadan görevler başarıyla yerine getirilemez. Yaygın, çok boyutlu, ortaklıkları temel alan derin demokratik örgütlülüklerin bu dönemdeki özelliğinin de komünal, toplumcu bir öz ve biçime sahip olmasının olmazsa olmaz olduğunu

belirtmek gerekir. Komünal olmayan bir örgütlülüğün talebi demokratik olamaz. Demokratik komünal olmayan bir örgütlülük de adil olamaz. Haksızlığa karşı mazlumun hakkını tam savunamaz. Zulümden uzak, hak ve eşitliğe yakın duramaz. Bu temel ilkelerin, insanlık tarihinde ilk defa din ve inançlarca sistemli düşünceler olarak topluma sunulduğunu hatırlamak yerinde olur. Dolayısıyla demokratik komünal toplumun, önemli oranda din ve inançların insanlığa önerdiği yaşamın güncel kılınması anlamına geldiğini belirtmek mümkündür.

Demokratik komünal örgütlülük, gerçek kardeşliğin örgütlenmesidir. Alevi kavramsallaştırmasıyla demokratik komünal örgütlemeler, gerçek ve tam anlamıyla müshaplik örgütlemeleridir. İslami literatüre göre Muhacir-Ensar kardeşliğidir. Dönem örgütlemelerinin özellikleri, İslami gelenekteki Eshab-ı kiram topluluğunun yaşamına, Alevilerde de Ayin-i Cem'in gerçekleştirdiği hizmetlere benzerlikler barındırmaktadır. Bu inanç ve ikrara göre toplumsal dayanışma ağlarını yaygınlaştırmak, din ve inançların günümüzde özleriyle buluşmasını sağlayacak yegâne yöntemdir. Süreç, Alevilerin demokratik toplumcu özlerini daha da güçlü yaşayan ve görünür kılan Aleviler olmasını; Ezidilerin ve göçen Hristiyan halkların topraklarına dönmelerini; Müslümanlarınsa Medine'de Hz. Peygamber etrafında oluşan toplumu gerçek ve demokratik İslam kabul ederek değerlerini güncelleme dönemidir. Din ve inançların gerçek özleriyle kendi sorunlarını çözmesi ve aralarında kardeşlik ahlakı ve hukuku geliştirmesi, kadim topraklarımızı kutsal kitaplarda yazıldığı gibi cennete dönüştürecek potansiyele sahiptir. Bu inançla sürece katılım olduğunda, tıpkı Nuh Tufanı'ndan sonra yaşandığı gibi, ahlaki değerlerle donanmış eşit ve özgür yaşamı yeniden ülkemizde inşa edebilir, bunun bizlere kazandıracığı güç ve irade ile tüm Ortadoğu'ya bu kutsal yaşamı yayabiliriz. Böylece kangren olmuş tüm sorunların çözümüne demokratik dindarlar ve inançlılar olarak öncülük edebilir, katkımızı sunabiliriz.

SORUN-SORUNSALE VE SORUNSALELİK

“Gündelik kullanımda zaman zaman sorunun sorunsalın ön aşaması olduğu, zaman zaman da sorunsalın sorunun ön aşaması olduğu belirtilmektedir. Bu kavramlar arasında doğrudan bir hiyerarşi kurmak mümkün değildir. Aralarındaki ilişkiyi şu şekilde tarif edebiliriz; birbiri ile ilişkili birçok sorunun oluşturduğu yapısal duruma sorunsal diyoruz. Sorunların çoğalmasına sorunsal diyebiliriz. Bir soruna yeni yeni sorunlar eklendiğinde bu yapısal bir sorunsal haline gelir.”

ABDULLAH ÖCALAN
SOSYAL BİLİM AKADEMİSİ

Barış ve Demokratik Toplum Manifestosu'nun 'Giriş' bölümünün yayınlanması ile birlikte 'sorunsallık' kavramı tartışılan, araştırılan ve anlamaya çalışılan kavramlardan biri olmuştur. Önder Apo tarafından 'Özgürlük Sosyolojisi'nde 'Toplumsal Sorunun Ortaya Çıkışı' başlıklı bölümde 'toplumsal sorun' kavramı ile bağlantılı olarak 'sorun' kavramı ele alınmıştır. Sorunsallık kavramı ise 'Savunmalar'da daha önce kullanılmış olsa da bu yoğunlukta ve doğrudan kullanılmadığı için bizlerin fazla dikkatini çekmemiştir.

Önder Apo'nun kullandığı bu kavramın ne anlama geldiğini, neden kullandığını ve neyi sorunsallık olarak ifade ettiğini anlamaya çalışırken öncelikle bu kavramların sözlük anlamlarını da içeren bir kavramsal çerçeveye ile başlayacağız. Bu kavramların sabit ve ortaklaşmış net bir anlamı olmadığı için gündelik yaşamda dilimize nasıl yerleştiği ile düşünürlerin bu kavramlara nasıl anlamlar yüklediklerini de ayrıca tartışmak gerekmektedir. Son olarak da Önder Apo'nun bu kavramları kullanım biçimindeki temel farkları vurgulamaya çalışacağız.

Kavramsal bir çerçeve

Sorun (problem); çoğunlukla belirli ve tanımlanmış olan bir şeyin eksikliği, yaptığımız işlerde engel oluşturan somut durum, çözülmesi veya aşılması gereken güçlük olarak tanımlanmaktadır. Çözüm bekleyen, cevap arayan, sınırları belli, 'aşılabilir' ve 'çözülebilir' bir hali ifade eder.

Saatinizin çalışmaması bir sorundur. Çevre kirliliği, işsizlik birer sorundur.

Sorunsal (problematik); Latince'deki 'problema' kelimesinden türetilmiş olup Türkçeye Fransızca 'problematique' kelimesinden geçmiştir. Özellikle sosyal bilimlerde kullanılan bir kavramdır. Birçok soruyu ve tartışmayı içeren kavramsal bir çerçevedir. Burada tek bir sorun ele alınmaz, daha çok o sorunu ilgilendiren sorular, sorunun oluşumuna neden olan ilişkiler yani sorunu kuşatan bir sorunlar alanı söz konusudur.

Örneğin ekoloji sorunsalı, ekoloji ile çevre arasındaki farkı ortaya koyan, ekoloji-insan ilişkisini çözümleyen, çevre kirliliği sorununu ve onun nedenlerini de kapsayan alt sorulardan oluşan bir analiz alanıdır.

Sorunsallık; bir şeyin sorunsal olma durumu ya da neden sorunsal hale geldiğinin tartışılmasıdır. Çözüm üretmekten ziyade soru sormaya yönelten felsefi bir düzlem. Bir şeyin nasıl sorunsal hale geldiğini, kökenlerini düşünmeye sevk eden haldir.

Ekoloji sadece doğa-çevre ile ilgili bir sorunsal değil aynı ölçüde toplum ve bireyle de ilgili bir sorunsaldır. Bu çok boyutlu olma hali ekoloji sorunsallığı olarak tartışılır.

Birbiri ile çok sıkı ilişkisi olan bu üç kavramı daha anlaşılır kılmak için gündelik kullanımlarına başvurmak yararlı olabilir. Hemen her gün duyduğumuz 'kadın sorunu' ifadesine bakalım. Aslında bir kadın sorunu yoktur zira kadın bir sorun değildir. Kadın sorunu diye ifade edilen husus kimi zaman erkek şiddetidir, kimi zaman cinsiyet eşitsizliği gibi bir sorundur.

Belirtilen anlamda 'kadın sorunu' dediğimiz olgu kendiliğinden ortaya çıkmaz. Bu sorunun ortaya çıkmasına neden olan bir mekanizma, bir ilişkiler ağı vardır. Sorunun içinde şekillendiği bu alanı tarif etmek için 'kadın sorunsal' denilmesi daha uygun düşmektedir. Cinsiyet eşitsizliğine neden olan hukuki mekanizmalar ve ekonomik ilişkiler anlaşılmadan, erkek şiddetini doğuran

kültür çözümlenmeden kadın sorunu anlaşılamaz. Bu sorun bir yapının, bir mekanizmanın yani bir sorunsalın parçasıdır.

Sorunsallık ise doğrudan kadın olma haline yoğunlaşır. Kadınlık biyolojik mi, kültürel bir inşadır mı? Neden kadının konumu, varlığı vb. sorunsal hale geldi? Bu gibi soruları sormaya, tartışmaya ve düşünmeye sevk eden duruma ise sorunsallık denilmektedir. Kadın sorunsallığı dediğimizde sorunsalı oluşturan mekanizmanın da ötesine geçip onun kökenine, çıkış koşullarına yoğunlaşırız.

Bu üç kavramı odaklandıkları hususlar ve çözüm perspektifleri bakımından da karşılaştıracak olursak; Sorunun genellikle bir cevabı, bir çözümü vardır. Engeli kaldırırsan, eksikliği giderirsen, güçlüğü aşarsan sorun çözülür. Sorunsal ise çok boyutludur. Bir tek çözümün ziyade analiz etmeye odaklanır. Sorunsalı çözmek çok yönlü mücadeleyi şart kılar. Bunun için bilinçlenme, paradigma değişimi gerekebilir. Sorunsallık ise çözüme odaklanmaz, anlamaya çalışma çabasını ifade eder. Sürekli soru sorarak olgunun doğasını anlamaya çalışmak bir tartışma alanı oluşturmaktır.

Özetle sorun, tekildir. Sorunsal, birbiriyle ilişkili sorunlardan oluşan bir yapıdır. Sorunsallık ise bir şeyin neden sorun veya sorunsal olduğunu düşünmek ve tartışmaktır. Örneğin teknolojinin ilerlemesi ile bize ait her bilgiye ulaşılması, gizliliğimizin kalmaması bir sorundur. Tekniğin gündelik yaşamı kolaylaştırmak için insan yararına mı, askeri alanlarda mı kullanılması sorunsaldır. Tekniğin iyi mi, kötü mü olduğu, teknik kullanılsın mı kullanılsın mı gibi sorular ise sorunsallığı ifade eder.

Sorunsal anlaşılmadan sorunun olduğu zemin anlaşılamaz. Sorunları çözmek için sorunsallığı anlamak gerekir. Olguya nasıl yaklaşacağını bilmeden çözüm üretmek mümkün değildir. Bu nedenle doğru ve kapsayıcı çözüm de bulunamaz. Sorunsallık anlaşıldığında sorunsalı oluşturan mekanizma-yapı da daha kolay çözümlenir. Felsefi düzlemde sorun çözümü aranan, sorunsal çok yönlü araştırılan, sorunsallık ise analiz edilerek anlaşılmaya çalışılan olgulardır.

Bu kavramların kullanım biçimleri

En başta şunu belirtelim ki sorun-sorunsal ve sorunsallık kavramları zaman zaman birbirlerinin yerine kullanılabilir. Kavramlarla düşünmek düşüncedeki sınırlılıkları aşmak, bakış açısı kazanmak ve konuyu derinliğine analiz edip anlamak açısından önemlidir. Felsefi düzlemde, akademik yazında kavramlar arasındaki ayrım ve farka bu kadar titiz yaklaşılmasının bir nedeni de budur. Ancak her zaman akademik tarzda konuşmuyor, yazı yazmıyoruz. O nedenle aralarındaki küçük ayrımlara da fazla dikkat etmeye biliyoruz. Çoğunlukla bu kavramları kullanan kişiler tanımlama ve analizlerini de eş zamanlı olarak ifade ettikleri için yanlış kullansalar bile neden ve niçin kullandıklarını belirttiklerinden içerikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca çevirilerde anlam kaybı ortaya çıktığı için yayınevleri kavramın orijinal dilinde yazıldığı biçimde kullanılmasını tercih etmektedir. Akademik çevreler de vermek istedikleri anlamı tam verebilmek için kavramların orijinal hallerini kullanmaktadırlar.

Sorunsal ve sorunsallık kavramları da felsefi olarak Türkçe kaynaklı kavramlar değildir. Bu nedenle zaman zaman anlatılmak istenen durumu tam karşılayamamaktadırlar. Bunu aşmak için kimi yazarlar kavramların orijinal halleri olan problematik ve problematika kavramlarını kullanabilmektedirler. Foucault gibi kimi düşünürler ise bununla da yetinmemekle aralarındaki farkı anlaşılır kılmak için daha başka kavramlara başvurumaktadırlar. Örneğin Foucault 'problematikasyon' kavramını tercih etmektedir. Bu gibi kul-

lanımların tamamını göz önünde tutarak, kelimelere takılmadan kavramların içeriğine dikkat edildiğinde kavramlar birbirinin yerine kullanılmış olsa da anlatılmak istenen anlaşılacaktır.

Yukarıdaki tanımlamalarımız ışığında sözünü ettiğimiz kavramlara ilişkin şunu belirtebiliriz: Tekil bir durum anlatılıyorsa sorun kavramı; çoklu sorunlardan oluşan bir durumun karmaşıklığı, sistemsel yapısı anlatılıyorsa sorunsal kavramı (bunun yerine birçok akademik makalede problematika kavramına da başvurulmaktadır); bir sorunun özünü, soruna neden olan doğasındaki belirsizlik veya çelişki vurgulanıyorsa sorunsallık kavramı kullanılmaktadır.

Gündelik kullanımda zaman zaman sorunun sorunsalın ön aşaması olduğu, zaman zaman da sorunsalın sorunun ön aşaması olduğu belirtilmektedir. Bu kavramlar arasında doğrudan bir hiyerarşi kurmak mümkün değildir. Aralarındaki ilişkiyi şu şekilde tarif edebiliriz; birbiri ile ilişkili birçok sorunun oluşturduğu yapısal duruma sorunsal diyoruz. Sorunların çoğalmasına sorunsal diyebiliriz. Bir soruna yeni yeni sorunlar eklendiğinde bu yapısal bir sorunsal haline gelir. Ama sorun sorunsalın ön aşaması değildir. Sorunsalın birçok sorunu içerdiğini biliyoruz ama her sorun bir sorunsalın parçası olmak durumunda değildir. Sorunu semptom gibi düşünürsek sorunsala hastalık diyebiliriz. Ama bazı semptomlar farklı hastalıklarda da görülmektedir. Diyelim ki hal-sizlik semptomu görülen birine doğrudan tiroit hastası diyemeyiz. Belki griptir, belki zehirlenmiştir! O nedenle her sorun doğrudan bir sorunsala işaret etmez.

Sorunsal sorunun bir ön aşaması veya henüz soruna dönüşmemiş halidir şeklindeki yorumlara ilişkin ise şunu diyebiliriz. Yukarıda da vurguladığımız gibi sorunsal daha derin ve kapsayıcı bir hali ifade eder. Birçok sorunu kapsayan yapısal-sistemsel bir haldir. Bir sorunsal fark edildiğinde ona neden olan yapı-sorunlar araştırılır. Somut bir çözümün ziyade bir çözüm stratejisi düşünölmeye başlanır. Sorundan daha farklı bir boyut söz konusudur. O nedenle kesinlikle bir ön aşama diyemeyiz. Sorunsallık felsefi düzlemdeki bir tartışmadır. Sorunların ve sorunsalın ana nedeni, kökenine işaret eden bir nitelemedir. "Neden bir kadın sorunu vardır? Nasıl sorunsala dönüşmüştür?" şeklindeki soruların cevabı bizi sorunsallığa götürür. Sorunsallık bir sorun değildir. Felsefi bir alandır, analiz edilip anlaşılmaya çalışılan bir özelliği ifade eder. Sorunsallık çözümlenmezse sorunların neden çıktığı, nasıl girift bir hal alarak sorunsala dönüştüğü anlaşılamaz.

Bu kavramların arasındaki ilişki anlaşılmaya çalışılırken aralarında bir hiyerarşi kurmak, birbirini takip eden çizgisel bir ilişki aramak bizi doğru sonuçlara götürmeyecektir. Birbirleriyle ilişkili kavramlar olsa da farklı düzlem ve farklı boyutlardaki nitelikleri ifade etmektedirler. Sorun somut bir durumu, sorunsal yapısal bir alanı-düzlemi, sorunsallık ise felsefi boyuttaki bir niteliği ifade etmek için kullanılmaktadır.

Düşünürlerin kavramları özgün kullanımları

Bir yazar, 'kültür' kavramının 164 farklı tanımı olduğunu belirtmektedir. Thomas Kuhn 'paradigma' kavramının 27 farklı tanımını yapmaktadır. Buradan da anlaşılacağı gibi kimi kavramlar farklı yazar ve düşünürler tarafından farklı tanımlanabilmekte ve bu kavramlara farklı anlamlar yüklenilmektedir. Sorunsal-sorunsallık kavramlarına da birçok düşünür kendi tanımını geliştirmiştir. Dahası sadece tanımlamalarda bir farklılık ortaya çıkmamakta bir de özel bir anlam yüklemektedirler. Bu kavramlar, bir düşünce yapısını, bir sorgulama mekanizmasını ifade ettikleri için,

felsefede genellikle tek bir tanım yerine, bağlamlarına göre ele alınmışlardır.

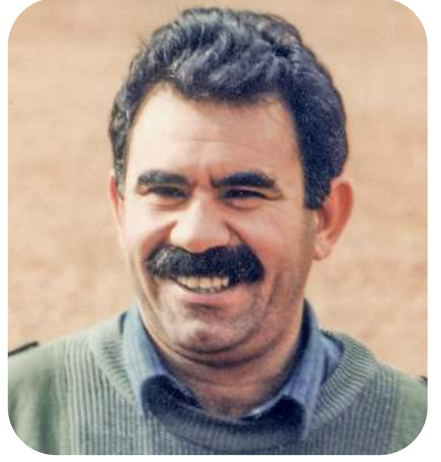
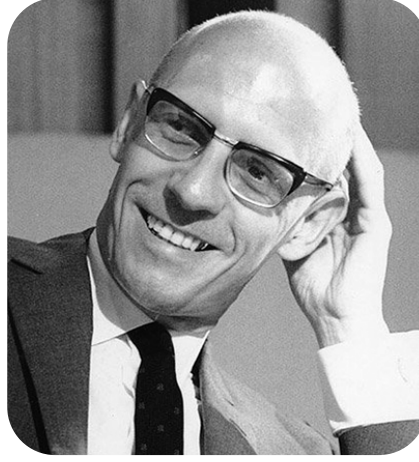
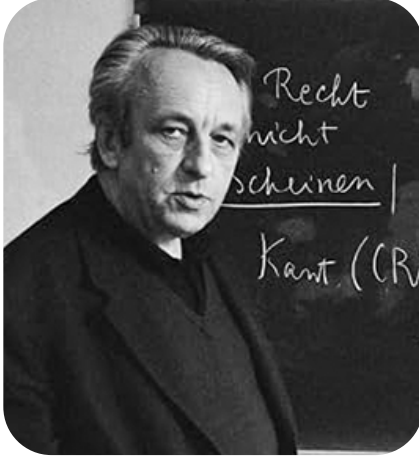
Felsefe ve bilimde yaşanan ilerlemenin kaynağında sorunları çözmekten ziyade doğru soruları sorabilmek vardır. Bunun için de eski düşünme alışkanlıklarımızın, kullandığımız yöntemlerin dışına çıkabilmek gerekir. Önder Apo, "eski yollar eski adeslere çıkar" derken bunu kastetmektedir. Esas olarak felsefe doğru soruları sorabilmektir. Hangi soruları sorduğumuzu belirleyen bir soru çerçevemiz vardır. Soru çerçevesi dediğimiz husus sorunun çok boyutlu olmasına ve yapısallığına işaret ettiği için buna sorunsal demek de mümkündür. Doğru sorunsal inşa edilebilirse, doğru cevaplar bulmak da mümkün olacaktır. bazı düşünürlerin hangi bağlamlarda sorun ve sorunsallık kavramlarını kullandıklarına bakmak açıklayıcı olabilir.

İlk olarak Gaston Bachelard 'Yeni Bilimsel Tin' isimli kitabında sorun kavramını ele alır. Bilimsel ilerleme ile birlikte yeni sorunsal çerçevelerin kurulduğunu belirtir. Eski bilgilerle sorun olarak ele aldığımız hususlar kendiliğinden aşılmaz. Onları sorun haline getirmek gerekir. Bachelard'a göre 'iyi kurulmuş sorunlar' ile zihnimiz çalışır, bilimsel gelişim sağlanır. Sorunlar hazır değildir, biz onları sorunsal hale getiririz. Şu şekilde örneklendirmeye çalışalım; Galileo dünyanın güneş etrafında döndüğünü belirtinceye kadar bu bilinmiyordu. Galileo bir sorunsal oluşturarak bu sonuca varmıştır. Gece-gündüz oluşumunu, mevsimleri, günlerin kısalmış uzamasını sorun haline getirdi. Bunlar kendiliğinden anlaşılan hususlar değildir.

Sorunsal kavramına yönelik özgün yaklaşımlardan birini de Althusser geliştirmiştir. Althusser'e Karşı Marx İçin' kitabının sözlük bölümünde Althusser'in sorunsal kavramını nasıl kullandığı şöyle ifade edilmiştir: "Sorunsal (problematique, problematic): Bir sözcük ya da bir kavram yalıtılmış biçimde tek başına alınamaz; o ancak kullanıldığı kuramsal ya da ideolojik çerçeve yani kendi sorunsalı içinde var olur. İlişkili bir kavramı Foucault'nun Deliliğin Tarihi adlı kitabında işbaşında görmek açıkça mümkündür. Sorunsalın bir dünya görüşü olmadığı vurgulanmalıdır. Bir metinler bütününden ampirik, genelleştirici bir okumayla çıkarsanabilecek olan şey bir bireyin ya da çağın düşüncesinin özü değildir; bu, sorunsalın içerisinde sorunların ve kavramların varlığı üzerinde olduğu kadar yokluğu üzerinde de merkezileşir; bu nedenle buna ancak Freudçu analistin hastasının söylediklerini okuması modelinde belirtisel bir okumayla ulaşılabilir."

Buradan da anlaşılacağı üzere Althusser'e göre, bir metni veya düşünürü anlamak için onun verdiği cevaplara değil hangi sorulara cevap verip hangilerine cevap veremediğine bakmak gerekir. Cevap vermediği konular sormadığı soruları göstermesi açısından önemlidir. Aynı zamanda yazarın sorunsalının sınırlarını da belirleyen bir çerçevedir. Genç Marx ile Kapital'in yazarı Marx arasındaki farkın nedeninin tam olarak kullandığı sorunsal çerçevesinden kaynaklandığını belirtir. Alıntıda Sorunsalın bir dünya görüşü olmadığı zaten vurgulanmış ama sorular yönelttiğimiz, cevaplar aradığımız bir bakış açısı olarak ifade edebiliriz. Çünkü bakış açısı görmemizi sağladığı gibi görmememize de neden olur. Cevaplarımızın çerçevesini belirler. O nedenle sorunsalını değiştirebilenler, 'iyi bir sorunsal kurgulayabilenler' daha farklı şeyleri de görmeye başlayabilirler. Marx'ın devrimi, görünmeyen sorunu görünür kılan yeni bir sorunsal kurması olmuştur. (paradigma değiştirmiştir şeklinde okumak da mümkündür!)

Doğrudan sorunsal kavramını kullanmasa da Foucault da ilişkili bir kavram kullanmıştır. Althusser, Foucault'un kendisinin öğrencisi olduğunu, kendi formüleştirmelerinden bazılarının onun yazılarına da geçtiğini belirtir. Ama "benden

Bachelard'a göre 'iyi kurulmuş sorunlar' ile zihnimiz çalışır, bilimsel gelişim sağlanır. Sorunlar hazır değildir, biz onları sorunsal hale getiririz. Şu şekilde örneklendirmeye çalışalım; Galileo dünyanın güneş etrafında döndüğünü belirtinceye kadar bu bilinmiyordu. Galileo bir sorunsal oluşturarak bu sonuca varmıştır. Gece-gündüz oluşumunu, mevsimleri, günlerin kısalmış uzamasını sorun haline getirdi. Bunlar kendiliğinden anlaşılan hususlar değildi.

Althusser'e göre, bir metni veya düşünürü anlamak için onun verdiği cevaplara değil hangi sorulara cevap verip hangilerine cevap vermediğine bakmak gerekir. Cevap vermediği konular sormadığı soruları göstermesi açısından önemlidir. Aynı zamanda yazarın sorunsalının sınırlarını da belirleyen bir çerçevedir. Genç Marx ile Kapital'in yazarı Marx arasındaki farkın nedeninin tam olarak kullandığı sorunsal çerçeveden kaynaklandığını belirtir.

Foucault'a göre bir şey kendiliğinden sorun haline gelmez, belirli pratikler, kurumlar ve söylemler yoluyla sorunsallaştırılır. Sadece Deliliğin Tarihi'nde değil, cinsellik, iktidar, hapishane ve söylem üzerine yaptığı tüm araştırmalarda belirli tarihsel koşullarda suç sayılmayan, yanlış görülmeyen pratiklerin nasıl doğal olmaktan çıkarılıp sorunsallaştırıldığını ortaya koyar... Neyin sorunsal olduğunu araştırmaktan ziyade nasıl sorunsal haline getirildiğini araştırır.

Hegel'e varınca sorun tanımı da farklılaşır. Ona göre her şeyin ardında bir diyalektik karşıtlık vardır. Sorun ise bu karşıtlığın dışı yansımasıdır. Özgürlük sorunu, bireysel özgürlük ile toplumsal düzen arasındaki karşıtlıktan doğar. Modern felsefede düşüncenin odağında sorundan ziyade bir şeyin nasıl sorun haline geldiği vardır... Felsefe 'gerçek-somut' sorunlarla ilgilenirken artık 'kurulan' sorunlarla yani sorunların kaynağında sorunsallıkla ilgilenmeye başlar.

İncelediğimiz düşünürler bir analiz çerçevesi ve metodoloji sunmaktadırlar. Önder Apo ise sorunsalı doğrudan adı ile çağırılmaktadır. Bachelard ve Thomas Kuhn gibi düşünürlerde olduğu gibi bir yöntem eleştirisi ve önermesi ile sınırlı tutmamakta, Althusser ve Foucault'ta olduğu gibi bir analiz çerçevesi belirlemekle yetinmemektedir. Marx gibi temel sorunsalı ortaya koymakta ama Marx'tan farklı olarak bunu bir sorunsallık olarak çözümlenmeye tabi tutmaktadır.

ödünc aldığı formülleştirmelere yüklediği anlamlar dahi onun kaleminde ve düşüncesinde benimkinden oldukça farklı başka bir anlama dönüştürülmüştür" der. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Foucault'sorunsallaştırma (problematizasyon) kavramını kullanır.

Foucault'a göre bir şey kendiliğinden sorun haline gelmez, belirli pratikler, kurumlar ve söylemler yoluyla sorunsallaştırılır. Sadece Deliliğin Tarihi'nde değil, cinsellik, iktidar, hapishane ve söylem üzerine yaptığı tüm araştırmalarda belirli tarihsel koşullarda suç sayılmayan, yanlış görülmeyen pratiklerin nasıl doğal olmaktan çıkarılıp sorunsallaştırıldığını ortaya koyar. Bizim neyi doğal neyi sorun olarak göreceğimizi bilgi-iktidar yapıları belirlemiştir. Bu nedenle neyin sorunsal olduğunu araştırmaktan ziyade nasıl sorunsal haline getirildiğini araştırır. Sorunsalı yaratan sistemleri 'hane'leri (tımahane, hapishane vs.) analiz eder. 'Delilik nedir' sorusunu sormaktan ziyade onun Ortaçağ'da dinsel bir günah, 18.yy'da ahlaki bir suç, modern tıpla birlikte klinik bir vaka olarak görülmesinden hareketle farklı tarihsel süreçlerde nasıl sorunsallaştırıldığı ile ilgilenir.

Foucault'un bu yaklaşımı sorunsallık kavramına yeni bir boyut kazandırır. Artık 'neyin gerçek olduğu' sorusu yerine hangi tarihsel ve toplumsal koşullarda 'ne gerçek olarak kurulur' sorusunu sormaya başlarız. Deliliği neden sorun olarak görüyoruz? Onu sorun olarak görmemizi sağlayan nedir? Bu gibi sorular kendi düşüncemizi de sorgulamamıza vesile olurlar. Böylece sorunsallık soruna cevap arayan bir yöntem değil sorunun nedenlerini analiz eden bir metodoloji olarak anlam kazanır. Ve eleştirel düşünceye yeni bir boyut kazandırır.

Klasik felsefede düşüncenin odağında sorun vardır. Bu sorularla sorun anlaşılmalı ve çözümleri bulunmaya çalışılır. 'Erdem nedir', 'adalet nedir' gibi sorulara doğru cevaplar verilirse hakikate ulaşılacağı düşünülür. Hegel'e varınca sorun tanımı da farklılaşır. Ona göre her şeyin ardında bir diyalektik karşıtlık vardır. Sorun ise bu karşıtlığın dışı yansımasıdır. Özgürlük sorunu, bireysel özgürlük ile toplumsal düzen arasındaki karşıtlıktan doğar. Modern felsefede düşüncenin odağında sorundan ziyade bir şeyin nasıl sorun haline geldiği vardır. Bu, felsefede önemli bir ayrıma da işaret etmektedir. Felsefe 'gerçek-somut' sorunlarla ilgilenirken artık 'kurulan' sorunlarla yani sorunların kaynağındaki sorunsallıkla ilgilenmeye başlar.

Sosyolojik yaklaşım

Bu bakış açısını sosyolojiye uyarlayan düşünür ise Marx olmuştur. İşsizlik, yoksulluk gibi hususları tek başına ortaya çıkan sorunlar olarak görmez. Sorunların toplumsal yapılardan kaynaklandığını belirterek sorundan sorunsala geçişin örneğini sergiler. Önemli olan sorunsalı anlamak ve çözümlenmektir. Kapitalist ilişkiler (sorunsal) çözümlenmeden yüzeydeki sorunlar tam anlaşılacak gibi çözüme de kavuşturulamazlar.

Marx'a göre toplumsal sorunun (sorunsalın) kaynağında ekonomik yapı vardır. Sermaye sürekli büyümek ister. Buna karşı kaynaklar sınırlı ve kıttır. Ayrıca işçi sınıfı da bu büyümeye çıkarları gereği karşı çıkar. Bu bir antagonizma (uzlaşmaz çelişki) yaratır. Üretim güçleri ile üretim ilişkilerinin yarattığı bu gerilim toplumsal sorunun kaynağıdır.

Diğer tüm sorunlar bu sorunsalın yansıması veya sonuçları olarak ortaya çıkarlar.

Sorunsallık kavramı ile birlikte sosyolojide eleştirel düşünce öne çıkmıştır. Olgucu yaklaşımdan yapısal sosyolojiye geçişte bu bakış açısının önemli etkisi olmuştur. Bir toplumsal sorunun tek bir nedenden kaynaklanmadığı, derin yapısal çatışmaların, sistemin ve tarihsel sürecin birbirini etkilediği karmaşık bir ilişkiler ağına ürün olduğu düşüncesinin gelişmesini sağlamıştır. Bir toplumsal olguyu anlamak için sorun ve çözümüne odaklanmak yerine o sorunu var eden yapısal zeminin analizine odaklanmanın gerektiğini göstermiştir.

Tarihsel sosyoloji ile birlikte toplumsal bir sorunu kavramak için o sorunun arka planında işleyen yapıyı bilmek kadar onu etkileyen tarihsel süreci de analize katma gereği ortaya çıkmıştır. Çünkü toplumsal olan aynı zamanda tarihseldir ve tarih ile toplum birbirinden ayrıştırmayacak bir bütünselliği ifade ederler. Tarihsel ve yapısal bütünlüğü içinde sorunsallık anlaşılmadan doğru bir sosyoloji yapılamaz. Bu nedenle 'sorunsallık' kavramı, sadece sorunu değil, sorunun tarihsel, toplumsal ve düşünsel olarak nasıl üretildiğini sorgulayan bir kavram olarak görülebilir.

Önder Apo'nun kavrama yaklaşımı

Yazımızın odağında Barış ve Demokratik Toplum Manifestosu'nda yer alan sorunsallık kavramı olsa da Önder Apo'nun önceki savunmalarda kavramı nasıl kullandığına bakmak da yararlı olabilir. Bu kapsamda İmralı sürecinde yazdığı savunmalarına bakacağız.

'Sümer Rahip Devletinden Demokratik Halk Cumhuriyetine' isimli iki ciltlik savunmada sorunsal kavramı sadece "Tartışma halen teolojinin 'Tanrı var mı, yok mu?' sorunsalıyla, sosyolojinin kaba inkarcı materyalizmi arasında geçmektedir" cümlesinde kullanılmıştır. Sonraki Özgür İnsan Savunması'nda da "Günümüzde daha çok sorulan soru, 'Avrupa uygarlığının beşiği gerçekten Anadolu mu yoksa Yunan Yarımadası mı?' sorunsalına dönüşmüş bulunmaktadır" cümlesi geçmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi Önder Apo kavramı sözlük anlamı ile kullanmış olup özel bir anlam yüklememiştir.

Özgür İnsan Savunması ve Bir Halkı Savunmak adlı savunmalarda üçer kez Kürt sorunsallığı ifadesi geçmektedir. Burada da Kürt sorununun birçok sorunu iç içe taşıyan, çok boyutlu bir sorun olma özelliği vurgulanmıştır. Yine sözlük anlamı tercih edilmiştir. BHS adlı savunmada kullanıldığı "Ortadoğu sorunsallığında tanımlanması gereken bazı temel olgular daha vardır. Etnisite, ulus, vatan, şiddet, sınıf, mülkiyet ve ekonomi vb. olgular kavramsal düzeyde tanımlanmış olmaktan uzaktır" ifadesi sorunsallık kavramına yönelik çok iyi bir örnek oluşturmaktadır. Ortadoğu sorunsalının etnisiteden ekonomiye kadar çok geniş bir sorunlar silsilesini içerdiği vurgulanmıştır.

Sorunsallık kavramına bir kez de 'Özgür İnsan Savunması'nda geçen "Aile ve köy toplumunda kendimi tanıtmaya başlar başlamaz, 'doğru olan nedir?' sorunsallığıyla karşı karşıya geldim" cümlesinde rastlamaktayız. Burada da kavram felsefi anlamı ile kullanılmıştır.

Beş ciltlik 'Demokratik Uyarlık Manifestosu'na kadar Önder Apo sorunsal ve sorunsallık kavra-

mini özel bir anlam yüklemeyen, sözlük anlamları ve felsefi içeriğine göre kullanmıştır. Bilindiği gibi bu savunmalarda paradigma değişiminin esasları belirlenmiş, 'Bir Halkı Savunmak' ile 'demokratik, ekolojik, kadın özgürlüğüne dayalı toplum paradigması' tanımlanmıştır. Tarih yönü, sosyal bilim yaklaşımı, bakış açısı ve paradigmasal çözümlenmeler bu dönemde gelişmiştir. Yani tarihsel, sosyolojik sorunlar tanımlanmış, çözüm önerileri sunulmuştur. Sadece bunu sorunsallık kavramsallaştırması ile ifade etmemiştir.

Beş ciltlik savunmaların birinci cildinde "Hakikat rejimiyle kastettiğimiz husus, 'yaşamın' anlamına en iyi nasıl ulaşabileceğimize ilişkindir. İnsan düşüncesini çok meşgul etmiş olan 'hakikat, gerçeklik' nedir, nasıl ulaşılabilir veya ulaşamaz sorunsalına cevap aramak, her ciddi araştırma için çözülmesi gereken hususların başında gelir" cümlesinde de ifade ettiği gibi 'Hakikat Sorunsal'na eğilir. Diğer ciltte "Bu savunmalarım ise, 'kapitalist moderniteyi sorunsallaştırma ve bu modernitenin aşılması' gereği kadar, hem demokratikleşmenin siyasi sistemini hem de onun özgürlükle bağlantısını çözüm alternatifleri olarak anlam zenginliğine kavuşturmayı amaçlamaktadır" diyerek bizzat kendi ifadesiyle 'kapitalist moderniteyi sorunsallaştırmıştır'. Bu iki örnekte de görüldüğü gibi sorunsal ve sorunsallaştırma kavramı yukarıda kısaca örnekler sunduğumuz düşünürlerde olduğu gibi temel bir analiz yöntemi olarak kullanılmıştır.

Üçüncü cilde 'Özgürlük Sosyolojisi' adını vermesini Önder Apo şu şekilde ifade eder; "önemli bir bölümünü; problem çözme ve yaşam farkındalığını geliştirme boyutlu sosyolojik çalışmaları bu ad ile yayınlamanın isabetli olacağı açıktır". Bu savunma ile birlikte artık açıkça sorun kavramı kullanılarak sosyolojik bir yaklaşım belirlenmiştir. Bu savunmanın 6. Bölümü 'Toplumsal Problemin Ortaya Çıkışı' olarak belirlenmiş, alt başlık olarak da 'Toplumsal Sorunlar' ayrıntılı şekilde tanımlanmıştır.

Bu andan itibaren tıpkı Bachelard gibi 'sorun' kavramı tercih edilse de Althusser'in 'sorunsal' kavramında ifade ettiği yaklaşım öne çıkmıştır. Sorunun ortaya çıktığı an ve koşullara dönük analizler yapılarak günümüz toplumsallığını belirleyen sorunsallık ifade edilmiştir. Yine bir sorunsallık alanı belirlenerek bir analiz çerçevesi oluşturulmuş ve özgün bir metodoloji geliştirilmiştir.

Bu ciltte 'Sorunlar' bölmenin sınırlarının farkındayım" diyerek belirttiği tüm sorunların bir bütünün parçaları olduğu, toplumsal sorunun esasında bir tane olup dal budak verdiğini belirtmiştir. Özgün olarak 'sorunsallık' başlığı kullanılmamış olsa da buradaki sorun kavramının birçok sorunu kapsayan bir sorun olması onun sorunsallığına işaret etmektedir. Yine "Temel toplumsal sorunu tespit etmeyi küçümsemeliyiz" diyerek sorunların 'temel sorun'dan türediğini vurgulamıştır. Bu da sorunsal kavramını içeren bir ifadedir.

Barış ve Demokratik Toplum Manifestosu'nda 'sorunsallık' kavramı başlık olarak kullanılmışsa da önceki beş ciltte birlikte Önder Apo'nun kavram setinde 'sorun', 'sorunsal' ve 'sorunsallık' kavramlarının modern bilim ve felsefedeki kullanımlarına denk bir kullanıma rastlamaktayız. Hem de düşünce sistematizmasının odağında yer alan stratejik önemde bir kullanım.

Önder Apo'nun farkı

İncelediğimiz düşünürler bir analiz çerçevesi ve metodoloji sunmaktadırlar. Önder Apo ise sorunsalı doğrudan adı ile çağırılmaktadır. Bachelard ve Thomas Kuhn gibi düşünürlerde olduğu gibi bir yöntem eleştirisi ve önermesi ile sınırlı tutmamakta, Althusser ve Foucault'ta olduğu gibi bir analiz çerçevesi belirlemekle yetinmemektedir. Marx gibi temel sorunsalı ortaya koymakta ama Marx'tan farklı olarak bunu bir sorunsallık olarak çözümlenmeye tabi tutmaktadır.

Marx, ekonomik indirgemeci bir tarzda temel toplumsal sorun olarak sınıf çelişkisini belirlemiştir. Önder Apo ise temel sorunun toplumun toplum olmaktan çıkarılması olduğunu belirterek çözüm olarak toplumun ahlaki-politik niteliğinin yeniden canlandırılması gerektiğini vurgulamıştır. Böylece Marksist analiz çerçevesi daha da genişletilmiş, Marx'ı sınırlayan sorunsallık çerçevesinin cevapsız ve çözümsüz bıraktığı devlet, iktidar, zihniyet sorunları gibi sorunlar da analize dahil edilmiştir. Manifesto ile bu analiz çerçevesi daha da genişletilmiştir. Önder Apo bunu Manifesto'da şöyle ifade etmektedir; "Toplumsal sorunsallık uygarlık sonrasında devletle başlıyor demiyim. Öyle görünüyor ki devletle değil; çok daha öncesinde, 30 bin yıl önce gelişmiş."

Burada sorunsalın başlangıcı daha eski bir tarihe alınmıyor, sorunsalın kökeni daha derin bir analize tabi tutuluyor. 'Özgür Eş Yaşam' kuramında "Kadınla erkek arasındaki ilişkiler kavranmadan, hiçbir toplumsal sorun ne yeterince kavranabilir ne de çözümlenebilir. Toplumsal sorunların temelinde kadın-erkek ilişkilerindeki sorunsallık yatar" şeklinde ifade edilen husus tarihsel sosyolojik dayanaklarla derinleştirilir. Sorunsalın başlangıcının sınıf çelişkisi ile değil kadın toplumsallığı etrafında geliştiği belirtilir. Esas sorunsallığın eril ve dişil öğelerin tutuculaşmasına dayalı çatışmadan kaynağını aldığı çarpıcı tarzda ifade edilir. Bunlara dayalı olarak sorunsallığın erkek egemen kastik grupların kadın etrafında oluşan toplumsallığa saldırmasıyla başladığı vurgulanmıştır. Bu sorunsal tarihsel bir yarılma ile sonuçlanmıştır.

Sorunsallığın doğru belirlenmesi önemlidir. Önder Apo açısından uygarlık analizinin odağında sorunsallığın doğru tanımlanması yer almaktadır. Bu sorunsallık çözümlenmeden ne tarihsel yarılma, uygarlığın çatallanması, ne kastik katilin tarihten günümüze kadar oynadığı rol ne de bu katilin zorla gerçekleştirdiği kölelikten çıkış mümkün olacaktır. Hatta bu sorunsallık anlaşılmadan kastik katil çözümlenemeyeceği için sosyoloji de yapılamaz.

Sorun, sorunsal veya sorunsallık kavramlarının nasıl tanımlandıkları, onlara hangi özel anlamların yüklendikleri elbette önemlidir. Ancak esas olan Önder Apo'nun Budha'nın bir sözüne atıfta bulunarak sırttaki hançer olarak kavram tanımladığı konudur. Sırttaki hançer metaforu çözüm bekleyen en temel sorunu ifade etmektedir. Manifesto'da kastik katil erkek grupları tarafından kadın toplumsallığına yönelik saldırılar ve bunun sonucunda gelişen tarihsel yarılmayı ifade etmek için hançer metaforu kullanılmıştır. Bu hançer anlaşılmadan ve çıkarılmadan sorunlar üzerine konuşmak sadece sorunlara bir yenisini eklemek, sorunsalı derinleştirmek, sorunsallık karşısında tavırsız kalmak olur.

Pozitif DEVRİM

“İçerisinde olunan dönem biriken toplumsal sorunların çözümünü dayatmaktadır. Bu, aynı zamanda çağın krizinden bir çıkış arayışı anlamına da gelmektedir. Çünkü kapitalizm ve gerçekleşen sosyalizm kullandıkları yöntem ve arayışlarıyla sorunlara çözüm olamamıştır. Hatta izledikleri yol ve yöntemle yaşanan sorunları ve çağın krizini çok daha fazla derinleştirmişlerdir. O halde yapılması gereken iki başlı hale gelen çağın krizinden çıkabilmek için bugüne kadar olandan farklı bir çözüm arayışı içerisinde olunmasıdır.”

CEMAL ŞERİK

Devrim kavram olarak içeriği gerçekleştire biçimine göre farklılıklar taşısa da özünde var olanın değişimi ve dönüşümünü anlatmaktadır. Burada değişim ve dönüşümün sağlanmasında tek bir yol ve yöntem dışında, farklı yol ve yöntemler seçenekler arasında yer almaktadır. Öne çıkan ya da seçenekler arasında yer alan yol ve yöntemlerin belirlenmesinde iradi ve koşullarla ilgili yönler her zaman gözetilen temel hususlar olarak öne çıkarlar.

Tarihin içerisinde yine sosyal, siyasal ve kültürel yaşamda öne çıkarak belirgin bir hal alan tedricen (aşamalı) gerçekleşen değişim ve dönüşümler de devrim olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde teknolojik ve bilimsel alanda yaşanan birçok buluş ve bunların toplumsal yaşam üzerindeki etkisi, 'devrimsel' bir gelişme olarak nitelendirilebilmektedir. Bu yönleriyle hangi özelliği öne çıkıyor olsa da devrim her zaman ilerlemede ön açıcı, değiştirici ve dönüştürücü rolü nedeniyle pozitif bir özelliğe sahiptir.

Bu temel karakteristik özelliği dikkate alındığında kimi zaman, devrim karşıtlığını anlatmak için kullanılmakta olan karşı-devrim, hiçbir zaman devrim kavramının yüklü kılındığı anlamı vermez. Adı üzerine devrime karşı imha, devrimin kazanımlarıyla birlikte soykırımdan geçirme saldırısı anlamına gelir. Pozitif olan karşısında negatif olanı anlatır. Fakat karşı cepheden bir niteliğe tekabül ettiği için, karşı-devrim denilmesi bir sorun teşkil etmez. Aksine devrime karşı yapılan saldırının negatif olan özelliğini daha da belirgin kılar.

Ancak burada üzerinde durulmak istenen, kavram olarak devrim değildir. Devrimlerin nasıl gerçekleştiği ve kriterlerin neler olduğudur.

“1848 Avrupa İşçi Devrimleri'nin arifesinde Komünist Manifesto'da öngörülen devrim hızlı bir şekilde Kıta Avrupası'nda iktidarları sarsmasına, Amerika kıtasına varıncaya kadar etkisini göstermesine rağmen, zafere dönüştürülemedi. Böyle de olsa Paris'te, sosyalizmin farklı yorumunu yapanlarla birlikte işçiler, emekçiler, işsizler ve daha birçok toplumsal kesimin katılımıyla 71 gün ayakta kalmayı başaran Komün[1] çıkarılması gereken sonuçlarla tarih içerisinde yerini almıştır.”

Doğada yasa toplumda eğilim belirleyicidir

Doğa ve toplum yaşamında zamansallık daima bir faktör olarak yer alır. Hatta zamansallık olmadan doğa ve toplumdan bahsetmenin olanağı olmaz. Tabi burada dikkat çekilen, oluşumun zamana duyduğu ihtiyaçtır. Ancak yaşanan bu değişim ve dönüşümlerde zamana duyulan ihtiyacın karşılanması kâfi gelmez. Bunun için başka faktörlere de ihtiyaç vardır. Ancak doğa ve toplumda değişim ve dönüşümler, birbirinin aynısı olarak yaşanmaz. Birbirlerinden farklı olarak gerçekleşirler. Doğa ve evrende bu ihtiyaç, Kuantum fiziğine göre 'Belirsizlik' ve 'Rastlantı' ile karşılanırken, 'Parçacık' ve 'Dalgacık' hareketiyle doğrudan olan bağlantısı kurulur. Bu yönüyle ihtiyaç duyulan zaman için az ya da çok kesin bir süre belirlemede bulunulmaz ve doğanın diyalektiğinde yasa belirleyici olarak kabul edilir. Toplumda yaşanan değişim ve dönüşüm doğada yaşanan maktal olandan daha farklıdır. Doğadan farklı olarak, toplumda gelişim, değişim ve dönüşümde belirleyici olarak eğilim öne çıkar ve kabul görür.

İnsanın kendisi de biyolojik anlamda doğa yasalarına göre var olmuştur. Ancak biyolojik olarak insanı, diğer biyolojik varlıklardan ayıran temel özelliği kendisini toplumsallaşarak var edebilmiş olmasıdır. Bu yönüyle de kendi eliyle inşa edilen bir gerçeklik olma özelliğine sahiptir. Burada devreye giren ise insanın doğada diğer biyolojik varlıklara nazaran farkıdır. Daha belirgin bir ifadeyle bilince, örgütlenmeye ve eyleme dayalı olarak toplumsal bir varlık haline gelmesidir. Doğanın yasalarına göre değil eğilime göre davranışına, hareketine yön veriyor olmasıdır. O nedenle, doğada olduğu gibi iç gelişim yasalarının/iç diyalektiğine göre olan bir zorunluluk belirlemesi dışında bir değerlendirmeye tabidir. 'Olabilir' de 'olmayabilir' de burada öne çıkan bir olasılık, ikilem olarak kendisini göstermektedir. Daha önce, toplumsal gelişmeler içerisinde zorunluluk olarak ele alınan birçok hususun 'Kaos' teorisi içerisinde 'belirsizlik' olarak tanımlanmakta olması da böyle bir yaklaşım içerisinde olmayı gerekli kılar. Kaos aralıklarından, her zaman mantıken belirleyen güç olarak çıkması beklenen yerine

her zaman bir başkasının çıkma olasılığının varlığı da bunu doğrulamaktadır.

Devrim ya da devrimsel olarak görülen birçok husus içinde böyle bir belirlemede bulunulabilir. Kapitalist modernite döneminde yaşanan birçok devrim ve devrimsel çıkış deneyimlerinden çıkarılan sonuçlar böyle bir sonuca ulaşmayı olanaklı kılmaktadır. Dikkat edilirse 19. yüzyılda da kapitalist modernite sisteminin krizinden bahsedilmektedir. On yılı bulan aralıklarla yaşandığı, devrevi bir özellik taşıdığı belirtilen bu krizlerin yıkıma dönüşmesinin önüne geçilen politikaların devreye konulduğunu da bilinmektedir.

19. yüzyılın ikinci yarısına doğru da kapitalizmin yaşadığı krizin uygulamaya konan politikalarla geriye çekilemediği ve devrimlerin artık kapağı dayandığı tespitinde bulunulmaktadır. 1848'de kaleme alınan Komünist Manifesto'da Karl Marks ve Friedrich Engels tarafından bu tespit çok net bir şekilde yapılmaktadır. Komünist Manifesto'nun girişinde kullanıldıkları ilk cümlede yer alan "Avrupa'da bir hayalet dolaşıyor... Komünizm Hayaleti. Eski Avrupa'nın bütün güçleri bu hayaleti defetmek üzere kutsal bir ittifak içine girdiler..." belirleme de buna işaret etmektedir. Ancak 1848 Avrupa İşçi Devrimleri'nin arifesinde Komünist Manifesto'da öngörülen devrim hızlı bir şekilde Kıta Avrupası'nda iktidarları sarsmasına, Amerika kıtasına varıncaya kadar etkisini göstermesine rağmen, zafere dönüştürülemedi. Böyle de olsa Paris'te, sosyalizmin farklı yorumunu yapanlarla birlikte işçiler, emekçiler, işsizler ve daha birçok toplumsal kesimin katılımıyla 71 gün ayakta kalmayı başaran Komün[1] çıkarılması gereken sonuçlarla tarih içerisinde yerini almıştır. Uluslararası bir özellik taşıyan tekelleşme dönemine geçiş olarak değerlendirilebilecek olan bu süreçle birlikte kapitalizm için yapılan belirlemeler kapsam olarak daha da genişlemiştir.

O güne kadar, devrevi olarak kabul edilen kapitalizmin krizleri, bir süreklilik olarak ele alınırken, krizden çıkışın ancak devrimlerle mümkün olacağına dair kesinlik arz eden belirlemelerde bulunulmuştur. 1917'de Rusya'da yaşanan, Bolşevik Devrim'i bu değerlendirmelerin yapıldığı böyle bir dönemde gerçekleşmişti. Ancak, Bolşevik Devrimi'ni izleyen 1919

yılının Ocak ayında Almanya Komünist Partisi öncülüğünde başlayan devrim başarılı olamamıştır. Aynı yıl içerisinde ilanı gerçekleşen Macaristan Sovyet Cumhuriyeti de dördüncü ayında, ABD ve Fransa'nın desteğini alan Romanya Cumhuriyeti'nin saldırılarıyla yıkılmıştır. Bolşevik Devrimi resmi rakamlara göre gerçekleşmesinin üzerinden 73 yıl sonra İkinci Dünya Savaşı sonrasında Doğu Avrupa'da oluşan halk demokrasileri de yaklaşık 40. yıllarında çözülmüşlerdir. Dünyanın farklı coğrafyalarında yer alan Çin, Vietnam, Kore gibi ülkelerde yaşanan devrimler de hâkim üretim tarzları ve ilişkileri ile sosyalist cephede kapitalist moderniteyi yaşıyan ülkeler olmaktan kendilerini kurtaramamışlardır. Sonuçta adı geçen ve geçmeyen birçok ülkede kapitalist hegemonyanın, tekelin egemenlik, baskı ve sömürü aracı olarak kabul edilen devletler yıkılmıştır.

Böyle bir sonuçla karşılaşılması devrim ve sosyalizm için yürütülen mücadelelerin, ödenen bedellerin, yapılan kahramanlıklar ve elde edilen kazanımların boşa gitmesi anlamına gelmedi. Aksine, halkların, devrimcilerin hanesine, büyük kazanımlar olarak geçti. Büyük sonuçların çıkarıldığı sorgulamalara ve çıkar-samalara dönüştü.

Kuşkusuz yapılan sorgulamalarda öne çıkan, 'neden böyle oldu?' sorusuna mutlaka devrimci öz eleştirel bir yaklaşım gösterilmesi gereği vardır. Acaba devrim tanımında, sosyalizme dair analiz ve çıkarsamalarda bulunulurken "nerede yanlış yapıldı, zaafı ve eksikler nasıl yaşandı?" diye de sorulabilmelidir. Bu sorulara aranan yanıtlar içerisinde, devrimlerin tarihselliği ve toplumsallığıyla bugüne kadar kurulan ilişkiler de yer alabilmelidir.

Devrimlerin tarihsellik ve toplumsallıkla ilişkisi

Devrim için yapılan en genel tanımlama, köktenci değişim ve dönüşümdür. Yine, bu değişim ve dönüşümün koşullara ve gerçekleştiği mekâna göre değişiklikler gösterebileceği de kabul görmektedir. Ancak, bu kabule rağmen, devrim denildiği zaman ilk akla gelen değişim ve dönüşümün şiddete dayanarak gerçekleşmesi olmaktadır. En büyük devrimler arasında yer alan Fransız ve Rus devrimleri ör-

neğinde bu çok somut görülmektedir. Bu devrimler kanlı bir şekilde yaşanmış, şehirler, yerleşim yerleri enkaz haline gelmiştir. Öyle ki, orada savaşın yaşandığı her yönüyle belirgin kılınmıştır. Siyasal iktidarlar değişmiş, mahkemeler kurulmuş, kralların, iktidar denildiğinde akla gelen bakanların, komutanların, memurların hatta yıkılan devletin hizmetinde olanlar sanık kürsülerine çıkarılmıştır. Zindanlar tu-tuklularla doldurulmuştur. İktidardan uzaklaştırılanların mallarına, mülklerine el konulmuştur.

Bu yönüyle devrim, yaşanan yıkım üzerinden yeni olanı inşa etme eylemi olarak kabul görmektedir. Devrimin bir trajediye dönüştürülmeden, yıkım-inşa diyalektiği ile birlikte ele alınması ve ona göre değerlendirmelerde bulunulması anlamlıdır. Yıkılan iktidar, el konulan mal mülk ve ortaya konulan can olunca böyle algılanarak kabul görmesinin yadsınacak bir yanı yoktur. Ancak devrimlerin böyle ele alınarak değerlendirilmesine tabi tutulması da bir zorunluluk değildir.

İktidarlar şiddete başvurmadan el değiştirebilir, toplumsal değişim ve dönüşümler sağlanabilir. Mal ve mülklerin topluma ait hale getirilmesi olanaklı bir hale gelebilir. Yine topluma karşı suç işleyenler daha farklı yol ve yöntemler kullanılarak işledikleri suçlar nedeniyle yargı önüne çıkarılabilir. Öncesinde şiddetli çatışmaların yaşandığı ülkelerde görüldüğü gibi, müzakere ve mutabakatlarla bu belirtilenler başarılabilmıştır.

Bu değişim ve dönüşümün pratikteki karşılığı, tarafların birbirlerinin iradelerini kabul etmeleri ile uzlaşma içerisinde aralarındaki sorunlara çözüm gücü olma iradesini gösterebilmiş olmaları biçiminde somutlaşmaktadır. Bunlarla birlikte

saldırılarına dayandırmaktadır. Roma'nın çöküşünde bu klan ve kabilelerin oynadığı role dikkat çekmektedirler.

Roma döneminde olduğu gibi öncesinde de farklı köleci devletler vardı ve bu devletler arasında hakimiyet ve hegemonya savaşı yaşanmaktaydı. Yine bu devletler içerisinde klan ve kabile direnişleri ve saldırıları karşısında gerileyen ve yıkılmaktan kendini kurtaramayan imparatorluklar olmuştur. Köleci Asur İmparatorluğu da bunlardan biriydi. Komşu ve akraba kabile ve aşiretlerle ittifak yapan Med kabilelerinin başlattıkları saldırılar sonucunda yıkılmıştı. Asur öncesinin ilk devleti olarak kabul edilen Sümerler de klan ve kabilelerin saldırıları sonucunda yıkılmıştı. Köleci imparatorluklar arasında süren hegemonya savaşları ise belirli zayıflamalara neden olsa da hiçbir zaman köleci sistemin sonunu getirmemişti. Aksine taraflardan birinin galibiyeti sistemin aldığı yaraları giderek daha da güçlenmesini sağlamıştı. Perslerle Makedonya arasındaki savaş böyle bir sonuç ortaya çıkarmıştı. Roma da yüzyıllarca süren dünya hegemonyasını, Makedonya'dan devraldığı bu mirasa borçluydu.

Roma çökmeden önce de Avrupa'da olduğu gibi Asya ve Afrika'da da klan ve kabilelerin saldırıları karşısında erkek egemenlikli devletçi sistem büyük darbeler yemişti. Onlar gibi, köleci Roma gibi feodal imparatorluklar da benzeri süreçler yaşamıştı. Ancak bu dönemlerin güçlü devlet ve imparatorlukları kendilerini genellikle miraslarını devraldıkları devlet ve imparatorluklar üzerinde var etmişti. Aralarındaki rekabet ve savaşlar ise onları güce erıştiren en etkili yol ve yöntemdi. Onun içindir ki içerideki tebaaları ile boyunduruk altına aldıkları klan ve kabileleri, asker ve lojistik

yerini aldı. Aslında tarihselliği içerisinde belki de devrim kavramı, anlamına denk gelecek haliyle ilk defa bilinçli bir şekilde kullanılır oldu. Sokaklara çıkan, barikatların arkasına geçen herkes "devrim", "ihtilal" sözcüğünü kullanıyordu. Bu yönüyle bu sözcükler, üzerinde buluşulan birer parola haline almıştı. Yaşananlar, kapitalizme karşı ayağa kalkan halkın devriminden başka bir şey değildi. 1776 Amerikan Bağımsızlık Mücadelesi ve 1789 Fransız Devrimi, 1848 Avrupa İşçi Devrimleri, 1871 Paris Komünü, 1917 Rus Bolşevik Devrimi böyle bir anlam ifade etti. Çünkü kapitalizmden mustarip olan herkesin katıldığı, gerçekleştirdiği ve kendini gördüğü birer devrimler olma özelliğine sahipti.

Tarihin önceki yıllarında klan ve kabilelerin toplumsallıklarını korumak için direnişleri, kölelerin, serflerin, köylülerin toplumsallıklarına bağlı kalarak başlattıkları ayaklanmalar, devrimci bir karaktere sahipti. Bir kesintisizlik içerisinde, sürekli devrim yaşıyan topluluk ve halklar olarak kalmaya devam ettiler.

Zamanla tarihselliği içerisinde toplumsal alanda örgütsel, kültürel ve yaşamsal olarak meydana gelen değişim ve dönüşümleri bunların dışında ele almanın gereği vardır. Çünkü bunların hepsi toplumsal hakikatler olarak anlam kazandıkları gibi, bir çatışma ve uzlaşmazlık içerisinde oluşmuşlardı. Zaman içerisinde birçok faktöre iç içe, bir arada, karşılıklı etkileşim halinde olunan değişim ve dönüşümlerdi. Birer toplumsal örgütlenme olan klan, kabile, aşiret örgütlenmeleri de böyle bir özellik taşı-maktaydılar. Bunların hiçbirisi topluma dıştan dayatılarak, yaşanan çelişki ve çatışmaların bir sonucu olarak oluşmamışlardı.

Toplumsal örgütlenme formlarından olan klanlar böyle bir özelliğe sahipti. İlk toplumsal

larıydı. MÖ 6. yüzyılda Mezopotamya topraklarında yarı-din ve yarı-felsefe olarak oluşmuştu. Bu öğretiyeye öncülük yapan ise aynı yüzyılda yaşadığı söylenen Zerdüş'tü. Oluşturucusunun adıyla anılan bu düşünce yapısı tek tanrılı inanca en yakın din olmanın yanı sıra hem doğanın kendi içerisinde hem de doğa ve insan arasında olduğu gibi toplumdaki uyumu, beraberliği savunmaktaydı. Temelinde iyilik ve kötülüğün savaşının olması ile doğada temel elementler olarak kabul edilen toprak, su, hava ve ateşin kirlenmeden kullanılmasının öğütlenmesi ve "İyi düşün, güzel söyle, doğru yap" belirlmeleri de göstermekteydi.

Zerdüşti düşünce yapısının kök teşkil ettiği Mezopotamya üzerinden geçiş ve göçlerin yaşandığı, eski dünya olarak bilinen Asya, Afrika ve Avrupa'da etkisi görülmüştü. Çin'de Lao Tse, Hindistan'da Buda, Mezopotamya'da Yahudi ideolojisi ve Greklerde Sokrates felsefesi de Zerdüşti düşünce yapısının etkisi altında gelişim yaşıyan ahlak felsefesi içerisinde yer almıştı. Önder Apo'nun Demokratik Komünal Toplum Manifestosu'nda dile getirildiği gibi, tamamen birer komünalist hareketler olma özelliğine sahiptiler:

"Eksen çağındaki bu beş kol komünal ve komünistik çıkışlardır. Lao Tse komünaliteyi temsil ederken, Konfüçyüs devletleştirir. Orada bir komün tarihi, komünalite vardır. Lao Tse ezilenlerin gerçek komünalitesini geliştirir. Konfüçyüs ise aristokratlaştırıp devlet ideolojisi haline getirir. Greklerde gerçek komünalist Sokrates'tir. Platon, Sokrates'ten aldıklarını aristokrasiye 'Devlet' yapıyla sunar. 'Devlet' yapıtı devlet ideolojisidir. Konfüçyüs büyük bir devlet revizyonistidir. Şu andaki Çin, Konfüçyüsçülüğü oynamaktadır. Konfüçyüs kasttan devlete geçişi sağlar. Tıpkı Platon'un daha sonraları yapacağı gibi. Yahudilikte de Süleyman-Davut baştan sona devletçi iken Samuel müthiş bir komünalisttir. Yahudi gelenekteki bu ilk bölünme saraylarda başlar. Yusuf sarayda Firavun'un yanında iken Yakup'un diğer oğulları komünalisttir. Yusuf Peygamber İbrani kabilesini ikiye böler. Bundan sonra ise Musa-Harun dönemi gelir. O da oldukça çarpıcıdır. Davut ve Süleyman devlet geleneğini, Samuel ile diğer peygamberler ise komünal geleneği temsil ederler. Bu ikilemler tarihsel kırılmayı ifade eder."

Ahlak felsefesinin oluşumu ve eski dünyaya yayılması, ana kadında temsili bulan komünal toplumsal örgütlenme formları olan klan ve kabile yaşamına yapılan saldırıların neden olduğu sonuçlardı. Adeta "erkekler kulübü" olarak örgütlenmiş olan, "kastik katil"[3] adıyla anılan gruplarca yapılan saldırılarla kadın eve kapatılmış, topluma ait olanlara el konulmuş, özgür-komünal klan ve aşiret düzeni dağıtılmak istenmiştir. Ahlak felsefesi olarak adlandırılan düşünce yapısı da topluma yapılan bu saldırıların neden olduğu sonuçlara karşılık temelinde oluşmuştu. Bu yönüyle ana kadında somutlaşan doğa ve toplum arasındaki uyumlu yaşamı anlatan, toplumsal doğayı savunan bir özellik taşı-maktaydı.

Tarihe damgasını vuran, yeni başlangıçlara temel teşkil eden komünalist hareketler böyle bir gerçeklik içerisinde ile anlam kazandı. Aynı şekilde onları takip ederek, devlete doğru savrılmayan komüne dayanan toplumsal sorunlara çözüm temelinde gelişen hareket ve mücadeleler de devrim ve devrimci hareketler olarak kabul edildiler. Tarihte bunun yaşanmış örnekleri bulunmaktadır.

Tarihte yaşanmış olan bu örneklerden yola çıkarak, toplumsal doğadaki değişim ve dönüşüm ile yaşanan krizlerden çıkış arayışları arasında olan farkları da görmek olanaklı bir hale gelmektedir. Doğaya ve toplum arasında olanla mukayese edilemeyecek olan bu fark, iki başlık altında ele alınsa da her ikisinin de kendi içerisinde alt başlıklar halinde ayrıntıları görülmektedir. Böyle de olsa her ikisi de toplumsal doğanın kendi özgünlüğü içerisinde biçimde taşıdıkları farklılıklarla; insan aklı, eli ve eylemiyle yaşanan değişim ve dönüşümler olarak kabul edilmektedir.

İki başlık altında toplanan biçim farklılığının ilkinde öne çıkan değişim ve dönüşüm kimi hallerde birkaç nesli hatta kimi zaman daha fazlasını bulan bir sürede, zora başvurmadan karşılıklı bağlılık ve etkileşim içerisinde yaşanmaktadır. Toplumsal örgütlenme biçimleri olan klan, kabile, aşiret, halk, kavim, milliyet ve ulus için bunu söylemek mümkündür. Hatta belirtilen bu toplumsal örgütlenmelerin hepsinin birbirinin ardı sıra yaşanması da bir zorunluluk değildir. O nedenle de birçok klan ve aşiret daha sonraki toplumsal örgütlenme biçimlerini iç içe, hatta birini yaşamadan diğerini yaşayabil-

“Zerdüşti düşünce yapısının kök teşkil ettiği Mezopotamya üzerinden geçiş ve göçlerin yaşandığı, eski dünya olarak bilinen Asya, Afrika ve Avrupa'da etkisi görülmüştü. Çin'de Leo Tse, Hindistan'da Buda, Mezopotamya'da Yahudi ideolojisi ve Greklerde Sokrates felsefesi de Zerdüşti düşünce yapısının etkisi altında gelişim yaşıyan ahlak felsefesi içerisinde yer almıştı. Önder Apo'nun Demokratik Komünal Toplum Manifestosu'nda dile getirildiği gibi, tamamen birer komünalist hareketler olma özelliğine sahiptiler.”

bu belirtilenlerden hareketle sorun ve çelişkilerin çözümünde mutlak bir yol ve yöntem dışında, koşullara göre yol ve yöntemlerin olabileceğini ve bunun öne çıkabileceğini görmek gerekmektedir. Kapitalizmin, burjuvalar arasındaki rekabette ihtiyaç duyduğu bazı kuralların işler kılınmasının toplum ve siyasal yaşam üzerindeki etkisi dikkate alındığında buna duyulan ihtiyaç daha da anlaşılmış olur.

Kuşkusuz yapılan bu belirlemelerden çıkarılacak sonuçlar var. Bunlar arasında her biçimsel değişikliğin bir devrim olamayacağı gerçekliği yer almaktadır. Örneğin tarihsellikleri içerisinde köleci yapısallıkların (Kölecilik, Feodalizm, Kapitalizm) aralarında yaşadıkları belirtilen 'geçişler' birer devrim değildir. Çünkü, zikredilen bu yapısallıklar, kölecilik olarak adlandırılan sistemin almış olduğu biçimler olma özelliği taşımaktadır. Bu anlamda niteliğe tekabül eden bir durum söz konusu değildir. Adı geçen köleci yapısallıkların, toplumsal doğanın pozitif olan ilişki düzenine, yaşam ve gelişimine karşı bir saldırı olması da bunu gerekli kılmaktadır.

"Erkekler kulübü" olarak da adlandırılan kastik katil örgütlenmesinin neden olduğu yarılma içerisinde klan, kabile, aşiret hiyerarşi içerisinde aristokratlaşan hâkim kesimin, toplumun hakikatlerini gasp etmesinin bir devrim olmadığı açıktır. Buradan hareketle de 'kim bunun aksini iddia edebilir ya da aksini ispatlayabilir ki' diye de sormak gerekir. Şöyle ki, söylendiği gibi, ilkel komünal topluluktan, köleci düzene bir geçiş olmamıştır. Böyle olduğu içindir ki köle sahiplerinin ayaklanarak sistemlerini adım adım inşa etmeleri söz konusu değildir. Benzeri bir belirleme, feodal beyler ve kapitalistler için de geçerlidir. Onlar da kendi yapısallıklarını kendileri gibi köleci olan iktidar güçlerine karşı ayaklanarak oluşturamışlardır.

Tarihçiler ve sosyologlar köleciliğin, kölelerin ayaklanmaları ve klan ve kabilelerin saldırıları sonucu yıkıldığını belirtmektedirler. Roma'nın yıkılmasını da buna örnek olarak göstermektedirler. Dikkat edilirse Roma İmparatorluğu'nun çöküşü de çoğalan köle isyanlarına, imparatorluğun yaşadığı sorun ve karışıklıklardan rahatsız olanların artan öfkesine, Hristiyan inancının geniş halk kesimlerince kabulüne ve dışarıdan Cermen ve Slav klan ve kabilelerinin

depoları haline getirmişlerdi. Böyle de olsa sonuçta kendilerini hangi isimle[2] adlandırsalar da onların direnişleriyle karşılaşmaktan kurtaramamışlardı.

Avrupa'da da feodal köleci yapısallığı çözülüşe götüren nedenlerin başında, kıta genelinde 15.-16. yüzyılda etkili hale gelen köylü direnişleri yer aldı. Avrupa'nın kapitalist moderniteye ev sahipliği yapar hale gelmesini sağlayan da böyle sanıldığı gibi burjuvalar olmadı. Aksine burjuvalar, 15.-16. yüzyılda Avrupa'ya damgasını vuran köylü savaşlarının sunduğu imkân ve önünü açtığı koşullarda kendilerini örgütlü bir güç haline getirme imkanına kavuştu. 18.-19. yüzyılda kıta Avrupası ve ABD'de yaşanan devrimlerde de benzeri bir özellik taşıdı. O nedenle 18. ve 19. yüzyılda Avrupa ve ABD'de yaşanan devrimler birer burjuva devrimleri değillerdi. Bu devrimleri yapanlar sokaklardakiler olmasına rağmen üzerine konanlar kapitalistler oldu. Örgütlü ve ellerinde tuttukları imkanlar, onları devrimlerin oluşturduğu koşullarda iktidarla buluşturdu. Sanayi tekel kapitalizminin yaşandığı 18. yüzyılın sonları ile birlikte iktidarlarını daha da sağlamlaştırarak vahşi yüzünü bir bütün olarak gözler önüne serdi. Azami kâra ulaşmak için yoğun işgücü sömürüsünü esas aldı. Avrupa ve ABD devrimleri de bu yıllar içerisinde yaşanmıştı. İşçiler, günlük 12-16 saate varan işgünü karşılığı aldıkları ücretle karınlarını bile doyuramaz hale geldikleri bir yaşama mahkum edilmiş. Horkanmakta, aşağılanmakta, ekonomik, sosyal ve siyasal olarak da hiçbir hakları yoktu.

Sadece işgüçlerini değil, her şeylerini satabilecek hale gelen işsizler ise işçilerden daha berbat bir yaşama mahkûm edilmişlerdi. Aşırı yoksulluğun, açlığın neden olduğu hastalıklar, artan toplumsal sorunlar beraberinde toplumsal karşı koyuşlar için de tetikleyici olmaya başlamıştı. Sonuçta işçisi, işsizi ve yaşanan sorunları görerek karşıtlık içerisine girenin bir araya gelmesiyle, kapitalizmle doğrudan bir çatışma içerisine girmişti.

Aydınlanma döneminin düşünce akımlarının etkilerini taşıyan toplumu önceleyen düşünceler, "adalet", "eşitlik", "özgürlük" gibi kavramlar böyle bir dönemde kullanılmaya, savunulmaya başlandı. Sosyalizm kavramı da bunlar arasında

örgütlenme formu olarak primitif haliyle de olsa birer komün örgütlenmeleridirler. Ana kadın etrafında oluşmuşlardı. Farklı klan ve güç getirilemeyen varlıklar ile doğa felaketleri karşısında akraba ve birbirine yakın konumlanan klanların bir araya gelmesiyle oluşan kabile ve aşiretler de benzer bir özellik taşımaktadır. Klandan farklı olarak sadece varlık olarak yaşam sürdürme eksensiz değildir. Aynı zamanda dış saldırılara karşı bir öz savunma örgütlenmesidirler. Birlikte karar alan, beceri ve yeteneğe göre rol ve iş dağılımında bulunan, görevden alan siyasal yönü olan toplumsal bir örgütlenme formudur.

Halk, kavim/milliyet ve ulus örgütlenmeleri hiçbirisi topluma dışarıdan zorla dayatılan örgütlenme biçimleri değildir. Ekonomi, dil, kültür, düşünce, sanat, bilim ve teknikle ilgili olanları da bu kapsamda ele almanın gereği vardır ve bunların hiçbirisi durağan değildir, kendiliğinden olmamaktadır. İnsan eliyle inşa edilmiş hakikatler, karşılıklı birbirini tamamlayan ilişkilerin uyumluluğu içerisinde sürekli bir hareket, gelişim ve dönüşüm halinde bulunurlar. Dönüşüm ve dönüşümlerinin taşıdığı eğilimler ile öne çıkan belirgin özelliklerine göre adlandırılırlar. Temel özellikleri itibarıyla da tamamen ahlaki ve politik topluma ait olanlardır.

Toplumsal doğanın oluşumu ve gelişimi içerisinde başlangıç olan, bir dönemi kapatan ve yerine yeni bir dönemi başlattığı kabul edilen değişim ve dönüşümleri de böyle bir gelişim seyri içerisinde ele almanın gereği vardır. Ancak, 'böyledir diyerek' onları sıradanlaştıran bir yaklaşım içerisinde de olunmamalıdır. Çünkü, bunlar kelimenin gerçek anlamıyla toplumsal doğanın oluşumu ve gelişimi içerisinde adeta tsunami etkisi yaratan birer devrimdirler. Devrimlerin hangi biçimlerde yaşandığına dair kabul gören bu görüşler, aynı zamanda bu biçimlerin neye göre belirlendiğine dair sorulara verilecek olan cevaplar için de ön açıcılar.

Devrimler çözüm arayışlarına göre biçim kazanır

Ahlak felsefecilerini doğa bilimcilerinden ayıran temel özellik, 'İkinci Doğaya' olarak da adlandırılan Toplumsal Doğaya yönelmiş olma-

mişlerdir.

İkinci başlık olarak ele alınanda ise değişim ve dönüşümün daha belirgin ve görünür haliyle “düzeltme” ya da “doğrultma” adına örgütlü toplulukların irade ve eylemleriyle sağlanmaktadır. Ancak, içerisine girilen bu “düzeltme” veya “doğrultma” eylemi de tek boyutlu değildir. O da iki alt başlık altında ele alınmaktadır. Bunlardan ilki şiddet ve zor araçlarını gerekli görürken, diğesinde öne çıkan ise uzlaş ve barışçıl mücadele yöntemlerine dayanan değişim ve dönüşümlerdir. “Eksen Çağı” olarak da adlandırılan, günümüze kadar ulaşan komün-devlet ilişkisi, çelişki ve mücadele tarihi içerisinde bunların örnekleri vardır.

Dinler tarihi ve içerisinde de tek tanrılı dinlerle ilgili olan kısımlar, bu konuda haylice öğretici bilgilerle doludur. Özellikle de Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet’in ortaya çıkış dönemlerinde bunları görmek mümkündür. Öyle ki, her biri tek tanrılı dinin ortaya çıkışı öncesinde komünal yaşamı/düzeni esas alırken, kendisinden bir önce olanın değişmesi ve yerine kendi öngördüğünün inşasını esas almıştır. Bu yer değişiklikleri tarafların karşılıklı çatışmaları sonucunda yaşanmıştır. Hiçbir zaman yıkılan bir devletin yerini bir başka devletin alması, yine devlet içerisinde farklı iktidar gruplarının el değiştirmesi biçiminde yaşanmamışlardır.

Klanların kabilelerin, köleciler ve feodal devletlerin ve imparatorluklar karşısında savunmaya dayalı oluşturdıkları birlikler ile kendi aralarında birleşerek başlattıkları saldırıları, bunlardan biraz daha farklı olarak ele almak gerekmektedir. Çünkü bu birlikler varlık koruma amaçlı oldukları gibi, Asur ve Roma imparatorluklarının çöküşünde olduğu gibi, etkili bir saldırı gücüne de dönüşebilmektedir. Asur İmparatorluğu’nun çöküşünün kölecilik sistemi içerisinde eksen değişikliğine, Roma İmparatorluğu’nun çözülmesinin de kölecilik sistemi içinden kölecifeodal yapısal bir sürece geçilmesini sağlamış olması da böyle bir yaklaşım içerisinde olmayı gerekli kılmaktadır.

Tarihe iz bırakan, köle, serf[4], proleter sınıf hareketleri ya da isyanlarının da tek tanrılı dinler ile klan ve kabile direnişlerinden farklı olarak öne çıkan yönleri bulunmaktadır. Fakat bunu belirtirken, tüm kölelik sistemi altına alınmış olanların direnişlerinin devlete karşı, komünü savunmakta olma gerçeği de reddedilmemektedir. Burada dikkat çekilmek istenen köle, serf, proleter sınıf direnişlerinin, komünü savunan saflarda yer aldığı kabulü üzerinden öne çıkan farklılıkları olmaktadır. Kuşkusuz köle, serf ve ücretli köle direnişlerini, böyle bir yaklaşım içerisinde bir devrim hareketi olarak ele almak gerekmektedir.

Devletin, toplum üzerinde kendini var etmiş olduğu, herkesin üzerinde uzlaştığı bir belirlemedir. Buradan hareketle de “devletin toplumsuz olamayacağı” sonucuna ulaşmaktadır. Ama burada devletin toplumsuz olmayacağı fikri, devlet ve toplumun bir bütünlük oluşturduğu gibi bir sonucu ortaya çıkarmaz. Aksine, devletin toplum üzerinde kurduğu tekele bağlı olarak egemenliğini, sömürü, soygun ve baskı rejimi kurarak kendini var ettiği sonucuna ulaşılır. O nedenle, devletin toplumu denildiğinde ilk akla gelen, bir bütün olarak kölecilik olarak adlandırılan sistemin köleleridir. Bir başka ifadeyle de kölecilik sisteminin yapısalıkları içerisinde yer alan köleciliğin her yönüyle mülk haline getirdiği kırbaç altında zincirlenmiş köleleri, feodalitenin toprak köleleri ile kapitalizmin ayırım gözetmeksizin paraya mahkûm kıldığı ücretli köleleridir.

Tarihten günümüze kadar yaşanmış olan tüm köle isyanlarını, direnişlerini bu kapsamda ele almak doğru olan bir yaklaşımdır. Bu yönüyle, kölelerin hangi biçim altında olursa olsun içerisinde tutuldukları köleliğe karşı; özelemlerine ulaşacaklarına olan inançlarıyla, canlı tuttukları özgürlük tutkusu ve yaşam arayışları, koparıldıkları komüne sahip çıkma ve yaşatma direnişleridir.

Köleciliğin her türlüşüne karşı, bir bütün olarak komünü savunma kapsamında olan tüm direniş ve isyanlar, dönemlerinin yaşanan toplumsal sorunlara çözüm arayışlarıdır. İtalya’nın Sicilya bölgesinde yaşanan birinci ve ikinci köle savaşlarından sonra yaşanan ve önderliğini yapan Spartaküs’ün adıyla anılan Üçüncü Köle Savaşı’nı (Roma, M.Ö 73-71), kölecilik sisteminin feodal yapısalılık dönemi içerisinde yaşanan Şeyh Bedrettin (Osmanlı. M.S, 1415-1416)’in, Thomas Müntzer (Almanya, M.S,1524-1525)’in, Niklaus Leuenberger (İsviçre, M.S,1635)’in öncülük ettiği, dönemlerinin devrimci önderlerinin adıyla anılan isyanlar/savaşlar böyle bir özellik taşımaktadır. Dolayısıyla da

“Üçüncü Dünya Savaşı’nın neden olduğu doğanın ve canlı yaşamın uğradığı tahribat ve yıkım, ekolojik dengenin bozulması; dünyanın geleceğini tartışmalı bir hale getirmiştir. Bunun karşısında ise dünya insanlığının önünde, tek çözüm yolu olarak çağın krizinden çıkılmasını sağlayacak olan sosyalizm bulunmaktadır. Bundan başka çağın krizinden çıkış yolu da görünmemektedir. Ancak burada kastedilen sosyalizm, çökmüş olan iktidara, devlete dayalı sosyalizme ulaşma düşünce, strateji ve taktiği değildir. Nerede kaybedilmişse, tekrar oraya dönerek, kalındığı yerden devam edilen bir sosyalizm anlayışına dayalı olarak geliştirilecek olan bir mücadeledir.”

devrim ve devrimci hareket kavramına yüklenen anlama sahiptirler.

Köleciler ve feodal yapısal dönemlerde yaşanan ve kölecilik sistemlerini zayıfatarak çöküşlerini hızlandıran bu isyanların/savaşların ardılları olan savaş ve isyanlar sonrasında da devam etmiştir. Ancak, bunlar köleciler ve feodal yapısalıkların içerisinde yaşanmış olanlardan farklı bir özellik taşımaktadır. Buna neden olan da toprak köleliğinden, ücretli köleliğe geçişin, kölelikten toprak köleliğine geçişteki gibi olmamasıydı. Bunun bir sonucu olarak da sadece feodal monarşilerin değil, feodalitenin kendini, üzerinde var ettiği ‘toplumsallığın’ da çözülmeye başlamış olmasıydı. Oysa köleciler yapısalıktan, feodal yapısalılığa geçişte klan ve kabilelerin direnişleri, köle isyanları ve köleciler devletler arasında yaşanan rekabet ve savaşlar etkili olsa da böyle bir geçiş süreci yaşanmamıştı. Aksine köleler toprak köleleri olarak efendilerin mülkü olarak kaldığı gibi, toprakla birlikte alınıp-satılmaya devam etmiştir. Kölecilik ilişkisi, sadece biçim değiştirmiştir. Bununla birlikte o zamana kadar köleliğe yabancı bir toplumsallığa sahip olan klan ve kabilelerden Cermen, Türk-Türkmen gibi topluluklar, feodal yapısalıkların tahakkümü altına alınanlar arasında yer almıştı.

Üzerinde önemle durulması gereken bu fark, feodal yapısalıktan, ücretli kölelik sistemi olan kapitalizme geçişin, anlatıldığı gibi o kadar kolay olmadığını göstermektedir. Hatta çözülen feodalizm yerine neyin geleceği ya da konulacağının belirsiz olduğu kısa sayılmayacak bir dönemin yaşandığına işaret etmektedir. Bu verilerde, her yönüyle çözülen feodalizmin enkazı üzerinde neyin yükseleceği belirsiz durmaktadır. Kıta Avrupası’nda devlet dini halini alan Hristiyanlık bir parçalanmışlık yaşandığı gibi Vatikan’ın da etkisi kırılmıştır. Krallıklar ve prenslikler arasında durmak bilmeyen savaşlar yaşanmaktadır. Kıra dayalı komünler halinde örgütlenen köylü savaşları giderek etki gücünü artırmaktadır. Kırdan kopan, tamamına yakın bir bölümünün işsiz ve mülksüz olduğu, her geçen gün daha da büyüyen şehirlerde toplanan nüfus, yeni bir toplumsallığa doğru bir yürüyüş halindedir. Fakat içlerinde, oluşmakta olan bu boşluğu dolduracak hazırlıklı, koşulları kendi lehine çevirecek; örgütlü ve hazırlıklı herhangi bir güce de rastlanmamış değildir.

Kadını ve erkekleriyle; işçiler, işsizler, yoksullar,

ezilenler ve diğer toplumsal kesimler de bunlar arasında yer almaktaydı. Hatta oluşan böyle bir ortamı kendisi için fırsata dönüştürmek isteyen kapitalistlere oranla çok daha güçlü ve etkili kitle potansiyeline sahiptirler. Ancak böyle olmadı. Son tahlilde, oluşan elverişli böyle bir ortamı kompo, entrika, darbe gibi yöntemlere başvurmadan geri kalmayan kapitalistler değerlendirmiştir. Ellerinde tuttıkları sermaye ve gücü, edindikleri tecrübe ve birikimi, iktidar güçleriyle olan ilişkileri kullanarak, bin bir türlü hileyle sömürü, soygun düzenlerini kurmuşlardır.

Ücretli kölecilik sistemi olan kapitalizme karşı ezilen, sömürülen, baskı altında tutulan ve horlananların isyan ve savaşları oluşan böyle bir düzene karşı başlamıştır. Tarihten günümüze kadar süren köle isyanları ve savaşları arasında önemli bir yer edinmiştir. Bununla birlikte, kaynağını içerisinde olunan yapısal sürecin özelliklerinden alan farklılıkları da vardır. Bilinç, örgütlenme, mücadele biçim ve düzey olarak daha gelişkin bir özellik taşımaktadır. Kadın, erkek, yaşlı, genç, çocuk, işçi, köylü, esnaf, zanaatkar gibi ayrımlar yapmadan komünal yaşam ve düzen içerisinde yer alan toplumun tüm kesimlerini de içerisine almaktadır. Geçmişin birikimiyle donanımlı oldukları gibi, toplumsal sistem ve yaşamın; özgürlük, eşitlik, kardeşlik ve adalet temelinde yeniden örgütlenerek düzenlenmesi hedeflemektedir. Cinsiyetçi, dinci, milliyetçi, bireyci, özel mülkiyetçi değildir. Bilinçli, örgütlü ‘düzeltme’ ve ‘doğrultma’ eylemidir. Bu yönüyle birkaç nesle bırakılacak değişim ve dönüşümü öngören bir yaklaşım savunuculuğu değildir. Buna neden olan da içerisinde olunan dönemin toplumsal sorunlarının çözümünü sağlayacak devrimci çıkışların kendisini dayatmasıdır; daha yalın bir ifadeyle de “Bıçağın kemiğe dayandığı” an’da yaşanılıyor olunmasıdır.

19. yüzyılın ikinci yarısına doğru giderek çok daha fazla öne çıkan ve 20. yüzyılın sonlarına kadar hızını koruyarak devam eden toplumsal sorunlara çözüm arayışları tam da bu temelde yaşanmaya başlamıştır. Sadece bununla da kalmamıştır. Köleciler-feodal yapısal dönemin çözümlenmesiyle birlikte görüldüğü gibi, toplumsal hareketlerin artan ve genişleyen etki gücüyle komün-devlet arasında yaşanan çelişkinin, yapılabilecek devrimci hamlelerle her zaman Komün lehine çözülebileceğini göstermiştir.

Devrim ve devrimci hareketler pozitifdir

Devrimler yüklü kılındığı anlamlardan anlaşılabileceği gibi, ‘İkinci Doğa’ ile ilgili ahlaki ve politik bir kavramdır. O nedenle de bir eğilim olma özelliği taşımaktadır. Aristoteles’in yaptığı ve sonrasında da kabul gören “bir durumdan bir diğerine geçilmesi ve mevcut durumun düzeltilmesi” olarak yaptığı tanımlamada bu çok açık bir şekilde görülmektedir. Aristoteles’in yaptığı bu tanımlama içerisinde yer alan ‘bir durumdan bir diğerine geçilmesi’ ibaresi, devrimlerin bir biçiminin herhangi bir ‘düzeltme’ ve ‘doğrultma’ olmadan kendiliğinden yaşanabileceğini anlatmaktadır. Aynı tanımın içerisinde yer alan “mevcut durumun düzeltilmesi” ibaresiyle de devrimin diğer biçiminin müdahale olarak yaşanacağına işaret edilmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın sonlarına kadar olan süreçte yaşanan devrimler de zamanlaması, yöntemi, biçimi ile Aristoteles’in yaptığı tanımlamada dile getirdiği “mevcut durumun düzeltilmesi” belirlemesi ile bir karışıklık oluşturmamaktadır. Buna karşın aynı belirlemeyi devrimlerin diğer bir biçim olarak dile getirdiği ‘bir durumdan bir diğerine geçilmesi’ belirlemesi için söylemek olanaklı değildir. Buna rağmen, genel devrimin gerçekleşme biçimleri ele alınırken bu farkın yeterince üzerinde durulduğunu söylemek de mümkün değildir. Hatta kimi zaman o da bir ‘düzeltme’ ve ‘doğrultma’ hareketi olan barışçıl, demokratik siyasi mücadeleyi, ‘bir durumdan bir diğerine kendiliğinden geçiş’ olarak algılayanlar da olabilmektedir. O nedenle burada üzerinde durulan; bu yanılgıdan uzak olarak hangi biçimde olursa olsun ‘düzeltme’ ve ‘doğrultma’ olarak “mevcut durumun düzeltilmesi” için yürütülen devrim ve devrim hareketlerinin izlediği yol ve kullandıkları yöntemlere bağlı olarak, almış olduğu biçimlerdir.

Karl Marks’ın 18 Mart ve 28 Mayıs 1871 tarihleri arasında ancak 71 gün ayakta kalmayı başaran Paris Komünü’nün yıkılmasının hemen ardından 3 Temmuz 1871 tarihli The World gazetesinde yayınlanan makalesinde “barışçı yollardan iktidara gelmenin mümkün olduğu koşullarda ille de silahlı ayaklanmadan söz etmenin ahmaklık olduğu”nu belirtmektedir. 1872’de Lahey’de yapılan Birinci Enternasyonal’in 4. Kongresi’nin kapanış konuşmasında

“Küresel sermaye güçlerinin neden oldukları krizi aşmak için bulduğu çözüm Üçüncü Dünya Savaşı olarak kendisini so-
mutlaştırmıştır. Ancak bu yol, çözümü değil, yaşanan krizi içinden çıkılamaz bir hale getirmiştir. Sadece bununla da sı-
nırlı kalmayarak iç çelişkilerini yoğunlaştırmıştır... Aslında Pozitif Devrim belirlemesi ile sadece gerçekleşen sosya-
lizmin, sosyalizme yüklediği kamburdan kurtulmasının değil, sosyalizmin kendi hakikatiyle buluşmasının yolları da
açıldı. Bununla zaten pozitif olan devrim, üzerindeki oluşturulan gölgeden kurtarılmış oldu.”

da “Sosyalizmi gerçekleştirmek için proletarya, iktidarı mutlaka ele geçirmelidir. Ama biz, hiçbir zaman, bu amaca varmak için yolların bütün koşullarda aynı olduğunu söylemiş değiliz. Başka ülkelerin birbirinden başka olan koşullarına yer vermek gerektiğini biliyoruz. Amerika, İngiltere ve sonra eğer yurdunuzun koşullarını iyi biliyorsam Hollanda gibi ülkelerde işçilerin barışçı yollardan amaçlarını elde edebileceklerini hiçbir zaman inkâr etmedik” demektir. Friedrich Engels ise 1891 tarihinde “Halkın genel seçimlerde bütün iktidarı elinde bulundura- bildiği ve anayasanın, ulusun oylarının çoğunluğuna sahip olana her şeyi yapma imkanını verdiği ülkelerde eski toplumdan yeni topluma barışçı yollardan geçebileceğini kabul ediyoruz” (Marks-Engels Gotha ve Programının Eleştirisi s.86) belirlemesiyle Marks’ı tamamlayıcı belirlemelerde bulunmaktadır.

Burada karşımıza çıkan ise her ne kadar Marks ve Engels Aristoteles’in yaptığı devrim tanımını doğrudan reddetmeseler de devrime dair yapılan vurguda “mevcut durumun düzeltilmesi” vurgusunu öne çıkarmaktadırlar. Devrimi ‘düzeltme’ ve ‘doğrultma’ olarak ele almaktadırlar. “Barışçıl ve ayaklanma ile mi olacak?” sorusuna da buna göre içerisinde bulunan dönemin özellikleri ve toplumsal sorunların ulaştığı boyuta, bir başka ifadeyle de “zaman ve mekân koşulları” arasındaki uyumuna göre cevap verilir. Marks’ın 1. Enternasyonal’in 4. Kongresi’nin kapanış konuşmasında “Sosyalizmi gerçekleştirmek için proletarya, iktidarı mutlaka ele geçirmelidir” belirlemesi de anlamını, verilen bu cevapta bulmaktadır. Gotha ve Program’ının Eleştirisi adıyla yayınlanan kitap çalışmasında da benzeri değerlendirmelere yer verilmektedir. Aynı şekilde Lenin’in ‘Devlet ve Devrim’ adlı kitap çalışmasında yaptığı “Her devrim bir iktidar sorunudur” belirlemesini de böyle bir gerçeklik içerisinde ele almanın gereği vardır.

19. yüzyılın ikinci yarısına doğru başlayan ve 20. yüzyılın sonlarına doğru dünya üzerinde etkisini gösteren Marks, Engels ve Lenin pozitif temelde toplumsal sorunların çözümünü ön- gören ‘düzeltme’ ve ‘doğrultma’ amaçlı görüş- lerdir. Tanımına bağlı kalınarak, toplumsal so- runları çözümünü ön gören pozitif devrimlerdir. Onlarda somutluk kazanan bu anlamlaşma devrimin “Barışçıl mı? Yoksa ayaklanmayla mı olacak?” sorusuna verilecek olan cevaptan, ba- ğımsız olarak ele alınması gereken bir özellik taşımaktadır. Tamamen komüne bağlı ve top- lumsal doğaya dayatılan karşı saldırılara karşı bir duruşu anlatmaktadır. Bunun nasıl bir yön- temle olacağı ve biçime kavuşacağı tamamen

zaman ve mekân koşulları içerisinde belirle- necek olanlardır. 1848 Avrupa İşçi Devrimleri’nin, 1871 Paris Komün’ünün, Avrupa ve Amerika’da yaşanan işçilerin demokratik, barışçıl müca- delelerinin ve 1905 Rus Devrimi’nin kanla bas- tırılmış olması da yapılan bu belirlemelerde önemli bir rol oynamıştır.

“Sosyalizmi gerçekleştirmek için proletarya, iktidarı mutlaka ele geçirmelidir” tespiti de böyle bir süreçte yapılmıştır. 1917 yılının Ekim ayında Rusya’da yapılan Bolşevik Devrimi’yle başlayan sürece damgasını vuran da bu belir- lemelerdir. Bu temelde devrimle iktidarın ele geçirilmesi hedeflenmiştir. Sosyalizm için asıl sorun da tam da bu noktadan itibaren yaşanır bir hale gelmiştir. İşçilerin, emekçilerin, ezilen- lerin, mazlumlara çıkarlarını korumak ve on- ları sosyalizme taşımakla yükümlü kılınan ik- tidar beklenileni değil, kendi hükmünü icra etmeye başlamıştır. O da diğer iktidarlara gibi halk üzerinde baskı, sömürü ve egemenlik sağlayan bir güç olarak rolünü oynar bir hale gelmiştir. Değişen sadece oynadığı rolün, ki- min adına olduğudur.

Devrimle hedeflenen sosyalizmin inşası ve toplumsal sorunların çözümü, bu kurumsal yapılanmalara bırakılmıştı. 20. yüzyılın son yıl- larına kadar da bu böyle devam etti ve dünyanın coğrafi alanının üçte birlik bölümünde etki düzeyine ulaştı. Asya’dan Afrika’ya, Avrupa’dan Güney Amerika’ya varıncaya kadar hem doğ- rudan sosyalizm hedefli hem de sosyalizmin etkisi altında olan devletler oluştu. Bunlar içe- risinde SSCB dünyanın süper devletlerinden biri haline gelirken, Çin ondan geri kalmadı. Hatta bu devletlerin varlığı, birçok ülke de devlet ve iktidar hedefli devrimlerin, hareketlerin sonuçlarını etkiledi.

İktidara dayalı sosyalizm hedefine ulaşılan bu ülkelerde biçim olarak, adına ister ayaklanma, isterse halk savaşı veya başka isimler konulsun -Şili dışında[5]- silahlı mücadele yöntemine başvuruldu. Hedefine ulaşan bu devrimci mü- cadelelerle birlikte, yürüttükleri silahlı mücadele ile Guatemala, Küba, Uruguay, El Salvador, Sri Lanka gibi güçlü gerilla mücadelelerinin olduğu ülkelerde hedeflerine ulaşamayanlar oldu. An- cak silahlı mücadele ile sonuç alınamayan adı geçen bu ülkelerin birçoğunda daha sonra ör- gütlenme ve mücadele biçimini değiştirerek; barışçıl, demokratik yol ve yöntemlere başv- rularak, başkanlık seçimlerini kazanan, hükü- metler kuran örgüt ve partiler de oldu.

Hangi biçimde olursa olsun bu belirtilen, devrim ve sosyalizm mücadelelerinin hepsinin, üzerinde buluştukları ortak nokta, tarihe iktidar

ve devlet odaklı sosyalizmler olarak geçmeleri oldu. Ancak, bu ülkeler içerisinde Nikaragua Devrimi, kendine özgü yönler taşıdı. Uzun sü- ren gerillaya dayalı mücadele ile Anastasio So- moza Garcia diktatörlüğü yıkılarak iktidar olundu. Sandinista Ulusal Kurtuluş Cephesi (FSLN)’nin lideri Daniel Ortega, bir dönem Dev- let Başkanlığı seçimini kazandıktan sonra, ikinci dönem tekrar girdiği başkanlık seçimini 1990 yılında kaybetmesine rağmen[6], devrim ku- rumsal varlığını korunarak yoluna devam et- mişti. Daha sonra Daniel Ortega girdiği baş- kanlık seçimini kazanarak yeniden devlet başkanı oldu.

Kuşkusuz dünya yüz ölçümünün üçte birlik bir kısmında etkili olan devlet ve iktidara dayalı sosyalizm mücadelelerinin kendi içerisinde de- ğerlendirilmeli. Çıkarılması gereken sonuçlar da vardır. Ancak burada üzerinde durulması gereken geline aşamada bu kadar geniş bir hacme sahip hale gelmiş olmasına rağmen, son tahlilde çözülen, iktidar ve devlet odaklı ‘sosyalizmlerin’, geride bıraktıkları miras ve ora- dan çıkarılması gereken derslerdir.

1917-1990 yılları arasında kalan süreçte ya- şanan ‘devrimlerden’ gelinen aşamada ken- dilerini sosyalist olarak adlandıran devletlerin sayısı neredeyse bir elin parmağını geçmemek- tedir. Geride her ne kadar isim olarak kendile- rini ‘sosyalist’ olarak adlandıran devletler bu- lunuyor olsa da onlar da kapitalist sistemin, pazarın bir parçası haline gelmişlerdir. Oysa, bugün sosyalizm adını kullanmayan ve kapi- talist kulvarda yerini daha da güçlendirmek isteyen devletler içerisinde kendilerini sosya- lizmin öncüsü görenler, komünizme geçiş yap- tığını söyleyenler bulunmaktadır.

Ne oldu da bunlar birden ziddina döndü? Acaba, kendilerini sosyalist olarak ilan ettikleri zaman, bunlar gerçekten de sosyalistler miydi? Elbette bu sorulara herhalde ‘evet’ ya da ‘hayır’ diye yanıt vermek o kadar kolay olmasa gerek. Çünkü bahsi geçen ülkelerde yaşanan devrim- lere öncülük edenler, büyük bedel ödeyenler, onlara inanan ve izleyen geniş halk toplulukları sosyalizme ulaşacaklarına inanmışlardı. Yıktık- ları yerine kurdukları devlet ve iktidar kurum- larını, başarıya ulaşmanın güvencesi olarak görmüşlerdi.

Oysa, sosyalizm kavram olarak toplumu ön- celeyen yaşam ve düzenin savunusuna da- yanmaktaydı. Toplum da insanın var olma hali olarak kabul görmekteydi. Tarihselliği içerisinde insan toplum olarak var olmasını sağlayan ise ana kadın etrafında oluşan komünal yaşamdı. İktidar ve devletli toplumun bu oluşumla hiçbir

ilişkisi yoktu. İktidar ve devlet insan yaşamına çok daha sonra girmişti. Bu yönüyle de devletten önce oluşan toplumun, devlete ihtiyacı yoktu. Buna karşın, devlet toplumsuz olamazdı. Var- lığını, toplum ve hakikatleri üzerinde kurduğu tekele borçlu olması da bunu gerektiriyordu. Fakat böyle bir gerçekliğe rağmen sosyalistler devrimi koruyabilmenin en güçlü ve etkili aracı olarak devleti görmüştü. Belki de 1848 İşçi Devrimleri ve 1871 Paris Komün’ü yenilgisinden çıkarılan sonuçlar buna neden olmuştu. Çünkü her iki devrim, burjuva ve aristokratlar kendi içlerinde olduğu gibi uluslararası alanda da birleşerek yıkılmıştı. O nedenle benzeri bir so- nuçla tekrar karşılaşmamak için devletin varlı- ğına ihtiyaç duyma olasılığı fazlasıyla vardı. Rus Bolşevik Devrimi sonrasında da tüm dev- rimler aynı yolu izledi. SSCB ve diğer Doğu Bloğu ülkelerinde net bir şekilde görüldüğü gibi, sonuçta dünyanın süper güçlerinden biri haline de gelinse çökmekten, yıkılmaktan kur- tulunamadı.

Kuşkusuz karşılaşılan bu akıbet ne bir zo- runluluk ne de bir kaderdi. Toplum ve devlet arasındaki ‘ilişkinin’ doğru kurulumamış olma- sının ortaya çıkardığı bir sonuçtu. Gerçekleşen sosyalizm adına tarihe geçen devlete ve iktidara dayalı yaşanan pratikleri oldu. Gerçekleşen sosyalizm de SSCB, Arnavutluk, Çin gibi dev- letlerde yaşananlarla hafızalarda yer edindi. Herhangi birine ‘sosyalizm nedir’ diye sorul-duğunda alınan cevap, hep bu hafızalarda ka- lanlar oldu. Bu hafızalarda kalanlar doğrudan sosyalizm aleyhine bir propagandaya dönüştü ve hala da etkisini koruyor.

Gerçekleşen sosyalizmden, sosyalizme kalan bu miras etkisini o kadar kolay kaybedeceğı benzemiyor. Zaten bunun aksinin olması mümkün de değil. Öyle ki, sosyalizm adına ya- pılanların sosyalizmin sırtına yüklediği kam- burdan kurtulmak çok zor. Bir de buna sosya- lizme yönelik karşı propagandanın etkisi eklenince var olan zorluk birkaç kat daha art- mış olmaktadır. O zaman bu kamburdan kur- tulmak için tek yol kalıyor. O da çözülen, ger- çekleşen sosyalizmin yerine sosyalizmin ne olduğunun doğru anlaşılmasını sağlayacak olan pratiklerin yaşanması ve sonuçlarının açığa çıkarılması oluyor.

Kaybedildiği yerden başlamak

Sosyalizm aleyhine karşı propaganda ve algı, gerçekleşen sosyalizm öncesinde de vardı. Etki gücü de oldukça fazlaydı. Aristoteles’ten bu yana özellikle de orta çağda, dini idealizm, toplum üzerinde büyük bir etki gücüne ulaş- mıştı. Oluşturulan bu etki sosyalizme karşı en etkin bir karşı propagandaya dönüştürülmüştü. Bu propagandaya dayanılarak da dini idealizm tarafından taş tutularak adeta recme uğratılan maddeci diyalektiği benimseyen sosyalistler ‘kafir’ olarak ilan edildiler. Hatta bununla da kalınmayarak karşı propagandanın kapsamı daha da genişletildi. Kavram olarak sosyalizmin “ortak mülkiyeti ve komünal yaşamı” savunması; mülkiyet düşmanlığı, insana, topluma ait ne varsa olan ‘her şey ve herkesin ortaklaştırılması’ olarak çarpıtıldı ve dinin kutsiyetleri adına kar- şı-propagandaya dönüştürüldü.

Bu şekilde kapitalizmin savunucuları, pro- pagandacıları, gerçekleşen sosyalizm öncesinde sosyalizme karşı kara propaganda yapmak- tadırlar. Bunu yaparken de o güne kadar dini idealizmin savunma, mekân ve güçleriyle ara- larında olan çelişki ve çatışmaya son vererek, tam bir uzlaşma içerisine girmişlerdi. Sosya- listlerin içerisine girilen bu uzlaşmayı “dinin, topluma karşı uyuşturucu olarak kullanılmak istenmesi” olarak deşifre etmesini bile “dini morfin olarak görüyorlar” diye karşı bir propa- gandaya dönüştürmekten geri kalmamışlardı. Gerçekleşen sosyalizmin, sosyalizmin sırtına eklediği kamburlar da bu kara propagandalara eklenince, kapitalizm savunucularının sosya- lizme karşı cepheden yaptığı saldırılar çok daha fazla bir yoğunluk kazandı.

Kuşkusuz gerçekleşen sosyalizmin sebebiyet verdiği kamburun, sosyalizm aleyhine yapılan kara propagandalardan müteşekkil olduğunu

düşünmek veya öyle görmek büyük bir yanlışlı olur. Bundan daha ciddi olan ve görülmesi gerekenler vardır. Bunların başında da primitif haliyle de olsa komünaliteye dayanan toplumsallığın ana kadın etrafında bir araya gelen klan ve kabilelerle başlamış olduğunun görülmemesi gelmektedir.

Asıl olarak da sosyalist düşüncenin tarihsel kaynağını aldığı yer de burası olmaktadır. Buna rağmen sosyalizm düşüncesini aydınlanma dönemi sonrasına dayandıranlar vardır. Ütopik sosyalistlerle ya da bilimsel sosyalist düşüncenin oluşturucuları Marks ve Engels'le açıklayanlar da çıkabilir. Toplumsallığı uygarlıkla açıklayarak, süregelen sınıf mücadelesinin olduğu bir aşama olarak görenler de olabilir. Öyle de olsa, görüşlerine temel teşkil eden dayanakları, onları karşı çıktıklarının tersinden kabule götürmektedir.

Marks ve Engels'in klan ve kabile yaşamını "İlkel Komünizm" olarak değerlendirdiği bilinir. Aynı şekilde ütopyacı olarak bilinen düşünce insanlarının ilham kaynağının, MS 15.-16. yüzyılların keşifleri olarak adlandırılan sömürgeciliğin Avrupa'ya taşıdığı kültürel ve maddi değerlere, talan edilen yerlerdeki klan, kabile yaşam biçimi ve ilişkileri dair anlatımlar olduğu bilinmektedir.

Gerek Marks ve Engels'in gerekse de ütopyacıların sahibi haline geldikleri görüşlere kaynaklık teşkil eden bu temel dayanaklar bugün artık tüm dünyanın kabulü haline gelmiştir. Amerikan yerlileri, Afrika klan ve kabileleri, Avustralya Aborjinleri ve daha birçok coğrafik bölge ve ülkelerde rastlanan örnekler, ilk oluşumundan günümüze kadar, komünal yaşamın varlığını koruduğunu göstermektedir. Bunlar, tarihten günümüze klan, kabile, köle, serf, işçi-emekçi, ezilen, sömürülen mazlumların direnişleri olarak varlık ve eylemleriyle kesintisiz bir şekilde hep var ola gelmişlerdir. Aydınlanma dönemi öncesinin kendini din, mezhep, tarikat gibi adlarla içerik olarak benzer özellik taşıyan inanç örgütlenmelerini ve Arabistan'da Fütüvvet, Anadolu'da Ahilikde olduğu gibi farklı isimlerle adlandıran sivil toplum örgütlerin varlığını da bu belirtilenlere eklemek gerekmektedir.

Böyle bir gerçeklik içerisinde klandan kabileye ve oradan da günümüze kadar varlığını koruyan toplumsallığın kendini ifadeye kavuşturduğu; örgütsel, düşünsel ve eylemsel hallerinin bilimsel sosyalist öğretinin oluşumundaki yerinin yeterince görülememiş olmasının gerçekleşen sosyalizmin çözülmesinde rolünün olduğunu belirtmenin gereği vardır. Ayrıca kapitalizmin, öne çıkardığı azami güç kullanımına karşı doğru strateji ve taktiklerin geliştirilememiş olmasının da yaşanan bu çözülmedeki rolünü görmek gerekmektedir.

Devlete, iktidara dayalı gerçekleşen sosyalizm pratiği de bu belirtilenlerin yanına eklenebilecek olan birçok yanlışlı ve yetersizliklerin sonucunda yaşanmıştır. Toplum üzerinde kurulan bir tekel olarak ancak var olabilen devlet ve iktidara dayanan, gerçekleşen sosyalizmin bundan daha farklı bir sonuç ortaya çıkarması mümkün değildi. Devletle karşı karşıya gelerek mücadele edilebilirdi. Hatta bu mücadele içerisinde karşılıklı müzakere ve anlaşmalara varılabildi. Bu her zaman karşılıklı mevzilenen, çatışan, savaşan güçler arasında yaşanabilecek bir olasılıktı. Komünal toplumsal örgütlenme formları ile devlet arasında da böyle bir müzakere ve anlaşma olasılığı vardı. Oysa, içerisine girilen arayışlar sonucunda bulunan yöntem; toplumsal örgütlenme formu olan sosyalizm adına, toplum karşıtlığı olan devlete dönüşmek olmuştur. Fakat buna rağmen "Sosyalizmde ısrar, insan olmakta ısrardır" şiarıyla, gerçekleşen sosyalizm pratiğinden çıkarılan sonuçlara dayanılarak sosyalizm için mücadelede yola devam edilmektedir.

İçerisinde olunan dönem biriken toplumsal sorunların çözümünü dayatmaktadır. Bu, aynı zamanda çağın krizinden bir çıkış arayışı anlamına da gelmektedir. Çünkü kapitalizm ve gerçekleşen sosyalizm kullandıkları yöntem ve arayışlarıyla sorunlara çözüm olamamıştır. Hatta izledikleri yol ve yöntemle yaşanan so-

runları ve çağın krizini çok daha fazla derinleştirmişlerdir. O halde yapılması gereken iki başlı hale gelen çağın krizinden çıkabilmek için bugüne kadar olandan farklı bir çözüm arayışı içerisinde olunmasıdır.

Küresel sermaye güçlerinin neden oldukları krizi aşmak için bulunduğu çözüm, Üçüncü Dünya Savaşı olarak kendisini somutlaştırmıştır. Ancak bulunduğu bu yol, çözümü değil, yaşanan krizi içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Sadece bununla da sınırlı kalmayarak iç çelişkilerini yoğunlaştırmıştır. Ne kadar süreceği ve sonucunun ne olacağı belli olmayan Üçüncü Dünya Savaşı'nın neden olduğu doğanın ve canlı yaşamın uğradığı tahribat ve yıkım, ekolojik denge- nin bozulması; dünyanın geleceğini tartışmalı bir hale getirmiştir. Bunun karşısında ise dünya insanlığının önünde, tek çözüm yolu olarak çağın krizinden çıkılmasını sağlayacak olan sosyalizm bulunmaktadır. Bundan başka çağın krizinden çıkış yolu da görülmemektedir. Ancak burada kastedilen sosyalizm, çökmüş olan iktidara, devlete dayalı sosyalizme ulaşma düşünce, strateji ve taktiği değildir. Çıkış, nerede kaybedilmişse, oraya dönülerek ve kalındığı yerden devam edilerek geliştirilecek bir sosyalist mücadele anlayışına dayanmaktadır.

Bilimsel sosyalizm öğretisi her ne kadar Marks ve Engels tarafından 19. yüzyılın ikinci yarısına doğru geliştirilmiş olsa da hedefinde yaşanan toplumsal sorunların çözüme kavuşturulduğu sosyalizme ulaşmak vardır. İzlenecek olan yol da buna göre belirlenmiştir. Fakat böyle bir hedefe ulaşmak için "Önce iktidar olalım, devlet kuralım" denilmemiştir. Tamamen sosyalist düşüncede öngörülen kolektif, komünal yaşamın örgütlenileceği yer tasarımlarına uygunluk içerisinde ilk adımlar atılmıştır. Komünler, kooperatifler ve işçi sovyetleri örgütlenirilmişdir. Her ne kadar atılan bu adımlar ütopyik olarak görülse de toplumsal örgütlenme formu olan klan ve kabilelerden itibaren devralınarak yaşatılan; ortak yaşam, örgütlenme ve varlığı korumayla uyumluluk içerisindeydi. Zaten erkek egemenlikli iktidarcı ve devletçi sisteme karşı, ondan uzak duran klanlar, kabileler, kavimler, uluslar hep bu şekilde varlıklarını koruyarak gelmişlerdi. Köleler, serfler de isyan ettiklerinde aynı yola başvurmuş, köle sahiplerinden, efendilerden kendilerini kopararak özgür bir yaşamdan yana tercihlerini yapmışlardı. En büyük köle isyanlarından olan Spartaküs Ayaklanması'nda böyle bir yol izlenmişti. Roma için büyük bir tehlike haline gelmesine rağmen, Spartaküs kölelerden oluşan orduyla Roma'yı alma yerine özgür olduğu topraklara doğru yönünü çevirmişti. Osmanlı'ya karşı başkaldıran Şeyh Bedrettin de yoldaşları ile devlet ve iktidar dışı ortaklaşmayla, komünal bir yaşamı esas almıştı. Avrupa'da 16. ve 17. yüzyılda yaşanan köylü hareketleri de benzeri bir yolu izlemişti. Kapitalizme ilk karşı koyanlar da bulundukları, kaldıkları yerlerde komün halinde yaşamışlardı. Bu yönüyle sosyalizmi yaşayarak savunmuşlar ve böyle bir yaşamın doğru olduğuna inanmışlardı.

Her ne kadar gerçekleşen sosyalizm 20. yüzyılın sonlarına doğru çökmüş olsa da asıl olarak kaybetmeye, inanılan doğrudan uzaklaşmaya başladığı anda başlamıştır. Asıl olarak da kaybedildiği yere dönmek derken kastedilen tam da burasıdır. Daha yalın bir ifadeyle, uzaklaşılan komüne dönerek, yola oradan devam edilmesidir.

Önder Apo, bugün Demokratik Komünal Toplum Manifestosu olarak kabul edilen tarihi çalışmasına temel teşkil eden düşüncelerini dile getirmeye başladığı andan itibaren bu hakikati dile getirmektedir. Bunu "Sümer Rahip Devleti'nden Demokratik Uygarlığa" adını verdiği Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AHİM)'ne sunduğu savunmasında da dile getirmiştir. Ardı sıra Atina Davası için hazırlayarak sunduğu "Özgür İnsan Savunması" ile onu takip eden "Bir Halkı Savunmak" ve "Demokratik Uygarlık Çözümü" adını verdiği beş ciltlik savunmalarıyla birlikte, kaleme aldığı değerlendirmelerinde paylaşmaya devam etmiştir.

Önder Apo'nun adı geçen çalışmaları ile

yaptığı birçok değerlendirmelerinde devlet ve iktidara dayalı, sosyalizme dayalı devrim ve sosyalizm arayışlarını eleştirmiştir. Yerine de demokratik toplum örgütlenmesi ve mücadelesine dayanan devrim ve sosyalizm düşüncesini koymuştur.

Devlet ve geleneksel toplumun dışında, halk örgütlenmesinin öne çıkarıldığı 'Üçüncü Alan', 'İç içe Mücadele', 'Evrimsel Dönüşüm', 'Demokratik Cumhuriyet'; toplumun demokratikleştirilmesi ve devletin demokrasiye duyarlı hale getirilmesi ön gören düşünceler, 'Devlet artı Demokrasi', 'Demokratik Ulus', 'Demokratik Konfederalizm', 'Demokratik Özerklik', 'Demokratik Toplumcu Sosyalizm', 'Demokratik Entegrasyon', 'Demokratik Siyaset ve Barışçıl Mücadele'; Komün, Meclis, Kooperatif ve Akademilerin rolü ve örgütlenirilmesi, öz savunmanın gerekliliği ve önemi gibi konular üzerine yapmış olduğu tüm belirlemeleri kapsamı içerisine alan 'Ekolojik, Demokratik, Kadın Özgürlük Paradigması' da bunun en somut ifadelendirilmesi olarak anlam kazanmıştı. En son yayınlanan Demokratik Komünal Toplum Manifestosu'nu da 'Ulus-Devlet Sosyalizmi Başarısızlığa, Demokratik Toplum Sosyalizmi Başarıya Götürür!' belirlemesiyle sonuçlandırmıştır.

Önder Apo'nun tüm belirtmiş olduğu bu görüşler devlete, iktidara dayalı olarak ulaşılacak istenen sosyalizm düşüncesinden, anlayışından uzak olan farklılıkların anlatmaktadır. O nedenle de sadece fark anlaşılın diye kullanılan türden olan kavramlar değildi. Tarihsel, felsefi, sosyolojik, ideolojik, teorik ve politik anlamlarla yüklü kılınmış olan kavramlar olma özelliğine sahipti. Bir dönemin gerçekleşen sosyalizminin çözümlenerek ulaşılan sonuçları içermektedir. Pozitif Devrim belirlemesi de bu görüşlerin eylemsel hakikate dönüştüğü Demokratik Komünal Toplum Manifestosu içerisinde anlam kazanmıştı. Aslında Pozitif Devrim belirlemesi ile sadece gerçekleşen sosyalizmin, sosyalizme yüklediği kamburdan kurtulmasının değil, sosyalizmin kendi hakikatiyle buluşmasının yollarını da açmış olmaktadır. Bununla da zaten pozitif olan devrim, üzerindeki oluşturulmuş gölgeden kurtarılmış oluyordu.

Elbette, Pozitif Devrim kavramıyla yapılan karartma ve gölgelemelere son verilmiş olması, bu kavrama yüklenen anlamının sınırlarını belirleliyordu. Çünkü Pozitif Devrim kavramı içerik olarak onu da aşan bir anlam ifade ediyordu. Her şeyden önce de Önder Apo'nun Demokratik Toplum fikriyatı içerisinde demokrasinin derinleştirilerek, devletin demokrasiye duyarlı kılındığı koşullarda sağlanacak olan değişim ve dönüşüm ile bunun mücadele yol ve yöntemlerini içermektedir. Buna göre de 'Devrim bir iktidar sorunu' olarak ele alınmıyordu. Devlet ve iktidar dışı kendi ihtiyaçlarını karşılayan, kendi kendini yöneten, savunan bir toplum modelini ön görüyordu. Buradan yola çıkılarak da devrim tanımında köklü bir değişikliğe gidiliyordu.

Yapılan bu yeni devrim tanımında öne çıkan ise; geleneksel toplum ile iktidar/devlet toplumu dışında olan, halk arasında temel ayrımın yapılmış olmasaydı. Bu ayrıma göre de halk, niceliksel bir topluluk olarak görülüyordu. Aksine, ne kadar varlığının bilincine varmış, örgütlü ve eylemsel kılınıp, ancak o zaman bir halk haline gelmiş olacaktı. Asıl olarak, devrim tanımı bu ayrıştırma üzerinden yapılmıştı. Buna göre de Devrim kavramı olarak halkın bilinçli, örgütlü ve eylemsel kılınması olarak anlamlandırılmıştı. Devrimci görev olarak da Kürdistan özgülmünde onlarca yılı içerisinde alan çok ağır bir süreçte büyük bedeller ödenerek oluşturulan iktidar ve devlet olan bu halk gerçekliğinin ayrı bir toplumsallık olarak örgütlenirilmesi idi ya da bir halk ne kadar örgütlenirilmiş, bilinçlendirilmiş ve eylemsel kılınıp; yapılan veya başarılan devrim o kadardı. Önder Apo'nu "Demokratik Ulus'un Boyutları" olarak belirttikleri de böyle bir toplumsallığın oluşturulmasında başarılanması gereken görevlerdi.

Pozitif Devrim de böyle bir hakikati içermekte, yolunu ve yöntemini göstermekteydi. Uzun yılları bulan mücadele sonucunda açığa çıkarılan

halk gerçekliğinin, kendi toplumsallığı üzerinde varlığını nasıl özgürleştireceği de izlenecek bu yol ve yöntemle göre olacaktı. Böylece, yapılan devrim tanımıyla, halkın özgürleşme mücadelesinde yeni bir döneme girişin kapısı açılırken, Pozitif Devrim de yüklendiği anlam gereği 'Toplumsal İnşa Devrimi' olarak anlam kazanmaktaydı. Böylece o döneme kadar izlenen yol ve yöntem de belirlenen hedeflere bağlı olarak yerini; Barışçıl, demokratik siyasal mücadele de yöntemlerine bırakmış oluyordu.

Fakat böyle bir devrimin gerçek kılınmasında tek yanlı bir değişim, düzenleniş ve izlenecek yol ve yöntemlerle yapılacak olan değişiklikler kendi başına yeterli değildi. Devrim her iki karşıt güç arasında süren bir mücade- lenin en tarihsel anı olduğuna göre, her iki karşıt gücün de yönünü aynı doğrultuya çevirmesi gerekiyordu. Pozitif Devrim'in diğer aslı bir görevi de bunun sağlanmasıydı. Asıl sorun da bu adımların nasıl atılacağı idi. O zaman yapılması gereken bir muhataplık ve diyalog yolunun açılmasıydı. Bu da kuşkusuz pozitif bir dilin kullanımını ve ilişki içerisinde olmayı gerektiriyordu.

Devletin varlığının yok sayılamayacağı da bu gereklilikler içerisinde yer alıyordu. Karşılıklı birbirini kabul temelinde bir ilişki halinde, pozitif bir dil kullanımı burada önemli bir faktör olarak öne çıkıyordu. Silah ve şiddetin devreden çıkarılmasıyla, kamusal alanın daha geniş kılınarak empatiye dayalı; karşılıklı diyalog ve müzakerenin ise bunun yolu ve yöntemi olarak belirginlik kazanıyordu.

Tabii böyle bir ilişki dönemine girilmiş olması, komün ve devlet arasındaki çelişki ve mücadelesini ortadan kaldırmıyordu. Aksine, önceki mücadele yöntemlerinden daha zor olanın ilişki ve çelişki diyalektiği içerisinde karşılıklı bir mücadele dönemine girilmiş olmasını gerektiriyordu. O güne kadarki karşılıklı mevzilenerek doğrudan yürütülen mücadele yöntemler dışına çıkılarak hem ilişki hem de çelişki halinde olunması, ilkel olanın korunması gibi hassasiyetler bunun da o kadar kolay olmayacağını gösteriyordu. Pozitif Devrim, bir yönüyle de bunun yol ve yöntemin ne olacağının formüle ediyordu. Buna bağlı olarak da karşılıklı kabullere bağlı, bağlayıcı bir sözleşmenin oluşmasını ön görüyordu. Bununla da çağın içerisinde bulunduğu koşullarda Pozitif Devrim'lerin geliştirilerek, başarıları için elverişli koşulları oluşturulmak isteniyordu. Çünkü kapitalizm ve gerçekleşen sosyalizmin yaşanan kriz ve kaostan çıkış ve varlıklarını 'korumak' için savunukları düşünce ve izledikleri yol ve yöntem herhangi bir başarılı sonuç yaratmamıştı. Gerçekleşen sosyalizmin çözülmesi ve hala sürmekte olan Üçüncü Dünya Savaşı ise bunun en somut bir belgesi olarak tarihe geçmişti.

Bu yönüyle Pozitif Devrim aynı zamanda, çağın yaşadığı krizden çıkışta izlenmesi gereken, bir çözüm modeli olarak öne çıkmaktadır. Üçüncü Dünya Savaşı'nın merkez üssü olan Ortadoğu'da yaşanan kördüğümün çözüm adresi olan Kürdistan'da bu devrim modelinin geliştirilmesi ise tarihi bir şans ve imkân sunmaktadır.

[1] 18 Mart ve 28 Mayıs 1871

[2] Köleci boyunduruk altında tutulan; tebaa, maraba, serf, klan, kabile, kavim

[3] Klan ve aşiretlerin dışına atılan, işi-gücü talan ve yağma olan etkili silahlara sahip gruplar.

[4] Toprak kölesi köylü

[5] Şili Sosyalist Parti Genel Sekreteri olan Salvador Allende 4 Eylül 1970 yılında Unidad Popular(Halk Birliği)'in adayı olarak demokratik yollarla seçilmiş Devlet Başkanı seçildi. 1973 yılında yapılan seçimler tekrar ikinci defa önceki almış olduğu halk desteğini artırarak Devlet Başkanlığına seçildi. 11 Eylül 1973'de de CIA tarafından planlanan Şili Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanı General Augusto Pinochet'in başında olduğu askeri faşist darbe de katledildi. Cansız bedenine ulaşıldığında da elinde Fidel Castro'nun hediyesi olan AK 47 bilinen adıyla Kalashnikov silahı vardı.

[6] FSLN lideri deri Daniel Ortega 1984'de yapılan seçimlerde Devlet Başkanı olarak seçilmesine rağmen, 1990 yılında yapılan Devlet Başkanlığı seçimlerini kazanamadı ve yerini Ulusal Muhalefet Birliği(UNO)'nin kazanan başkan adayı Violeta Barrios Chamorra'ya bıraktı. Daha sonraki katıldığı iki başkanlık seçimini kazanamayan Daniel Ortega, 2006 yılında katıldığı başkanlık seçimini yeniden kazanarak Devlet Başkanlığı'na seçildi. 1925'den bu yana da Nicaragua'da kabul edilen Eş Devlet Başkanı olarak görevini, aynı zamanda yaşam arkadaşı olan diğer Eş Başkanı Rosario Murillo ile birlikte yürütmeye devam ediyor.

“Her ne kadar gerçekleşen sosyalizm 20. yüzyılın sonlarına doğru çökmüş olsa da asıl olarak kaybetmeye, inanılan doğrudan uzaklaşmaya başladığı anda başlamıştır. Asıl olarak da kaybedildiği yere dönmek derken kastedilen tam da burasıdır. Daha yalın bir ifadeyle, uzaklaşılan komüne dönerek, yola oradan devam edilmesidir. Önder Apo, bugün Demokratik Komünal Toplum Manifestosu olarak kabul edilen tarihi çalışmasına temel teşkil eden düşüncelerini dile getirmeye başladığı andan itibaren bu hakikati dile getirmektedir.”

Gotin egîdek şehîd ketiye

Kolaneke Amedê ya tirsên wê li ber serê wê
Û bi niyeta xatirxwestinê mirin
Di ewrên hevrişmî de êvareke winda
Di nav lepên te de henikahiya hesretê heye
Paşê berbang li mejiyê min dide
Û bedena min ji hev dibe

Ez hesreta di dilê xwe de çawa vebêjim
Ez çî jî bikim hukmê min li ser zeman derbas nabe
Bî îrada mirinê sibeh di xewnên min de tê şûştin
Û kolaneke Amedê şahidê temenê min e
Hatiye girtin
Êdî ji zimanê ba çîrokeke hemû paşeroj
Û mirov dehf bide aliyekeî dehşeta bi tirs
a dehan salan

Yek jî ku hemû nediyariyên welatê min tên tehlîlkirin
Min di nav êşên yeman de dihêle
Gotin egîdek şehîd ketiye
Min çavên xwe yên ji dîrokê westiyane
Li ber baranan raxist
Ji ber sibeha êşkenceyê nabe
Hêvî tê xencerkirin ne henek e
Ji ber heneka mirinê nîne
Li Kurdistanê zeman asî ye
Roj derdikeve
Tarî dikeve erdê
Temen derbas dibe
Û qirîna êşkenceyê kêm nabe

Temenê min di hesreta misrayê de ye niha

Şîna asîman e hesret
Û di nav sibehên hepskirî de
Min dilê xwe li ber baranan raxist

Wext di kîjan paralelê de ne
Roniya hîvê li çaxan dialiqe
Stêrk kom dibin di nav lepên min de
Sibeha êşkenceyê nabe
Tu heznê ji stranan re bihêle
Li dû şevên westiyayî
Her tiştê xwe biao pevcûnan
Çiyayên te hene

Guvernîka beşeke zeman e
Amed dikeve xewnên min

Ji ber qewlê me hemû hesabê pêşerojê
Hemû asîman dibe Mazlûm
Û qirîna êşkenceyê kêm nabe

Di bîbîkên çavên min de bihar
Ji ber kurên min zarokên pevcûnê ne
Û pevcûneke di rengê gulê de
Li ser milê bi bêjîk ê şevê de
Şaxeke zirav a biharê ye hêvî
Û ji ber çî be resameke hosta ye xewnên min
Û kolaneke Amedê di nav xwînê de
Kenên min sêwî
Û gotin ku egîdekî ez digirtim
Û dibirim ber bi salên bihurî şehîd ketiye